

Academia Bârlădeană

Anul XXIV, 3(68), Trimestrul 3, 2017

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

Președinte de onoare:
C. D. Zeletin
Președinte: Elena Monu

George Tutoveanu,
portret
de Dimitrie Hârlescu

C.D. ZELETIN

GEORGE TUTOVEANU

In memoriam

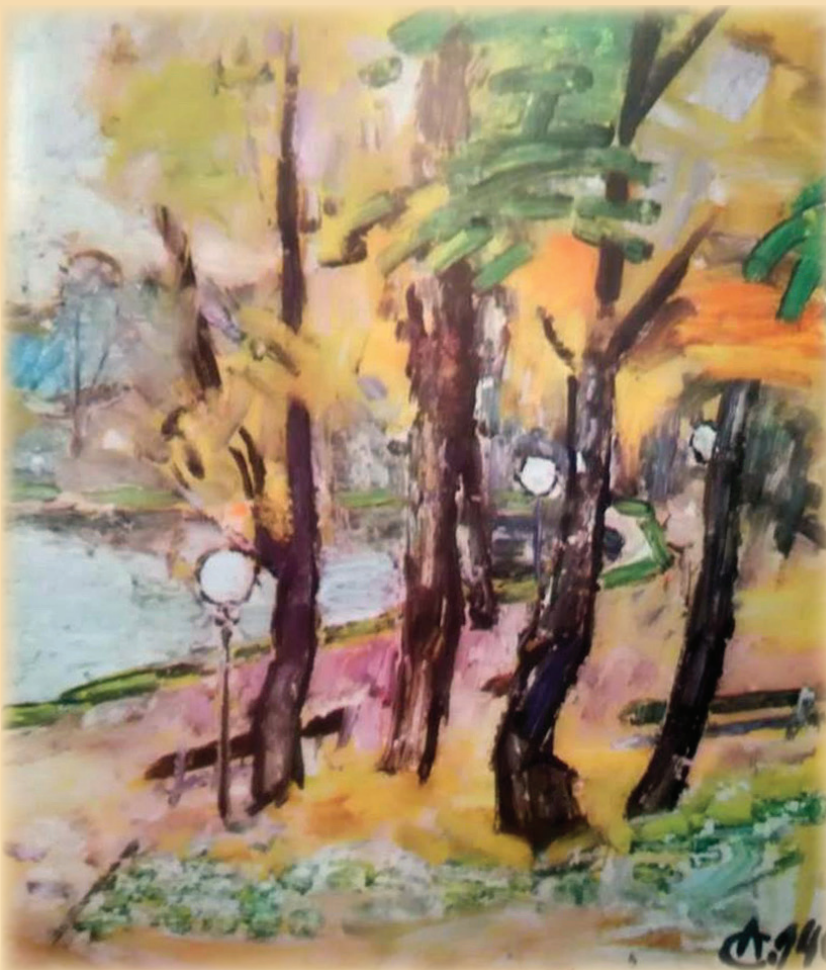
Vorbeam de timp etern, vorbeam de-avânt,
De-azur, iubire, șesuri zvâcnitoare,
Și-acum, o clipă neîndurătoare
Îți sună bulgări negri pe mormânt...

Să te slăvesc printr-un superb cuvânt?
Să-l dăltuiesc în ce? Cândva tot moare!
Prin flori, să-mi spună iar că trecătoare
Sunt toate-aceste câte-s pe pământ?!

Am să iubesc ce-mi este dat: viața,
Și-astfel, răpit de tot ce-i frumusețe,
Putea-vei, luminând ca dimineața,

Să prelungești de dincolo de moarte,
Prin mine, veșnicii de tinerețe
Și să le fulgeri pururi mai departe...

Burdusaci, 28 august 1957

Peisaj de toamnă (1940) de Alexandru Ciucurencu.

CUPRINS

• Aniversări: George Tutoveanu și Dimitrie Hârlescu:	
• Grigore SĂLCEANU, <i>George Tutoveanu</i>	3
• C. D. ZELETIN, <i>Evenimentele istorice naționale și poezia lui G. Tutoveanu</i>	6
• Traian NICOLA, Nicoleta ARNĂUTU, <i>Dimitrie Hârlescu</i>	8
• Mihaela TUDOR, <i>Mihail Kogălniceanu - „un mesianic pozitiv și constructiv”</i>	11
• Marcel PROCA, <i>Despre o scrisoare inedită a prințului George Valentin Bibescu din timpul Războiului cel Mare</i>	12
• Veronica MOROȘANU, <i>Momente din istoria familiei Galin</i>	15
• Poeți ai Academiei Bârlădene în diacronie: <i>Gheorghe Ioniță și George Constandache</i>	17
• Elena MONU, <i>Case istorice din Bârlad. Casa Hamangiu</i>	19
• Mircea COLOȘENCO, <i>Ovidius. 2000 de ani de la trecerea în eternitate</i>	21
• <i>In memoriam Gabriela și René Duda</i>	23
• Mircea COLOȘENCO, <i>Toni Hulubei Macovei. Demersul poeziei scriptural sangvine</i>	24
• Theodor CODREANU, <i>Povara vinovăției</i>	25
• Petruș ANDREI, <i>Poeta Luminița Cojoacă – Per aspera ad... arta. Terapia prin artă</i>	26
• Iorgu GĂLĂȚEANU, <i>Forța gândirii</i>	27
• Petruș ANDREI, <i>Proza lui Teodor Oancă – moralitatea în artă</i>	28
• Teodor OANCĂ, <i>O zi mare</i>	30
• Marian ROTARU, <i>Însemnări (VI)</i>	32

„ROMÂNIA LITERARĂ” DESPRE REVISTA NOASTRĂ

O MERITUOASĂ PUBLICAȚIE LITERARĂ BÂRLĂDEANĂ

Există publicații care, apărând în orașe de provincie (nu neapărat din cele cu universitate și filială a Uniunii Scriitorilor), reușesc să reprezinte cultura locală și să o înscrie în circuitul valorilor naționale, fără a fi provinciale.

Din Bârlad – acolo unde, odinioară, apărea revista „Făt-Frumos”, în care oficia criticul H. Sanielevici, ca și alte publicații, efemere, dar interesante – ne-a sosit „Academia Bârlădeană”. Avându-l ca președinte de onoare pe C.D. Zeletin și ca președinte pe Elena Monu, publicația (cu apariție trimestrială) își propune, înainte de toate, să întrețină o lăudabilă atmosferă culturală în vechea urbe moldavă și, în al doilea rând, să recupereze și să valorifice frumoasa tradiție literară a locului, după decenii de neglijare.

Majoritatea articolelor din numărul care ne-a parvenit la redacție (nr. 2/67) sunt consacrate explorării trecutului cultural bârlădean, inclusiv prin studii și cercetări aparținând unor autori consacrați: C.D. Zeletin (*Despre poetul Simion Bogdănescu*), Ioan Adam (*Profesorul Ioan Puflea, sub semnul lui „noroc/soroc”*), Mircea Coloșenco (*Doina Sălăjan – martoră a unui trecut poetic perdant și a altuia recuperat, Vasile Lovinescu versus doctrinar hermeneutic*). Și celelalte articole, însă, conțin informații și recuperări de interes istorico-literar.

E de remarcat că, în timp ce alte publicații de provincie se dedică frenetic promovării deșănțate și agresive a unor „talente” locale neacreditate, într-o totală lipsă de criterii, „Academia Bârlădeană” își păstrează capul pe umeri și decența. Rezultatul este o publicație serioasă, utilă, care repune Bârladul pe harta culturii române vii, oferindu-ne imaginea unui cerc cultural care, bazat pe o tradiție autentică, încearcă să întrețină interesul pentru cultură într-un oraș, până acum, neglijat din acest punct de vedere.

România literară, anul XLIX, 29 septembrie 2017, p.10

DIN VIAȚA ACADEMIEI

(iunie-septembrie)

Sâmbătă 24 iunie 2017, la sediul nostru, s-a lansat nr. 2(67)/2017 al revistei *Academia Bârlădeană*. L-a prezentat Elena Popoiu, responsabil de număr, împreună cu Sergiu Coloșenco, redactorul-șef al revistei. Din cele 32 de pagini, reținem: la aniversarea a 130 de ani de la nașterea unuia dintre întemeietorii Academiei Bârlădene, evocarea *Părintele Toma Chiricuță, misionarul mărturisitor*, semnată de preot Nicolae Dascălu; în rubrica „Scriitori de azi ai Academiei Bârlădene”, două portretere-reverență dedicate lui C. D. Zeletin de Simion Bogdănescu și Elena Popoiu; medalionul poetic *Doina Sălăjan*, realizat de Mircea Coloșenco. Cititorii pot admira de asemenea, pe coperta I, un splendid peisaj de la Verdeș/Bogdana în tabloul semnat de Veronica Moroșanu, venerabila profesoară și pictoriță – una dintre fiicele lui Constantin Moroșanu (1880–1968), reputatul profesor codrenist și senator – membră a Academiei Bârlădene de astăzi, căreia îi închinăm în numărul de față o emoționa(n)tă reverență; peisajul cu nucii falnici se învecinează armonios cu poezia lui G. Tutoveanu, *Zi de vară*; iar pe coperta IV, ca omagiu adus lui Nicolae Grigorescu, la 110 ani de la moarte, o reproducere după *Carul cu boi*, alături de poezia-dedicație a lui Șt. O. Iosif și D. Anghel.

- continuare în pagina 34 -

(1872-1957)

Două aniversări: poetul **G. Tutoveanu** și pictorul **Dimitrie Hârlescu** s-au născut în același an, 1872. Două talente de naturi diferite s-au intersectat, pentru un timp nu prea lung... Se potriveau din mai multe puncte de vedere, cel mai important constând în faptul ca amândoi aveau har. Însă, chestiune de destin, în timp ce Tutoveanu a alergat o întreagă viață prin diferite orașe ale țării râvnind să ajungă la orașul matrice care a fost să fie Bârladul, Dimitrie Hârlescu a schimbat oraș după oraș, biciuit parcă de fantoma găsirii unui tărâm de fixație... Parcă nu-l primea pământul; până și moartea lui greu de numit presupune desfășurarea ei deasupra pământului... matricea fiindu-i aerul.

(1872-1923)

Cei doi s-au întâlnit cu siguranță în timpul petrecut de pictor în Bârlad, semne doveditoare fiind portretul pe care Hârlescu i l-a făcut poetului, ca și poezia *D. Hârlescu*, pe care i-a dedicat-o Tutoveanu în februarie 1909.

Însoțim gândul nostru de aducere aminte cu două evocări ale poetului Tutoveanu – de la a cărui moarte s-au împlinit 60 de ani – reprezentând pagini memorabile pe care i le-au dedicat C.D. Zeletin și Gr. Sălceanu. Pe Dimitrie Hârlescu, pictorul ai cărui admiratori așteaptă încă albumul de colecție, îl prezentăm cu o fișă de autor semnată de doi valoroși bârlădeni: Traian Nicola și Nicoleta Arnăutu.

Am ales, pentru coperta numărului de față, portretul mai sus menționat și un sonet. La sfârșit de august 1957, îndată după întoarcerea de la Slănic Moldova, unde l-a aflat telegrama cu vestea trecerii poetului la cele veșnice, ajuns în Burdusacii natali, C.D. Zeletin a scris sonetul purtând titlul *George Tutoveanu* și mențiunea *In memoriam*.

GRIGORE SĂLCEANU

GEORGE TUTOVEANU

Demult, într-o vară îndepărtată, ștearsă pentru totdeauna din calendar, însă pe veci rămasă în sufletul meu..., prin 1924... O după-amiază însorită. O mare, aceeași dintotdeauna și totuși alta, cu valuri ca niște rochii albastre, uriașe, luate de vânt și aruncate în larguri; cu glasuri argintii trecând prin văzduh; cu freamăt de spumă; cu munți de smarald venind din orizont și spărgându-se de stânci; cu lumi fantastice care se alcătuiau din nimic, durau o clipă și se spulberau pentru totdeauna. Atunci când soarele te smulge de pe pământ și-ți risipește sufletul în infinit, am văzut ieșind din Cazinou, singur, în mulțimea de lume mișunând într-un du-te-vino continuu, un personaj desprins parcă dintr-o cadră, într-un costum gri, impecabil. M-a privit lung și-n ochi i-a fulgerat pentru o clipă o lumină, dezvăluindu-mi o lume tulburătoare. Nu știu de ce, atunci mi s-a conturat în minte imaginea unui „academician”, a unei personalități venite din sferele cugetării. A rămas neclintit, pe țarm, aproape de Cazinou, privind nesfârșitul. M-am plimbat cu prietenii, am ascultat un concert pe terasă și, când am ieșit pe bulevard, am văzut cu uimire că era tot acolo. Ca o statuie, nemișcat, privea. Mult timp mi-a părut rău că n-am avut prezența de spirit să mă apropii găsind un pretext oarecare, să-l cunosc. Dar, cum să întrerup o contemplație în care cea ființă mi se părea că întregește frumusețea tabloului marin! Parc-aș fi clintit ceva din mersul firesc al lucrurilor, parc-aș fi rupt o vrajă, în care și eu mă simțeam prins. Am preferat tăcerea și taina. De atunci, omul acela mi-a rămas în suflet.

Au trecut 20 de ani și, într-o dimineață de octombrie, fiind în București și intrând în redacția *Convorbirilor literare*, am tresărit văzând silueta celui de pe malul mării, în cabinetul lui I. E. Torouțiu, directorul revistei. I-am fost prezentat și am rămas uluit auzindu-i numele: George Tutoveanu. Presentimentul că era un academician nu mă înșelase. Nu era un membru al Academiei Române – așa ceva nu fusese nici

Eminescu – dar era președintele Academiei Bârlădene și unul dintre întemeietorii Societății Scriitorilor Români. Părăsind redacția, am pornit amândoi pe Calea Victoriei. Se bucura că tatăl meu era din Vlădești, cătun din județul Tutova, aproape de Sălcenii copilăriei lui. Stările de vis în care mă adâncise, în timpul adolescenței, volumul său de poezii *Albastru*, îmi reveneau, și îl priveam prin vălul imaginilor de atunci, mergeam alături de el și, totuși, îl simțeam departe, învăluit în atmosfera trecutului, în peisajul poetic al Moldovei. „Mergeam”, cum spune Byron, „cu ochii deschiși printr-un vis.” La o răspântie, m-am despărțit de el cu regretul că acele momente trecuseră nespuse de repede. Urmărindu-l, simțeam cum se desprinde ceva din mine, de demult, din adolescența mea, cu dorurile ei, exprimate de el în volumașul de versuri *Albastru*.

Nu mică mi-a fost surpriza când, fiind în Constanța, am primit din Bârlad o scrisoare din partea lui.

Bârlad, 12 noiembrie 1948

Mult iubite prietene,

În ziua în care ne-am întâlnit la „Convorbiri literare”, am văzut înc-o dată, și numai după un schimb de câteva cuvinte, că și strădaniile scriitorilor, chiar și ale celor mai modești, au o răsplată, pe care nimeni nu și-ar putea-o plăti cu toate comorile pământului: convingerea că viața lor palpită, cât de cât, și'n sufletele altora... Iar la plecare am dus cu mine beatitudinea că-n lumea întreagă mai este un om cu care mă simt împletit sufletește...

De aici, din sihăstria aceasta, te'mbrățișez din toată inima, ca pe un frate bun.

G. Tutoveanu

Ne-am scris mult de atunci, ani de-a rândul și păstrez cu pietate plicurile lui. Într-o zi, am primit următoarele rânduri: „Mult iubirii noastre, în clipa când vă scriu rândurile aceste, o privighetoare cântă în liliac de la fereastra mea; și sunt copleșit de bucurie că mai pot s-auscult încă această minune a minunilor.” În același plic, era și un sonet:

FIORI DE STEPĂ

*Privighetoare, tu, privighetoare,
Mă chemi și-acum, în codru-ntinerit
Să mai rămân, ca-n alte vremi, uimit,
La glasul tău de lacrimi și de soare...*

*Aduni în gușa ta clocotitoare
Fiori de stepă, cer nemărginit
Și arșiți din pustiul încropit
Și zvon de lunci și murmur de izvoare.*

*Aduni misterul farmecelor firii
Purtat pe vraja plângerii de vânt
Și tot ce știe cântecul iubirii*

*De la-nceputul vieții pe pământ...
Și nu gândești că toate-s trecătoare,
Privighetoare, tu, privighetoare.*

În pasărea măiastră, el vede simbolul fericirii depline, deoarece ea strânge în cântecul său toate farmecele firii, fără să știe însă că viața e trecătoare. Cu toată bucuria că mai poate asculta cântecul ei, am simțit că era trist la gândul că e pieritor prin lumea aceasta. S-a trezit în mine imboldul de a-i reaminti certitudinea nemuririi prin operă. Era o vreme când, în afară de grupul amicilor scumpi: Ursu, Costandache, Dornescu, nimeni nu mai vorbea despre el. Presa, această orgă destinată să vibreze la toate adierile artei, amuțise. Simțeam că Tutoveanu căzuse în aceeași descurajare ca și Eminescu când a scris: „De ce nu voi ca pentru nume, pentru glorie să scriu?/ Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu”/? sau: „Și când propria ta viață singur n-o știi pe de rost,/Au să se trudească alții s-o pătrunză cum a fost?” Spre a-l smulge din această depresiune sufletească, i-am tradus poezia în limba franceză, făcându-l să vadă că există cineva care, nu numai că-i poartă o vie admirație, dar se gândește să-i facă cunoscută poezia dincolo de frontiere.

[...]

Efectul acestei traduceri a întrecut așteptările mele. A arătat-o prietenilor săi, Mihail Sadoveanu, G.G.Ursu, Costandache, transmițându-mi impresia lor. S-a înviorat. Scrisorile au început să emane speranța în perpetuare, prin ceea ce lăsăm în urma noastră. Atras de viziunea unor prieteni atât de îndepărtați ai poeziei mele (în traducere, n.n.), cititorii de pe malurile Senei, Tutoveanu mi-a trimis, într-o zi, pateticul său sonet, *Moldova mea*, însoțit de expresia discretă a dorinței de a-l auzi în limba lui Musset.

MOLDOVA MEA

*Moldova mea, tu singur-ai vrăjit
Pe drumul vieții mele trecătoare,
De când dormeam în codrul nesfârșit,
În vis de flori, de cântec și de soare...*

*Și n-a rămas o rază-n asfințit
Și nici un zvon în unda călătoare
Și nici un strigăt de privighetoare
Să nu-mi fi spus că și tu m-ai iubit...*

*Când va suna-ntr-o zi și pentru mine,
Din turla veche, clopotul de-aramă
Și voi porni spre zările senine*

*Și de pe cer se va mai stinge-o stea,
Să mă cuprinzi cu dragoste de mamă
La sânul tău cel cald, Moldova mea !*

Cum să rezisti unei asemenea dorinți ? Și-ntr-o zi, *Moldova mea* a prins viață în limba lui Musset.

MA MOLDAVIE

*Ma Moldavie, ce n'est que tes beaux champs
Et tes forêts sans bornes, qui charmèrent
La route de ma vie si éphémère,
Ensoleillée de roses et de chants.*

*Pas un rayon du beau soleil couchant,
Pas un murmure de l'onde passagère,
Pas une de ces voix printanières,
Qui ne fît preuve de ton amour touchant.*

*Quand du vieux clocher le son d'airain
M'appellera vers l'horizon serein,
Et que du ciel, glissant dans l'infini,*

*Encore une étoile disparaîtra,
D'un maternel amour, accueille-moi,
Dans ta suprême étreinte, Moldavie !*

[...]

Deși bârlădean, sufletul poetului avea rădăcini adânci în Dacia Pontică, Dobrogea de astăzi, și conștiința că se trage din geto-deci îl umplea de mândrie:

STRĂMOȘII

*Nu, nu, eu nu sunt călător pe mare,
Purtat de valuri oarbe, nu, să știți ;
Crescut din vlașa brazdei milenare,
Le sunt urmaș cohortelor de sciți.*

*Aud mereu, în fiecare noapte,
Cum vine-adus pe clopotul de zări
Și mă-mpresoară-ncet un roi de șoapte,
De plâns, de cânt, de aprige chemări.*

*Și când coboar-amurgurile roșii
Pe culmi de dealuri, umbre și mister,
M-ajung din goana cailor strămoșii;
Mă prind de mâini, mă caută, mă cer.*

*Iar dacă urlă trăsnetu-n câmpie,
Și ceru-i strâmt, sălbatic și-ncrunat,
Îi văd cum trec în zbor de vijelie
Și cum îl frâng pe Darie-mpărat...*

*Aici sunt toți, din vremi tumultuoase,
Hotnogi de strajă-n calea tuturor.
În țărna asta-i pulbere de oase
Și-n vânt aleargă sufletele lor.*

Cele două ultime versuri conțin o viziune de o frumusețe unică în poezia noastră.

*Când vor porni zăpoare lungi cocorii
Și-or cerne codrii frunza pe poteci,
Cu glas domol să-mi cânte roata morii,
S-adorm în paza liniștii de veci.*

*Și pururi visul meu să nu se curme,
Așa precum îl știu de la bătrâni,
Și cât va fi Ceahlăul baci de turme,
S-ascult ce spune doina de la stâni!*

Această înfrățire pe vecie cu pământul Moldovei, cine-a mai concretizat-o într-o imagine atât de impresionantă, deschizând o perspectivă atât de vastă ?

*Și cât va fi Ceahlăul baci de turme,
S-ascult ce spune doina de la stâni!*

Numai aceste versuri dacă le-ar fi scris Tutoveanu, și rămânea celebru în poezia noastră! Ca un omagiu adus autorului acestor frumuseți, am tălmăcit „Strămoșii» în limba franceză, pe care alături de-a noastră, o iubea atât de mult.

LES ANCÊTRES

*Non, non, je ne suis pas l'égaré solitaire,
Par les flots de la mer poussé aveuglément,
Elevé de la sève du sillon millénaire,
Des cohortes de Scythes je suis le descendant.*

*J'entends toujours, chaque nuit, venir de l'horizon,
Un essaim de murmures, de sons harmonieux,
De pleurs éloignés, d'appels impétueux,
Qui m'assaillent, m'entourent et coulent à gros bouillons.*

*Quand les soleils couchants enveloppent les coteaux,
Dans l'ombre et le mystère des vermeils lointains,
Les ancêtres m'atteignent au galop des chevaux,
Me cherchent, me demandent, me prennent par la main...*

*Et si la foudre hurle dans le champ plein d'horreur
Et le ciel se resserre renfrogné et sauvage,
Je les vois, emportés dans le vol de l'orage,
De leur bravoure enfreindre Darius l'empereur.*

*Ils sont tous dans ces lieux, des temps du noir chaos,
Sentinelles aux aguets, à tous barrant l'audace ;
Dans cette terre gît la poussière de leurs os
Et dans le vent des nuits, c'est leurs âmes qui passent.*

*Quand la bande des grues à l'horizon s'envole,
Et la feuille jaunît dans le bois solennel,
Que la roue du moulin, de sa voix douce et molle,
Accompagne toujours mon sommeil éternel.*

*Et telle que je l'ai de mon ancien âtre,
Que jamais ne s'achève ma tendre rêverie ;
Et tant que le Carpathe de troupeaux sera pâtre,
Que j'écoute sans cesse le chant des bergeries.*

[...]

În ziua de 3 iulie 1956, am primit ultima lui scrisoare.

Iubiții mei,

*Cred că-n foarte scurtă vreme se va rostogoli și peste mine
cortina, și recunosc fără nici un înconjur că spectacolul a fost
...măreț!...*

George Tutoveanu

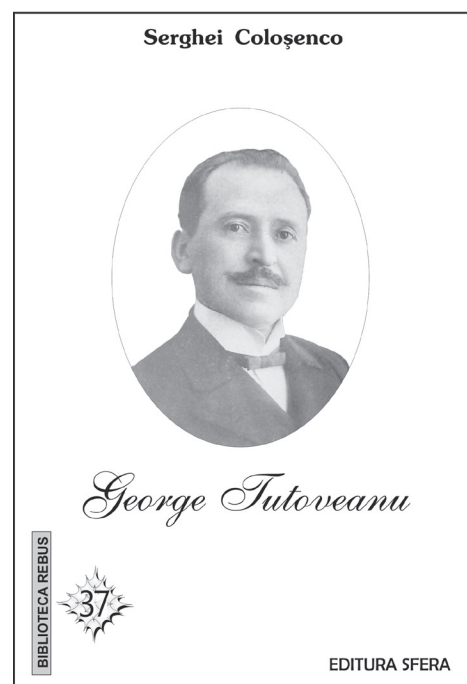
S-a-nclinat ca o trestie în suflarea vântului, dar și în ultimele clipe ființa firavă ce se stinge a cugetat asupra vieții. Și nu s-a revoltat ci, supus, a făcut această ultimă reflecție plină de recunoștință către natura care i-a dăruit spectacolul ei, pentru o clipă, amintind cugetarea lui Blaise Pascal: *Oui, l'homme est un roseau, le plus faible de la nature, mais c'est un roseau pensant.*

Melancolia lui nu era morbidă ca a unor poeți ale căror versuri îmbolnăvesc sufletul cititorilor, descurajându-i. Melancolia lui Tutoveanu era discretă, purta nimbul seninătății și se învăluia într-un zâmbet de bunătate și înțelegere.

„Viața, îmi spunea el uneori, are prea multe dureri și necazuri, pentru ca noi, scriitorii, să-i mai amărâm pe cititori cu durerile noastre, exprimate în toată nuditatea și cruzimea lor. Să creăm din suferință viziuni poetice frumoase, care să mângâie sufletul și să-l înalțe, dovedind astfel că durerea poate avea un sens în lumea aceasta, poate servi la plămuirea operelor de artă, ceea ce trece și doare devenind frumos și etern.”

El merită admirația noastră pentru frumusețea senină, olimpiană a poeziilor lui și pentru puritatea limbii române în care a scris.

(Fragment din evocarea publicată în *Bârladul odinioară și astăzi. Oameni și fapte*, II, sub redacția lui Romulus Boteanu, București, 1983, pp. 51-62)

C. D. ZELETIN

EVENIMENTELE ISTORICE NAȚIONALE ȘI POEZIA LUI G. TUTOVEANU *

În anul 1951, într-o după-amiază de mai, mă aflu acasă la G. Tutoveanu, în paradiziaca fundătură a Bulevardului Epureanu 41, Bârlad. Maestrul mi-a propus să urcăm spre zăpodia care termina la apus mirabila lui vie ce era în același timp și grădină. Cărarea largă era străjuită de-o parte și de alta de o bandă lată de peste doi metri înțelenită de împletitura din tuberculi a irișilor înfloriți, ce consumau infinitatea de nuanțe dintre mov și alb. Bătrânul care curăța uscăturile dintr-un piersic ni se alătură voios pentru câteva minute și, ca să-i facă o plăcere maestrului, sau poate și mie, începu să recite fără nici o introducere poezia *Singher*, pe care poetul o scrisese cu cincizeci de ani în urmă:

*Rotunjoare foi de plop,
Scuturați-vă potop
Pe cărări bătătorite
Și de dânsa părăsite...*

Terminându-și scurtul recitativ, care mă deconcertă un pic, se întoarse respectuos reluându-și îndeletnicirea.

– E domnul Ilie, grădinarul! mă lămuri maestrul. Se pricepe la toate și-i om fin. Tatăl lui a fost preot.

Sus, ușoara adâncitură a platoului încă mai păstra apă la o oră după oprirea ploii. Largă cât încrușișarea drumurilor de țară, ea înlesnise ierbi să crească viguroasă și uniformă ca grâul pe câmp. Ne-am așezat pe o pitorească bancă din crăci de mesteacăn pe care i-o trimisese de la munte, desfăcută, nu mai țin minte precis cine: ori Gh. T. Kirileanu de la Piatra Neamț, ori Artur Gorovei de la Fălțiceni. O asamblase domnul Ilie, aedul enigmatic.

– Pluralul de la *mesteacăn* e *mesteacăni*, nu *mesteceni*, cuvânt urât!... Aici, pe iarba aceasta îi plăcea lui Cezar Petrescu să steie tolănit și să privească nouri cum curg. Eu rămâneam pe bancă, el în iarbă, la picioarele mele, el vorbea, vorbea, eu îl ascultam, îl ascultam! Ultima oară a venit cu Ando, fiul cel mic. Ando lucra în redacția *Curentului*, de unde l-a luat pe Cezar Petrescu să se odihnească trei zile la Bârlad.

Mă apropiam de terminarea liceului și, firește, eram preocupat de drumul pe care să-l aleg în viață. Fratele bunicii mele Natalia, moș Emil Palade, venit verile la Burdusaci, mă sfătuisese să mă prezint la concursul de la Facultatea de Medicină din București. Puneam mare preț pe sfatul lui. Îmi cunoștea preocupările literare. Ba încă și tradusesem împreună câteva poezii din lirica religioasă a lui Victor Hugo, însă îmi repeta apodictic: nu literale! Într-adevăr, nu exista facultate mai îndoctrinată marxist și sovietizant ca filologia. Colac peste pupăză, mai apăruse nu demult și cărțulia, pe care partidul o voia sacrosantă, *Stalin și problemele lingvisticii*, impusă studenților ca reper absolut. Odată, povesteă moș Emil, îl prinsese la București o defilare a studenților de la filologie obligați să poarte pe pancartele uriașe reproducerea copertei roșii a broșurii lui Stalin...

– În orice caz, spuse maestrul Tutoveanu, caută să nu trăiești din scris! Câți n-au plătit cu viața această iluzie! Al. Antemireanu, Ștefan Petică și chiar Eminescu, la urma urmei... Fă-te doctor!

Și doctor m-am făcut!

Deodată îmi destăinui cu o franchețe ce nu-i era proprie:

– Eu militar aș fi vrut să fiu! Să-mi apăr țara! Totdeauna am adorat armata!

M-au surprins deopotrivă ceea ce aflam și fermitatea destăinuirii, care nu se potrivea nici cu firea blândă, nici cu vocea lui, fiică mai mare a șoaptei.

*

Viața poetului George Tutoveanu (1872–1957) a acoperit toate marile conflagrații ale epocii lui. Născut cu cinci ani înaintea Războiului de cucerire a Neatârării și foarte simțitor în privința dragostei de neam și țară, el s-a înălțat în perioada triumfului liricii patriotice a lui Vasile Alecsandri, devenit erou al educării prin poezie. Pe de altă parte, fiind institutor în vremuri în care educația națională, alături de cea morală, primă, poezia proprie a trebuit să fie de la bun început funcție a actului de instrucție a copilului și a adolescentului. Acest fapt a făcut ca poezia lui să adopte atributele simplității, limpezimii, limbii frumoase și să se țină la distanță de tentația experimentalismului literar, a invenției lexicale și a originalității cu orice preț, de care era plină contemporaneitatea. Târziu, când G. Călinescu avea să vorbească de cuminenția poeziei lui Tutoveanu, nu formulă negreșit o recriminare atâta vreme cât ea se adresa întâi sufletelor în formare, structurilor afective embrionare. Capodopera poeziei sale patriotice, *Turtucaia*, numită în unele ediții *Și când viforoși*, o atestă:

*Copiii mei, copiii mei,
Când treceți seara la culcare
Și candelule-n tremurare
Vă ning pe creștete văpaia,
Rugați-vă și pentru cei
Cari-au căzut la Turtucaia...*

„Dezastrul de la Turtucaia” (18–24 august 1916), prin care practic a debutat Primul Război Mondial, s-a ales cu mii de români morți sau luați prizonieri în luptă cu trupele germano-bulgare superioare cu mult trupelor noastre. Înainte de instalarea comunismului sovietizant, această poezie a figurat în cărțile de citire decenii la rând, fiind învățată, cu emoție, pe de rost pe cât este astăzi de uitată, mai exact intenționat omisă... Volumul *Balade* (1919) cuprinde multe poezii – în fapt, ilustrând mai puțin genul baladesc și mai mult poezia patriotică – închinată celei dintâi conflagrații mondiale: *Sutașul din Căiuț*, *Povestea Oituzului*, *Se plâng Carpații*, *Se-aude glas de fiară*, *Încinge-ți spada*, *Sus frunțile, eroi*, *Și când viforoși*, *Vă strigă Oltul*, *Unui viteaz*, *În ora plecării*, *Rugăciunea ostașului*, *Jurământul rezervistului* și altele. Privite sub specia genului epic, privire firească atâta vreme cât volumul se numește *Balade*, ele îl descumpănesc pe cititorul care se așteaptă la prevalarea narațiunii. Invers, privite sub specia genului liric, ceea ce contravine titlului, ele îl satisfac pe iubitorul de poezie lirică. Nu absolutizăm puritatea genurilor literare, când însă poetul își intitulează un volum *Balade*, este evident că el e cel dintâi care absolutizează această puritate, iar cititorul e îndreptățit să-i ceară poetului ceea ce el oferă.

Evenimentele istorice care l-au inspirat pe Tutoveanu sunt bătăliile și războaiele de apărare a țării, într-un cuvânt restrictiv, conflictele armate. În cântarea lor, poetul își pune toată

însuflețirea de care e vrednic. El nu dispune însă de vocația de a le înfățișa în prezentul lor, vocația lui fiind a le trăi ca trecut, într-un paseism ce infiltrează prezentul. Acest fapt conferă brutalității episoadelor evocate ca prezent un *sfumato* ce le împinge în depărtări, într-un orizont care le rezoarbe din primul plan al prezentului. Comentariul liric și privirea generală îl separă pe poet de miezul evenimentului marțial ales ca subiect:

*Noroade-ntregi aleargă tumultoase
De pier în câmpuri roșii de război;
Și-atâta moarte-i și-nnălbiri de oase,
Ca-n spaime rece-a vremilor de-apoi.
(Încinge-ți spada, 1915)*

În aceeași ordine a observației, un frumos vers metaforic din aceeași baladă,

Bătrâni pe care-a nins înțelepciunea,

rămâne în afara tempo-ului imperativ și solemn pe care-l cere titlul poeziei: *Încinge-ți spada!*

Lirice, baladele abundă în sintagme războinice, în general revoluate, întrucât poetul nu izolează evenimentul actual de cel de ieri, sau, mai exact, îl filtrează prin acesta din urmă. E un continuum istoric poezia baladescă a lui G. Tutoveanu, în care evenimentele punctuale susțin istoria țării iubite, așa cum colonadele susțin acoperișul unui edificiu. Prezentul conflictual îi dă prilejul poetului să evoce zbuciumatul nostru trecut medieval, exprimat prin termeni ori sintagme ca: *trâmbiți, armii, hoarde, războinici, freamăt de arme, armură de fier, luciuri de zale, zbor de copite, fanfare, flamuri, iureșul pierzării, paloș, ordie, sulii otrăvite, al taberelor ramăt (freamăt), sutaș, tunet de buciom, coif, alarmă, străjer, creneluri, sălbaticii mârzaci, aprinsele hangere, nor de săgeți, pinteni, flamuri de titan, luciri de spadă, plăieși fără teamă, valul aprig de hânsari, stindard lângă stindard, lănci scânteietoare, oștiri mai aprige ca vântul, întreg oceanul miilor de oști, tranșee, gornistul, fanfara viforoasă etc.*

Îndemnurile lirice la luptă, agrementate generos cu rememorații ale vieții patriarhale, nu pot juca bine rolul exortațiilor războinice. Răsuflarea precipitată a unui viteaz ce se aruncă turbat asupra vrăjmașului nu se articulează cu descrierile naturii ori cu aducerile aminte, ci rămâne izolată. *Logodnica lui Vifor* este emblematică în acest sens. O eventuală muzică de geniu ar putea urca versurile acestea la nivelul tensiunii conflictului pe viață și pe moarte, ne întrebăm însă dacă textul nu ar continua, totuși, să submineze această muzică... Oricum, interesante rămân titlurile, al căror ton imperativ și măreț nu-i același cu al textului subjacent: *Încinge-ți spada, Sus frunțile, eroi, Vă strigă Oltul, Aduceți-vă-aminte.*

Poezia consacrată evenimentelor care au însângerat țara stă, prin sensibilitatea poetului, dar și prin cinstea și finețea lui structurală, la oarecare distanță de miezul lor pulsativ. Natura contemplativă a poetului face din el mai mult un solitar printre evenimente decât un părtaș la ele... Gusturile nu se discută, dar dragostea lui G. Tutoveanu pentru armată, despre care vorbeam la începutul acestor rânduri, n-ar fi exclus să se poată explica, într-o plonjare psihanalitică, prin extrapolare, prin complementaritate, prin compensație. El a rămas al poeziei, pentru care era menit, nu al armatei care-i absorbea reveriile. Poezia *Baladelor* e mai mult o poezie de rememorare decât de implicare. Stinghere, unele date precizate la începutul textului, cum ar fi: august 1913, septembrie 1915, decembrie 1918 etc., par ștampile la zi aplicate pe scrisori vechi.

*Ascultă, țara mea, și te ridică
Pe tot noianul mărilor de foc;
C-un singur pas tăriile despică
Și-oprește mersul vremilor în loc.
(Încinge-ți spada)*

Nu poți lua pulsul unui rănit ori al unui agonizant de la distanță pe care o implică îmbrățișarea generală a unei stări. Spun asta, deoarece uneori rapsodul pare un reporter de război care-și redactează reportajul într-un avion care survolează zona conflictului. Problema e dacă o face cu artă, iar Tutoveanu o face cu artă. Iată-i, de pildă, fulminantele imagini cinematografice în *Se plâng Carpații*:

*Și vulturii de pe drapele
Se-ntrec cu vulturii din cer...*

ori fervoarea exprimată anapestic în *Se-aude glas*:

Calarașule, desprinde-ți de la coardă carabina!

Îndelungata practică a protruziei liricului în epic realizează o specie aparte în poezia patriotică a lui G. Tutoveanu. Ea este ilustrată de piese ca *Turtucaia*, despre care afirmăm că este o capodoperă, în care institutorul poet ia *direct* pulsul copiilor, ori *Fii gata*, pe care generații după generații ale întregii țări au învățat-o pe de rost din cărțile de citire:

*Copile, iubește-ți cu sete
Pământul străbunilor tăi...*

Scrisă încă din 1904, *Fii gata* a fost pusă pe muzică întâi de către Dimitrie Cuclin, în două variante, în deceniul trei, și a doua oară de către Ștefan Filkner, profesor de muzică instrumentală al Liceului Codreanu din Bârlad, în deceniul al patrulea al secolului trecut. Un detaliu istoriografic: Ștefan Filkner locuia chiar în casa poetului care se întorsese, singur, din refugiu, găsindu-și locuința pustie și cu geamurile sparte.

Fii gata și *Turtucaia*, cărora li se pot adăuga *Robul și Strămoșii*, rămân momente de biruință ale poeziei patriotice a lui G. Tutoveanu. Să se observe că osatura lor epică se retrage din prim-planul reprezentării în orizontul îndepărtat al adevăratului subiect, prim-planul rămânând consacrat exprimării lirice a simțămintelor. E vorba de o *immediatezza*, pe care o întâlnim sporadic și-n alte balade ca, de pildă, *Încinge-ți spada*:

*Ascultă, țara mea, cum cântă Nistrul
Cerându-și grabnic Tisa către el*

și, mai ales, în 1916, *Sus frunțile, eroi!*:

*Privesc uimit cum treceți, șirag după șirag,
Și dintre toți, gornistul îmi este cel mai drag...*

poezii cu valoare implicită a unor lecții de istorie. În exortațiile lor, sunt evocate toponimele devenite eponime ale gloriei războaielor noastre, care n-au fost niciodată de cucerire: Cosmin, Turtucaia, Nistru, Râcova, Neajlov, Baia ș.a.m.d.

Pentru a înțelege elementul peren, și chiar artistic, al poeziei patriotice a lui G. Tutoveanu, legat de evenimentele istorice ale patriei, se cuvine să pornim de la sufletul pur și miraculos al copilului, suflet spre care i-a bătut totdeauna inima.

DIMITRIE HÂRLESCU (1872–1923)

S-a născut la 5 noiembrie 1872, la Fălticeni. Nu se cunosc multe despre copilăria sa, dar inteligența și cultura cu care își uimea interlocutorii – inclusiv cunoașterea limbilor germană și franceză – îndreptățesc aprecierea că a trecut prin etapele școlii primare și secundare (a fost și elevul Liceului „August Treboniu Laurian” din Botoșani). Între 1890–1895, a urmat Școala de Arte Frumoase din Iași, sub îndrumarea profesorului Emanoil Bardasare. Între 1897–1907, a fost maestru de desen și caligrafie la Gimnaziul clasic, apoi la Școala Comercială de gradul II „Mircea Vodă” din Constanța, aici avându-l ca elev pe viitorul sculptor Ion Jalea, căruia îi îndrumă primii pași în artă. Începând din 1902 până în 1916 participă la expozițiile organizate de „Tinerimea artistică” din București. Grație unei burse oferite de orașul Constanța, studiază la Academia bavareză de arte frumoase din München, între 1902–1903 și 1905–1906 (îndrumători: Wilhelm von Diez și Johann Kaspar Herterich). Întors în țară, se căsătorește cu pictorița Elena Russu-Mitrea, originară din Tecuci, pe care o cunoscuse în timpul studiilor la München. În anul școlar 1907–1908, este profesor de desen și caligrafie la Gimnaziul „Dimitrie A. Sturdza” din Tecuci.

După doar o lună în care a predat la un gimnaziu din Giurgiu, se transferă la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, unde funcționează între 1 octombrie 1908–31 august 1909. În Bârlad, unde se bucură de apreciere și are bune relații cu intelectualii orașului, își deschide, într-una din librăriile orașului, o expoziție personală. Revine la Tecuci în septembrie 1909 și rămâne la catedră până la încetarea sa din viață. Împreună cu prietenul său, pictorul Nicolae Vermont, realizează câteva fresce la Biserica „Sf. Ioan” din localitate. Participă cu portrete și compoziții la multe expoziții ale „Tinerimii artistice” (1902, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1915, 1916) și ale „Salonului oficial” (1907, 1911, 1912, 1913, 1914), la „Expoziția artiștilor în viață” (1914, 1915), la ediția din 1914 obținând premiul al II-lea.

În anii 1911–1912 este din nou la München, unde lucrează în atelierul pictorului Marius Bunescu. Își perfecționează tehnica și cunoaște direct lucrările de artă universală de la „Königlichen Älteren Pinakothek”. Este probabil că amprenta expresionistă a lucrărilor sale de mai târziu își are începuturile în manifestările grupărilor „Die Brücke” și „Der Sturm” (magazin și galerie de artă) active atunci în Germania.

În perioada tecuceană, face dese deplasări în București, prezența sa în sălile de expoziții fiind bine primită de public și presă. În 1917 este mobilizat ca pictor la Marele Stat Major. Adună schițe și impresii, pătrunzând cu șevaletul până în fața liniilor de apărare. Din această perioadă datează lucrările: „Prizonierii” și „Parc de artilerie”, din păcate distruse într-un incendiu: Participă la Iași, în 1918, la Expoziția de pictură și sculptură a artiștilor mobilizați.

Întors din război în Tecuci la catedră, este deprimat de grozăviile frontului, se interiorizează, se izolează tot mai mult și se îmbolnăvește de nervi. Îi este grav afectată vederea, nu mai distinge culorile și suferă o puternică depresie psihică, stare care îl duce la un deznodământ fatal: își pune capăt zilelor prin spânzurare, pe 23 noiembrie 1923.

Lucrările sale au fost expuse postum la o expoziție retrospectivă a artiștilor români din ultimii 50 de ani, la „Primul Salon de artă plastică al artiștilor din învățământul secundar” (19 ianuarie – 23 februarie 1936). Prin eforturile fiului, Roland Hârlescu, în iulie-august 1967, la Muzeul regional de artă al Dobrogei din Constanța, i-a fost dedicată o expoziție retrospectivă.

În prezent, tablourile sale se găsesc în muzeele de artă din București, Iași, Craiova, Constanța, precum și în colecții particulare din București, Lugoj, Bârlad, Nicorești. Între lucrările sale sunt de menționat și copertile cărților pe care prieteni scriitori l-au solicitat deseori să le realizeze.

Prin pictura sa, D. Hârlescu se încadrează în curentul expresionist românesc, alături de Țuculescu, Hans Eder și Elena Popeea, bârlădeancă.

În *Calendarul Minerva* pe anul 1915, se subliniau forța desenului său și temperamentul viguros al artistului ale cărui portrete și compoziții sunt „tot atât de interesante prin originalitatea tonalităților, cât și prin necăznita lor realizare; (el)s-a așezat hotărât printre cei mai mari pictori ai noștri, întemeindu-ne încrederea pe care ne-am pus-o în acest nobil temperament de artist.”

Petre Comarnescu („Curente în arta românească modernă”, în revista „Arta plastică”, IV, 6, 1966) spune despre artist că „vedea monumental personajele cu accentuate trăsături psihologice[...]”, iar paleta lui „dispunea de tonalități rare, violeturi, galbenuri de pucioasă, verde crud.”

„Hârlescu a fost o figură distinsă și măreață a artei românești, de o noblețe cavalească, iar activitatea sa artistică avea un deosebit prestigiu”, scria pictorul Bunescu în placheta „Expoziția retrospectivă Dimitrie Hârlescu, 1872–1973”, Constanța, 1967, p. 8.

Pe lângă atributele convingătoare de noblețe sufletească și intensă viață spirituală pe care le degajau portretele sale, nu putem ignora nota de umor a altor portrete, de caricaturizare, de șarjă, ținând morgia aristocratică a proaspeților înnobiți, goliciunea lor sufletească, ifosele diplomaților, servilismul funcționăresc.

OPERA

Cap de bătrân, Salonul Oficial, București, 1907; **Doi prieteni**, ibidem; **Cap de expresie**, ulei pe pânză, 0,430x0,380, nedatat, Salonul Oficial 1907, (Portretul unei prietene); **Cap de expresie** (Portret de bărbat), ulei pe pânză, 0,420x0,320, Salonul Oficial 1907, București, nedatat; **Portretul D-lui A.J.**, Expus „Tinerimea artistică”, 1908; **Doi prieteni**, ulei pe pânză, 0,605x0,475, 1908, Exp. „Tinerimea artistică”, 1909; **După joc**, ibidem; **Cap de bătrân**, ulei pe pânză, 0,523x0,380, 1909, Exp. „Tin. art.”, 1909; **Cap de femeie**, ulei pe pânză, 0,549x0,435, nesemnat, nedatat; **Baba Catinca**, ulei pe pânză, 0,195x0,425, 1910, Exp. „Tin. art.”, 1910; **La pian**, ulei pe pânză, 0,500x0,400, nedatat, ibidem; **Studiu** (pastel), Exp. „Tin. art.”, București, 1910; **Studiu**, ibidem; **Clipe fericite**, 1910, ibidem; **Bebe**, ulei pe pânză, 0,430x0,330, nesemnat, nedatat; **Răsărit și apus**, Exp. „Tin.art.”, București, 1911; **Studiu**, ibidem; **Țiganca**, ulei pe pânză, 0,560x0,450, nedatat,

Exp. Salonul oficial, 1911; **Mahala țigănească**, 1911, ibidem; **Sala de așteptare** (Portret compozițional), ulei pe pânză, 1,100x0,920, nedatat, Salonul Oficial, 1911; **Doamnă în fotoliu**, ulei pe pânză, 1,170x1,000, 1912, ibidem; **Partidă de șah** (Jucătorii de șah), ulei pe pânză, 1,110x1,300, 1912, Exp. Salonul Oficial, București, 1912; **La gară**, Exp. „Tin. art.”, București, 1913; **Peisaj**, ibidem; **Interior**, ibidem; **Popas**, ulei pe pânză, 0,460x0,580, nedatat, ibidem, 1916; **Portretul poetului Tutoveanu**, ulei pe pânză, 0,560x0,460, nedatat; **Turcoaică**, Exp. Salonul Oficial, București, 1914; **În sala de așteptare**, ibidem; **Din Biblie** (Bătrân citind) (Evreu citind), ulei pe pânză, 1,050x1,200, 1915, Exp. „Tin. art.”, București, 1915; **Interior**, ibidem; **Țăran**, ibidem; **Torcând**, ulei pe pânză, 0,430x0,380, nesemnă, nedatat, ibidem; **Pe malul mării** (La malul mării), ulei pe pânză, 0,530x0,650, nedatat, ibidem; **Țigan** (Însurăteii) (Cântăreți ambulanti), ulei pe pânză, 1,370x1,050, 1914, Exp. „Tin. art.”, București, 1916 și la Exp. de arte plastice, Paris, 1926; **Peisaj, ulei pe pânză**, 0,465x0,585, nedatat, Exp. „Tin. art.”, 1916; **Cosând**, ulei pe pânză, 0,600x0,550, nedatat, ibidem; **Interior**, ulei pe pânză, 0,630x0,430, nedatat, ibidem; **Țărăncă**, ibidem; **Pândarul**, ibidem; **Bătrâna**, ibidem; **Transilvăneancă**, ibidem; **Colț de cafea**, ulei pe pânză, 1,115x1,250, nedatat, ibidem și la Exp. retrospectivă a art. rom., pictori și sculptori din ultimii 50 de ani., 1927; **Tovarășii**, ulei pe pânză, 1,150x0,900, nedatat, ibidem; **Portret** (Eugen), ulei pe pânză, 0,490x0,400, nedatat, ibidem; **Chitaristul**, ibidem; **Studiu de cap** (Portret din profil), ulei pe pânză, 0,420x0,320, nesemnă, nedatat, ibidem; **Stând pe gânduri**, ibidem; **Portret de fetiță**, ulei pe pânză, 0,420x0,270, nesemnă, nedatat; **Zugrăvirea bisericii**, ulei pe pânză, 0,860x0,670, nedatat; **Prizonierii**, ulei pe pânză, 0,725x0,600, 1917, Exp. de pict. și sculpt. a artiștilor mobilizați, Iași, 1918 și la primul Salon de arte plastice al artiștilor din învățământul secundar, București, 1936; **Parc de artilerie**, Exp. de pictură și sculptură a artiștilor mobilizați, Iași, 1918; **Țiganii**, Expoziția retrospectivă de pictură și sculptură a artiștilor români, din ultimii 50 de ani, București, 1927; **Cafea**, ibidem; **Nella**, ulei pe pânză, 0,400x0,300, nedatat; **Portret de fetiță**, ulei pe pânză, 0,440x0,500, nesemnă, nedatat; **Vedere spre grădină**, ulei pe pânză, 0,705x0,500, nesemnă, nedatat; **Băiat șezând**, ulei pe pânză, 0,504x0,370, nesemnă, nedatat; **În grădină**, ulei pe pânză, 0,495x0,600, nesemnă, nedatat; **Spălătoreasa**, ulei pe pânză, 0,620x0,490, nedatat; **Cap de copil**, ulei pe pânză, 0,500x0,400, nesemnă, nedatat; **Portret de fetiță**, ulei pe pânză, 0,490x0,400, nesemnă, nedatat; **Paul**, ulei pe lemn, 0,365x0,290, nesemnă, nedatat; **Rolland**, ulei pe lemn, 0,365x0,290, nesemnă, nedatat; **Ciobănașul**, ulei pe pânză, 0,600x0,500, nesemnă, nedatat.

În afara acestor picturi identificate până acum, se mai cunosc următoarele lucrări de grafică (32): **Autoportret**, **Autoportret cu paletă**, **În atelier**, **Portret**, **În sala de așteptare**, **În cafea**, **Portret**, **Moșneagul**, **Înfumuratul**, **Boemul**, **Ofițer**, **Funcționar superior**, **Cărturar**, **Cusând**, **Plata**, **Misit**, **Pe gânduri**, **Doamnă cu pălărie**, **Speriatul** (9 lucrări), **Portret figură politică** (două lucrări), **Cap de copil**, **Rolland**.

Muzeograful Nicoleta Arnăutu ne amintește de portretul Nathaliei Drouhet, care nu figurează în bibliografia de mai sus. L-au inspirat pe artist comuniunea de breaslă (erau profesori și pictorul și modelul) și mai ales ținuta doamnei, care l-a condus la o viziune expresionistă, dominată de negru și gri. Pictorul, ca și doamna Drouhet, amintește doamna Nicoleta Arnăutu, participa la întâlnirile ce aveau loc în casa doctorului

Isac Vainfeld, constând în dezbateri pe teme de literatură, artă, filosofie, dar și la concertele de muzică clasică organizate aici. Portretul Nathaliei Drouhet i-a fost dăruit de artist, în 1909, doctorului Isac Vainfeld, care în anii 1930 îl donează Muzeului „Vasile Pârvan”, din convingerea că lucrarea nu poate fi cu adevărat valorizată decât în muzeu. De la dl. C. D. Zeletin deținem informația că o stradă importantă din Capitală poartă numele pictorului.

Din opiniile despre arta, stilul, viața și participările lui D. Hârlescu la expoziții personale sau de grup reținem:

„Hârlescu hoinărește, pictează în aer liber, pe tavan... Și e păcat. Acest visător descurajat, pictează mult, desprizându-se de școală, cu îndemnare și având o viziune plăcută a culorilor, pe care știe să le armonizeze. Trebuie să încerce să redea artistic și fidel anumite siluete/chipuri/toate pitorești din această regiune numită Dobrogea, atât de interesantă din punct de vedere al obiceiurilor, al înfățișărilor, al trecutului istoric, unde Ovidiu muri în exil și care a fost prea neglijată până acum”.

(Marc A. Jeanjaquet: „De la peinture en Roumanie”, în *L'Événement*, Paris, 7 august 1907, traducere din lb. franceză)

„[...] expoziție colectivă – Ianuarie 1918 – deschisă în localul Școlii de arte frumoase din Iași, în care pictori și sculptori, mobilizați la Marele Cartier General într-o secție de propagandă, prezentau lucrări făcute pe front sau în apropierea lui.

Se oglindesc acolo suferințele, jertfele, mizeria soldaților și a populației civile, mai ales în operele expuse de Ressu, Ștefan Dimitrescu, D. Hârlescu, I. Theodorescu-Sion, A. Băeșu sau Ion Jalea, Cornel Medrea etc.”

(Petre Comarnescu: „Însemnări despre arta română”, în *Arta plastică*, nr.10-11, 1966)

„[...] Ne-a intrigat timp de mai mulți ani Hârlescu, nu numai pentru că auzisem frumoase aprecieri despre omul care a fost – om de caracter, fire generoasă, suflet de poet, artist exigent față de sine însuși, comportându-se cu modestie și trecând prin îndoieli și încercări îndrăznețe, fără graba unei afirmări superficiale. În cercetările noastre despre alți pictori, am dat și peste unele aprecieri față de operele sale de început, aprecieri semnate de doi critici pe care îi prețuim pentru priceperea și sensibilitatea lor – criticul Marc. A. Jeanjaquet și pictorul și criticul Apcar Baltasar. Dar aprecierile acestora au fost scrise când încă Hârlescu era în curs de formare – simțindu-i-se talentul și încercările către o expresie și o tehnică mai deosebită decât cea a multora dintre corifeii asociației Tinerimea artistică, alături de care expunea [...]”

Dimitrie Hârlescu s-a înnoit și el, fiind adesea mai personal și mai cutezător decât mulți dintre pictorii români alături de care expunea la Tinerimea artistică. Stăpânind desenul, datorită lui Wilhelm Diez, dar câștigând un colorit mai puternic datorită impresioniștilor și post-impresioniștilor francezi și o adâncime a expresiei, a vieții interioare, stimulat de unii expresioniști germani – Hârlescu a creat o serie de uleiuri și desene, care îl ridică în ochii iubitorilor de artă. Este interesant de reținut că dezvoltarea creației lui a fost organică, autentică, produs al unei temeinice meditații [...].

Hârlescu duce mai departe eleganța liniei și forța expresivă ale lui Toulouse-Lautrec, foarte apreciat de expresioniștii germani și de însuși Edward Munch, pictorul și desenatorul norvegian, în a cărui sinteză înnoitoare au intrat și influențele primite de la marele desenator francez. Alte portrete în desen, acestea în alb și negru, dovedesc expresionismul lui Hârlescu – fina sa liniatură, tratarea simplificată, esențializată, forța cu

care pătrundea psihologia personajelor și o reda cu un uimitor dramatism [...]”.

(Petru Comarnescu: „Expoziția retrospectivă Dimitrie Hârlescu”, în *Tomis*, anul II, nr.10, octombrie 1967, p.14)

„[...] a fost un mare pictor, – și un om chipeș, pe care, pătruns în lumea artelor, la Paris, l-am asemănat, retrospectiv, cu Eugène Delacroix (1798–1863) prin maniera de creație, prin linie, prin caracteristicile pastelării, prin ținută, prin veșminte, prin prestață, care mi-a fost mie călăuză de teme. [...]”

Am fost elevul nemuritorului Auguste Rodin și Antoine Emile Bourdelle, la Académie des Beaux Arts de la Paris, dar eu leg întreaga mea situație de ceea ce datorez dascălului meu de la Constanța, aceluși mare pictor și pedagog Dimitrie Hârlescu, om între oameni, artist înfrățit cu viața sa [...]”.

(Ion Jalea: „Profesorului meu de desen îi datorez, cu adevărat, ceea ce sunt”, în *Tribuna școlii*, nr.45, 22 aprilie 1972).

Era toamnă-ntr-un oraș, demult..

Bate cineva! Cine să fie
La ora aceasta tîrzie?!
Și bate, bate, bate, bate,
Mereu bate. Ceasul-o cetate.

Și-ateu!, mirindu-mă, ascult:
... Era toamnă-ntr-un oraș, demult
Și pasărele toate plecau!
Și frunzele toate cădeau!...

O biată inimă! Tu erai?!
Și e-ști-ta timp de cînd tăceai!
Cînd te-a afectat și nu-ți dă pace
Și vrea eu tîm să se joace?

cine-a descuiat sertarul meu
De-mi bate inima mereu?
Mai are cineva o cheie
Și visul-nchis să nu mai stea?

Nu-i nimenea! Cine să fie
La vremea aceasta tîrzie
Cînd noaptea-n suflet se strecoară
Și lampa-igara ca să moară?!

Doar inima mea bate și-ascult:
... Era toamnă-ntr-un oraș, demult
Și toate pasărele plecau!
Și toate frunzele cădeau!...

ioan Petcu

ADRIAN VOICA

Vitralii

Vitralii: dialog de culori,
De povești nemuritoare
Și de pilde aurii;
Atingeri muzicale
De pensule
Pe geamul spălat de lumini.

Din ziduri cu suflet fierbinte
Silabele ies să privească
Altarul rămas
Fără crucea
De lemn.

Pastel

Cînd creanga de liliac
Își sună clopoșii mov,
Catedrala de silabe
Înflorește și ea.

Din primăvara
Ce-a murit de mult
Rămase miros
De tămâie mov.

Teme cu armă

Aceleași teme în zigzag
Îmi traversează poezia.
Pornite-adeșea pe arțag
Îmi strică inutil hîrtia.

Nu le suport. (Ce-i de făcut?)
Întâi le las încet să doarmă,
Dar cînd sunt singur absolut
Aud un țacănit de aramă.

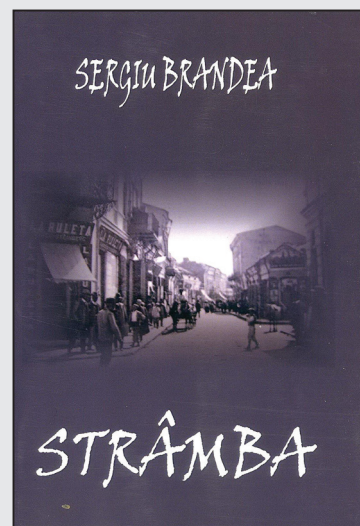
Accent

Cum să nu tresari
De fiecare dată
Și cum să nu-ți placă
Minunea
Cînd stoluri de cuvinte
Vin
Și se așează pe creanga
Unui vers?

Totul e
Să faci o livadă,
Să ai ce lăsa
Moștenire.

Am primit:

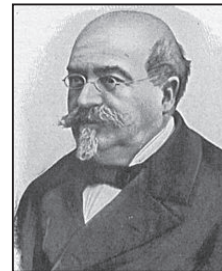
- Revista *Scriptor*, nr. 7-8(31-32), iulie-august 2017;
- romanul *Strâmba* (ediția a II-a revizuită și completată) al scriitorului Sergiu Branda, născut în Bârlad, absolvent al Liceului Codreanu, promoția 1952(coleg cu C. D. Zeletin), apoi inginer la I. R. B., stabilit în Israel după 1974.

MIHAELA TUDOR

MIHAIL KOGĂLNICEANU - „UN MESIANIC POZITIV ȘI CONSTRUCTIV”

În septembrie 2017, împlinindu-se 200 de ani de la nașterea lui Mihail Kogălniceanu, ne întoarcem gândurile cu recunoștință către importanta perioadă de spiritualitate și realizări benefice pentru acest popor capabil întotdeauna să ardă la timp etape, să adopte forme noi de cultură și civilizație pe care să le adapteze apoi specificului național, pentru a se sincroniza în intenții, gândire și fapte cu celelalte țări europene.

Între anii 1830–1860, în urma unor situații și evenimente favorabile, în Țările Române are loc un avânt economic necunoscut înainte, care consolidează tânăra burghezie. Un număr tot mai mare de cărturari cu vederi luminate, fii de boieri și burghezi, școliți în Franța, Austria, Germania, se întorc acasă hotărâți să înceapă procesul de emancipare socială, națională și culturală a românilor. Printre ei se află și fiul vornicului Ilie Kogălniceanu, al cărui scop a fost mai întâi să se instruiască pentru a reveni acasă „bogat în cunoștințe”, ca să-și facă țara cunoscută în Occident și să lupte pentru propășirea ei: „Scumpe surori... întorcându-mă în Moldova, nu mă voi răsfața în lux și faste; de voi revedea patria vreodată, va fi spre a o sluji și a-i sacrifica viața, dacă trebuie.”

Împins de un imbold pozitiv, își mai cumpără cărți și începe lucrul la proiectata *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens*, din care a publicat doar tomul I în 1837. Deși în octombrie 1837 se înscriesese la Universitatea din Berlin, în anul următor s-a întors în țară pentru că, așa cum mărturisea într-o altă scrisoare către familie : „N-aș schimba săraca Moldovă pentru întâiul tron al lumii. Moldovean m-am născut, moldovean vreau să mor.» De acum începe o muncă statornică și practică la mai multe proiecte culturale din diverse domenii : învățământ, publicistică, literatură științifică și artistică – toate în limba română – și spectacolele teatrale care prin viu grai vehiculau ideile revoluționare ale epocii. Redactează o serie nouă din *Alăuta românească*, pregătește apariția unei publicații de documentație istorică, *Arhiva românească*, iar în 1840 scoate revista *Dacia Literară* care a generat un puternic curent literar național și popular. Așa cum sugerează și titlurile, intenția redactorului era aceea de a depăși granițele unei provincii.

Imediat, ideea unei literaturi naționale originale a fost adoptată și pusă în practică de colegii de generație : Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Bălcescu, Grigore Alexandrescu, Andrei Mureșanu, Costache Negruzzi, iar „regele poeziei vecinic tânăr și ferice», pe linia acelorași preocupări, tipărește în 1855 revista *România Literară*. Acești scriitori patrioți, „sânte firi viziunare»... ce făceau „valul să cânte» și „steaua să zboare», constituiți în societăți culturale și literare, pe lângă scopul mărturisit – răspândirea culturii în rândul maselor – aveau și tănuite preocupări politice: pregătirea Revoluției de la 1848 și a Unirii Principatelor.

Din punct de vedere literar, Europa era la vremea aceea romantică. În tânăra noastră literatură, succesiunea curentelor se consumă în simultaneitate. Modelul nostru în perioada 1830–1860 era preponderent Franța romantică. Astfel, în 1830, Ion Heliade Rădulescu alcătuiă planul unei campanii organizate de traduceri din diverse literaturi, venind cu formula unei „biblioteci universale» și lansa chemarea : „Scrieți cât veți putea și cum veți putea !» Timp de un deceniu, literatura noastră s-a aflat într-o etapă de acumulare cantitativă, invadată de tot felul de traduceri (nu toate de calitate), o mediocră invazie de imitații și prelucrări (după *Misterele Parisului*, lamentații elegiace după poezii lacurilor etc.), o literatură colportată și de librari, din rațiuni pur comerciale.

Înzestrat cu un spirit critic constructiv, Mihail Kogălniceanu a înțeles că venise vremea înnoirii mentalității referitoare la funcțiile literaturii. Circumspect și deopotrivă alarmat, contestă violent traducerile și imitațiile de proastă calitate pentru că „au devenit o

manie primejdioasă și omoară în noi duhul național». Cu spiritul său ordonat și metodic, a sintetizat tendințele epocii într-un program riguros de maturizare estetică, ținând spre un salt calitativ al creațiilor artistice, definindu-le liniile și orientarea. Programul intitulat *Introduție* a fost publicat în primul număr al revistei *Dacia literară*. Sursa de inspirație trebuia să fie realitatea națională : „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de poetice și pitorești ca să găsim și la noi subiecturi de scris, fără să avem trebuință să ne împrumutăm de la alte nații.» Ideea unei limbi și a unei literaturi comune pentru toți este exprimată printr-o comparație plastică: „Foaia noastră va fi un repertoriu general... în carele, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fiștecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său.» Foarte importantă este și ideea calității : „Vom primi producții din orice parte a Daciei, numai să fie bune.» Pentru ca discernerea valorilor să fie posibilă, Kogălniceanu subliniază rolul criticii care „va fi nepărtinitoare; vom critica cartea, iar nu persoana.» În felul acesta, autorul *Introduției* este un precursor al criticii culturale și literare maioreștiene, iar *Dacia Literară* – suprimată de cenzură doar după 3 numere – promotoarea unei literaturi în plin avânt și înflorire, maturizată în fond și formă.

Într-o armonie deplină, clasicism, romantism și realism fac loc în noua noastră literatură tuturor genurilor și speciilor literare: meditații, ode, epistole, poeme eroice, fabule, drame istorice, comedii de moravuri, pasteluri, nuvele istorice. Romantismul pașoptist nu surprinde zbulciul și trăirile intime. Scopul luptei pentru redesteptare națională și eliberare socială dă elegiei și meditației o notă vibrantă de patriotism. Trecutul cu fantomele și umbrele istoriei naționale, ruinele fostelor cetăți de scaun, nu invită la evadarea dintr-un prezent rău alcătuit ci devin intenții de actualizare a unor locuri și eroi ai neamului, ca model al luptei pentru independență și unitate națională. Toată literatura de evocare istorică, militantă, cu rădăcini în bogatul filon folcloric (*Umbra lui Mircea. La Cozia*, încercările epeice *Mihaida, Traianida, Ștefaniada* etc) devine „o palmă pe obrazul prezentului mișelit.»

Mihail Kogălniceanu a fost mereu în fruntea noii mișcări culturale și literare, participând la toate evenimentele care au precedat și pregătit Revoluția de la 1848 și Unirea. A protestat și a militat prin activitate publicistică, a redactat manifestul progresist Dorința Partidei Naționale din Moldova, a realizat și a îndrumat activitatea de educare a publicului spectator în calitate de director al Teatrului Național din Iași, alături de Costache Negruzzi și Vasile Alecsandri, orientând repertoriul spre producții originale, cu intenție critică, pamfletară față de nedreptățile din societatea vremii. În schița *Fiziologia provinciei Iași*, surprinde un tablou realist al epocii, iar fragmentul de roman *Tainele inimii* rămâne un început, chiar dacă timid, al speciei.

Inaugurând cursul de istorie națională de la Academia Mihăileană, toată capacitatea verbală a celui mai bun orator al timpului și-o pune în prelegerea din 1843. Relațiile dintre național și universal luau, prin graiul său, dimensiuni noi, încât Suceava și Târgoviște reprezentau „mai mult decât Sparta și Atena.» Lui Alexandru Macedon, Hanibal, Cezar, „eroii lumii», li se preferă domnitorii români Ștefan și Mihai, „eroii patriei» care, inspirând ideea de demnitate națională, puneau în mișcare ethosul colectiv.

Putem conchide că deputatul, senatorul, ministrul, oratorul, scriitorul, îndrumătorul cultural, reper al ideilor și acțiunilor pașoptiste, Omul Mihail Kogălniceanu este mai important decât opera. El rămâne în mintea și inima noastră un „mesianic pozitiv și constructiv», cum pe drept îl numește George Călinescu.

MARCEL PROCA

DESPRE O SCRISOARE INEDITĂ¹ A PRINȚULUI GEORGE VALENTIN BIBESCU DIN TIMPUL RĂZBOIULUI CEL MARE

Prințul George Valentin Bibescu (1880-1941) a fost unul din pionierii aviației din România, jucând un rol important în apariția și dezvoltarea aviației române, la afirmarea prestigiului acesteia pe plan internațional. Printre meritele sale mai de seamă se numără: co-fondator al Clubului Automobilistic Român² (1901) și al Comitetului Olimpic Român (1914), obținerea primului brevet de pilot³, a înființat Clubul Aviatic Român (1909), Liga Națională Aeriană (1912) și a fost unul dintre fondatorii Federației Aeronautice Internaționale⁴. În anii premergători primului război mondial îl regăsim implicat în formarea tinerilor piloți militari. Din 1915 Liga Națională Aeriană și Școala de Aviație de la Băneasa, patronate de acesta, preluau în totalitate pregătirea piloților și observatorilor aerieni.⁵

La 4 iulie 1916, în preajma intrării României în război, Corpul de aviație solicită ministrului de Război să se aprobe căpitanului George Valentin Bibescu din Regimentul 2 artilerie «General Manu», care figurase până la 15/28 septembrie în cadrele aviației, repartizarea pentru mobilizare la partea sedentară, ca Director Tehnic la Școala de piloți Băneasa sau la Marele Cartier General, servind ca observator sau ofițer de legătură pentru alte armate. Corpul de aviație arăta că dorința de a fi mobilizat la aviație aparține prințului Bibescu. Martha⁶ trimite o scrisoare regelui pentru a susține această solicitare.⁷

Se va remarca în perioada retragerii, 28 noiembrie/10 decembrie – 3/16 decembrie 1916, participând alături de colonelul englez Thomson⁸ la distrugerea puțurilor petroliere de la Ploiești⁹. Operațiunile au durat mai multe zile dovedindu-se dificile și primejdioase, iar lipsa materialului adecvat e suplinită de îndrăzneală și imaginație. Îi telefonează soției sale imediat după eveniment spunându-i cu nedisimulată mândrie că «Nero nu a fost nimic în comparație cu ei».¹⁰

Primește în aprilie 1917, pentru curaj și serviciile aduse, ca și pentru salvarea colonelului englez Griffiths¹¹ pe care l-a cărat pe umeri, pentru a-l scoate din cuptorul pe care îl aprinseseră, una din cele mai înalte decorații engleze, Distinguished Service Order. Va primi distincții echivalente din Franța și Rusia. Regele Ferdinand I îl decorează cu Ordinul Steaua României. Până și germanii vor contribui la răsunetul acestei acțiuni de comando prin amiralul von Tirpitz¹² care îl va credita pe căpitanul Bibescu, de la tribuna Reichstag-ului¹³, de a fi redus cu cincizeci la sută capacitatea de luptă a submarinelor germane.¹⁴

În perioada aprilie-iunie 1917 este trecut la Marele Cartier

General, aflat la Iași, unde se ocupă de construcțiile necesare armatei pe frontul din Moldova, ca de acolo să fie detașat la bateriile de artilerie ale marinei. Primind sarcina debarcării unui tun de 37 de mm, bateria comandată de el face ravagii, distrugând posturi de observație și mitraliere a inamicului în Dobrogea.¹⁵

De altfel pe tot parcursul războiului a primit diferite însărcinări și misiuni, traseul său militar în această perioadă nefiind încă pe deplin elucidat. Îl putem regăsi însoțind-o pe Regina Maria la o inspecție a unei unități aviatice în timpul verii anului 1917. George Valentin Bibescu a îndeplinit și misiuni de observare/recunoaștere și fotografie aeriană, pentru care a fost decorat cu „Virtutea Militară” și cu „Légion d'honneur” din partea delegației militare franceze¹⁶.

„Iași, 29 [iulie]/11 august [1917]

Iubita mea Marthe,

N-am putut să-ți scriu în ultima vreme. Am primit scrisoarea ta din 3 iunie deschisă [de cenzură?]¹⁷. Din fericire am primit-o intactă pe cea de la King. M-am vânturat cam peste tot, am fost în delegație pentru batalionul meu la Bârlad, ca să iau două motoare¹⁸; la batalion am găsit o depeșă de la M. C. G.¹⁹ care îmi cerea imperativ să merg la

Iași pentru o însărcinare secretă. M-am executat și două zile mai târziu porneam spre front însoțit de căpitanul Simpson. Am trecut amândoi muntele și am coborât la Moravița. Acolo am asistat la cea mai mare bătălie pe care am avut-o până acum. Asta se întâmpla ieri! Și continuă în avantajul nostru. Trupele noastre sunt extraordinare. Ele au produs o asemenea impresie asupra tuturor celor care le-au văzut în acțiune încât Sir Charles Barter²⁰, generalul de divizie care comandă toate forțele britanice de rezervă de la noi și din Caucaz, după ce a asistat la prima noastră ofensivă, mi-a spus la întoarcere: «Am purtat lupte în toate colțurile lumii²¹, am văzut atâția soldați în luptă, dar nu am mai văzut pe nimeni bătăndu-se ca românii. Puteți fi mândri de soldații și ofițerii voștri.»²² La Mărășești²³, sub o ploaie de gloanțe, m-am alăturat lor în prima linie. Era infernal. Noroc că la un obuz al nostru nemții ne răspundeau cu 3. Era superb. Am fost culcați la pământ de unul de calibru 150 care ne-a stins ca pe o lumânare. Simpson, care era pentru prima oară în teren, s-a aruncat înspre o schijă de obuz care s-a înfipt în pământ între noi și, în vreme ce înaintam, forțați din când în când să ne întindem la pământ când era focul prea viu, nu era nimic mai amuzant decât să-l vezi cum își arunca dintr-o mână într-alta așchia de oțel încinsă de explozie. În partea

joasă a terenului și acolo unde ne aflăm noi, am luat 5-6000 de prizonieri²⁴, ceea ce arată amploarea asaltului. Din nefericire, regimentele 32²⁵ și 7²⁶ Prahova au suferit pierderi imense și practic nu mai există. Acolo, un regiment rus s-a declarat obosit și s-a retras în spate pentru refacere, iar noi, cu cele două regimente românești, am suportat, în raport de 4 contra 1, șocul înfruntării cu nemții. Care de altfel au fost respinși. «Pe aici nu se trece»²⁷, iată deviza de luptă. Mateloții mei sunt furioși că suntem ținuți în rezervă și am avut 7 dezertări. Acești eroi au dezertat ca să meargă la luptă, nu îi pot învinovăți. Dacă rușii n-ar fi comis enorma greșală de a suprima disciplina sub formă de libertate și dacă la asta nu s-ar fi adăugat și trădarea, cred că războiul s-ar fi terminat cu adevărat până-n toamnă. Acum însă mai avem de dus încă un an cel puțin. Și nu e vesel deloc. Fuga de la Tarnopol²⁸, oprirea ofensivei noastre cerută de Kerenski²⁹ !!! Un civil care nu înțelege că exemplul nostru, exemplul sublim al soldaților noștri a fost cel care a reorganizat armata rusă de la noi, și că acest exemplu este contagios, mai ales la oameni simpli cum sunt rușii. Ei sunt invidioși pe trupele noastre și le admiră cu adevărat, până într-atât că ieri flancul nostru drept era compus din rușii care înaintau ca la instrucție, în valuri superbe. La un moment dat, un batalion românesc se ridică la stânga lor și se adună în spate. Rușii se opresc și întreabă : «Unde se duc ? Se retrag ?». Li se spune că nu, dimpotrivă, batalionul îi sprijină, pornește în șir la dreapta, trece în formație câte patru în spatele celor două batalioane rusești care înaintau și se plasează [?] în mijlocul brigădei rusești ca trupe de șoc și de sprijin. Nici nu poți să-ți închipui, draga mea Marthe, entuziasmul Rușilor : cum așa, deci nu sunt trimiși singuri să fie măcelăriți, li se oferă oameni și mitraliere de susținere ! Și în acest moment o baterie cu bătaie de 120 pornește un tir de baraj înaintea lor, sub protecția căruia vor putea să avanseze. Un ofițer rus mă salută și îmi spune într-un amestec de limbi : «Rumanskoi discipline harașo, harașo, mult bine pentru Ruski»³⁰ și partea comică e că îmi frânge mâna tot strângând-o. «Și în acest timp», cum spune cântecul, schijele cădeau [...] precum grindina. Acum Rușii care ne-au trădat³¹ vreme de un an văd că, la momentul potrivit, suntem gata să ne dăm sângele pentru a-i scoate dintr-un impas, ne admiră, ne salută, lucru nemaivăzut înainte, și cu ajutorul lui Dumnezeu, sper că situația se va restabili și că vom înainta măcar până la Buzău anul acesta. Se pare că în Brăila au început evacuarea și aruncă totul în aer. Cu siguranță vom avea surprize neplăcute și în orice caz avem înfrângeri îngrozitoare. Dar știm să ne batem eroic, și asta face să ni se ierte multe.

Sper că ai primit scrisorile mele. Poșta merge atât de groaznic din cauza submarinelor³² încât nu știu niciodată dacă ele ajung. Trebuie să treacă două luni pentru a avea un răspuns, cu condiția să meargă. Prin urmare nu trebuie să te superi pe mine dacă nu primești regulat scrisorile. Aș dori o fotografie de-a ta și de-a micuței³³. Te rog să-mi trimiți una nu prea mare ca să o pot pune în portofel. Scrie-mi în ce stare se află Bucureștiul, dacă s-au produs mizerii pe acolo, dacă mi s-a furat totul, în fine dacă oamenii se comportă bine sau rău. Nu știu nimic, cu toate că ieri m-am aflat la 270 km. de București.

Vă îmbrățișez pe amândouă din adâncul inimii și vă trimit întreaga mea tandrețe.

Georges

O mie de gânduri bune pentru Chatti, întreaga mea prietenie familiei Paul(s).”

Punerea în valoare a unor asemenea documente istorice este menit a se înscrie în programul istoriografic manifestat în ultimii ani, pentru marcarea Centenarului Primului Război Mondial. Demersul istoric, dincolo de valorificarea unor

cercetări în arhive, are rolul sensibilizării și conștientizării societății românești față de un trecut eroic, trecut de care trebuie să fie mândră și pe care trebuie să îl respecte și să îl onoreze cum se cuvine.

Note :

1. Serviciul Arhivelor Naționale de Istorie Contemporană, Fond Bibescu, dosar 16, filele 1-4; Material documentar obținut prin bunăvoința doamnei Alina Pavelescu. Traducerea din limba franceză a fost realizată de Elena Popoiu căreia îi mulțumim și pe această cale.
2. România a fost între primele 6 țări din lume care au organizat curse auto. În 1904, Bibescu a câștigat cursa auto București-Giurgiu-București, cu o medie orară de 66 km/h. În 1905, automobilistii George Valentin Bibescu, Leon Leonida și Mihai Ferekide, însoțiți de Martha Bibescu, Maria Ferekide și Claude Anet, au făcut prima călătorie automobilistică către Persia, cu plecarea din Galați și destinația Ispahan. Călătoria este descrisă de către scriitorul francez Claude Anet în cartea sa, „La Perse en automobile à Travers la Russie et le Caucase („Les Roses d’Ispahan)””.
3. Bibescu a avut un interes timpuriu în domeniul aviației. El a zburat cu un balon numit „Romania”, adus din Franța în 1905. Ulterior, a încercat pilotaje un avion Voisin, de asemenea, adus din Franța, dar fără succes. După zborul demonstrativ al lui Louis Blériot la București pe 18 octombrie 1909, Bibescu a mers la Paris și s-a înscris la școala de pilotaj Blériot din Pau. La data de 23 ianuarie 1910, obține licența de Pilot Internațional cu numărul 20.
4. Fédération Aéronautique Internationale-FAI. Între anii 1927 și 1930, Bibescu a deținut calitatea de vice-președinte, iar între anii 1930 și 1941, pe cea de președinte al FAI.
5. Prof. univ. dr. Valeriu Avram, *Din istoria aripilor românești 1910-1916*, în Revista „Document”. Buletinul Arhivelor Militare Române, anul XVI, Nr. 3 (61), 2013, pg. 15-16.
6. Martha Bibescu, născută Lahovary, (alias Marthe Bibesco; n. 28 ianuarie 1889, București - d. 28 noiembrie 1973, Paris) a fost o romancieră, poetă, politiciană și memorialistă de limbă română și franceză. Prin căsătoria, în 1902, cu prințul George Valentin Bibescu, nepot de frate al lui George Bibescu, domnitorul abdicat la 1848, scriitoarea a devenit prințesa Martha Bibescu, intrând într-o familie princiară, din care mai fac parte Ana-Elisabeta Brâncoveanu, contesa Anna de Noailles și Elena Văcărescu, dar și cu rude franceze în genealogie directă cu familia împăratului Napoleon Bonaparte. Prințesa a fost una din cele mai distinse personalități ale aristocrației europene a secolului al XX-lea, blamată însă în țară și în Franța pentru că a rămas în zona ocupată de inamic în timpul primului război mondial, și acuzată de colaboraționism cu germanii. O interesantă paralelă între cele două prințese Bibescu face scriitorul C. D. Zeletin (Președintele de onoare al *Academiei Bârlădene*) într-un capitol, al uneia din operele sale, intitulat sugestiv - *Două artiste Princesse Bibesco: Elena și Martha* (C. D. Zeletin, *Principesa Elena Bibescu. Marea pianistă. Cronică*, Ediția a II-a, București, Editura Vitruviu, 2008, pg. 545-552). Vezi și Alina Pavelescu, *Martha Bibescu și vocile Europei*, București, Editura Corint, 2017.
7. George Paul Sandachi, Dan Hadîrcă, *Prințul George Valentin Bibescu. Biografia unui călător*, București, Editura Vivaldi, 2005, p. 136.
8. Christopher Birdwood Thomson, baron de Cardington (1875-1931), colonel, apoi general, atașat militar al legăției britanice de la București între 1915-1917, autorul cărții *Smaranda*. A fost trimis cu misiunea specială de a convinge România să intre de partea Antantei. Aici a făcut o mare pasiune pentru Martha Bibescu. După război, ministru al aerului în guvernele laburiste. Vezi și <http://florijianu.ddt.ro/index.php/istorie-trecute-vieti-de-personalitati/Christopher-Birdwood-Thompson>
9. Pentru problematica petrolului în primul război mondial vezi și Gh. Buzatu, *O istorie a petrolului românesc*, Ediția a II-a revăzută și

- adăugită, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009, pg. 35-42.
10. George Paul Sandachi, Dan Hadîrcă, *op. cit.*, pg. 138-139; În general tonul scrisorilor către soția lui este unul laudativ.
  11. Sir John Norton-Griffiths (1871-1930), inginer, locotenent-colonel britanic, membru al Parlamentului. În 1916 este trimis în România cu misiunea de a sabota câmpurile petrolifere românești, în fața înaintării germane. Echipele de specialiști erau coordonate de atașatul militar și de Valentin George Bibescu. Apreciind calitățile sale, în iarna anului 1916, regina ar fi vrut să îi ofere responsabilitatea căilor ferate. Vezi și <http://www.ziare.com/cultura/documentar/marele-parjol-al-romaniei-distrugearea-campurilor-petrolifere-din-noiembrie-1916-1097732>
  12. Alfred von Tirpitz (1849 - 1930) a fost un amiral german comandant al Marinei Imperiale Germane (Kaiserliche Marine) din 1914 până în 1916.
  13. Parlamentul german.
  14. George Paul Sandachi, Dan Hadîrcă, *op. cit.*
  15. *Ibidem.*
  16. Generalul Berthelot îi numea pe românii celor două escadriile conduse de Bibescu „veselii maniaci ai sinuciderii”. http://stiri.tvr.ro/o-poetesa-si-un-aventurier-din-rude-mari-imparatesti-anna-de-noailles-si-george-bibescu_41424_foto.html#view
  17. Pentru detalii vezi și Cezar Marinescu, *Cenzura poștală militară în România 1914-1940*, București, Editura Merido, 2004.
  18. La Bârlad funcționa din 1916 Parcul I Reparații al Regimentului cu Tracțiune Automobilă. ȘJAN Vaslui, Fond Primăria orașului Bârlad, dosar 2/1917, f. 32.
  19. Marele Cartier General al Armatei Române.
  20. Sir Charles St Leger Barter (1857-1931), general-locotenent, fost comandant al Diviziei Teritoriale a 47-a până în septembrie 1916 (bătălia de pe Somme). Despre el regina notează: „Trebuie să mărturisesc că îmi place generalul Barter. E un om plin de haz și de veselie și îți dă curaj; când e el de față te simți cuprinsă de nădejde, deși știi că prăbușirea ne pândește de aproape.” Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, Iași, Tipo Moldova, 2012, p. 272.
  21. Militar de carieră a participat la războaiele coloniale din Ghana (1895-1896) și cel de-al doilea conflict cu burii în Africa de Sud (1899-1902), a servit în Armata britanică din India și pe Frontul de Vest în primul război mondial.
  22. O corespondență militară a ziarului «The Times» citată de volumul «Istoria militară a românilor» (Ed. Militară, 1992) sublinia faptul că «apărarea frontului de la Mărășești a fost cea mai strălucită faptă de arme săvârșită vreodată de români; ea nu a fost întrecută nici de vitejia belgienilor și nici de cea a sârbilor (...). Pierderile dușmanilor au fost enorme și prizonierii au mărturisit că de la Verdun n-au mai văzut o luptă atât de crâncenă (...). Românii au rezistat în chip eroic». De asemenea, într-o telegramă de răspuns către generalul Eremia Grigorescu, generalul Berthelot, martor al victoriei de la Mărășești, remarcă «bravura ofițerilor și soldaților români care atrag în acest moment admirația tuturor armatelor aliate și căroră chiar dușmanii le aduc omagiile lor», iar Parlamentul francez a citat luptele de pe Siret ca fiind una dintre cele mai importante ale Primului Război Mondial afirmând: «Românii au înscris în istoria lumii Siretul alături de Marna, Yser și Isonzo». <https://www.agerpres.ro/flux-documentare/2017/07/24/1917-anul-premergator-marii-uniri-batalia-de-la-marasessti-07-05-08>
  23. Confruntări defensive ale armatei române cu trupele Puterilor Centrale cunoscute generic ca fiind «Bătălia de la Mărășești» (24 iulie/6 august – 21 august/ 3 septembrie 1917). Despre această «Termopile al neamului românesc» istoricul englez Glenn E. Torrey notează: «Dacă Bătălia de la Mărăști a fost «prima victorie adevărată a armatei române moderne», cum a descris-o Averescu, Bătălia de la Mărășești a fost cea mai semnificativă victorie a acestei armate în Primul Război Mondial și, poate, din toată istoria României. A fost o victorie defensivă pe care românii au numit-o «micul nostru Verdun». Împreună cu Bătălia de la Oituz ea a împiedicat prăbușirea frontului românesc în 1917.
- În perioada interbelică, Mărășești a devenit simbolul curajului, sacrificiului și împlinirii întregii armate române în 1917. Ziua de 6 august, când a început bătălia, a fost declarată sărbătoare națională, Ziua Eroilor. La sud de oraș, pe șoseaua către Focșani, unde au avut loc unele dintre luptele cele mai grele, a fost construit un mausoleu cu aspect de cetate. În rotunda centrală se află sarcofagul generalului Grigorescu, iar în jurul lui, criptele care adăpostesc rămășițele pământești a peste 6 000 de soldați morți în bătălie.” (Glenn E. Torrey, *România în primul război mondial*, București, Meteor Publishing, 2014, p. 254); În 1920, președintele Franței, ca o recunoaștere a rolului pe care luptele din vara anului 1917 l-au avut în desfășurarea operațiilor militare pe întreg teatrul de război european, a decorat orașul Mărășești cu ordinul «Crucea de război”. Anul acesta au avut loc, între 3 - 6 august, ample manifestări de comemorare a eroilor căzuți în timpul bătăliei de la Mărășești și de marcare a «Centenarului Primului Război Mondial”.
24. E interesant de menționat că la Bârlad a funcționat, din 1916, un lagăr de prizonieri în «depozitele Regimentului 2 Roșiori”. Dr. Bogdan Negoii, *România și lagărele de prizonieri în Primul Război Mondial*, Editura Tiparg Craiova, 2011, pg. 76-77.
  25. Regimentul 32 «Mircea» – Ploiești, din Brigada 9 Infanterie. S-a distins între 24 iulie - 3 august 1917 în luptele de la: Străjescu, Moara Roșie (28-29 iulie 1917) și Valea Jugastrului. Drapelul de luptă al regimentului a fost decorat cu cea mai înaltă distincție de război, Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a. Regimentul a rămas cunoscut în istorie pentru celebrul „atac al cămășilor albe”.
  26. Regimentul 7 «Prahova» – Ploiești, din Brigada 9 Infanterie. S-a distins între 25-29 iulie 1917 în luptele de la: Moara Albă, Valea Jugastrului și Viroaga din Pădurea Călinei. Drapelul de luptă al regimentului a fost decorat cu cea mai înaltă distincție de război, Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a.
  27. Generalul Eremia Grigorescu (1863 - 1919) este autorul lozincii „Pe aici nu se trece” de la Oituz (1916) și a lozincii „Nici pe aici nu se trece”, de la Mărășești. Este considerat eroul bătăliilor defensive de la Mărășești și Oituz (1917). Fiul său cu Elena Negropontes, Ulyse, s-a născut la Bârlad, la 20 noiembrie 1917. Vezi și Ariana Negropontes, Crisula Ștefănescu, *Exilul interior. Dan Er. Grigorescu-Negropontes*, Editura Vreimea, 2016.
  28. Oraș din Galiția ocupat la 25 iulie 1917 în urma contra-ofensivei germane și austro-ungare pe Frontul de Est. Înfrângerea suferită de trupele rusești în bătălia de la Tarnopol a afectat și situația României. Transferarea întăririlor ruse din Moldova spre Nord și prăbușirea moralului și a disciplinei în rândul multor unități rusești i-au convins pe comandanții români că era nevoie de prudență. Ofensiva ruso-română, care a rupt frontul austro-ungar la Mărăști în sprijinul ofensivei Kerenski (ultima ofensivă rusească în Primul Război Mondial, iulie 1917), a fost oprită. Vezi și Keith Hitchins, *România 1866-1947*, București, Humanitas, 1996, pg. 290-291.
  29. Aleksandr Fiodorovici Kerenski (1881-1970), ministru, apoi șef al guvernului provizoriu al Rusiei în 1917; răsturnat de bolșevici în urma „revoluției din octombrie”.
  30. Revoluția rusă (27 februarie/12 martie) a avut consecințe nefaste privind implicarea în război a puternicului vecin și aliat al României; propaganda bolșevică s-a intensificat, iar pacifismul bolșevic promovat în armata rusă a dus la erodarea disciplinei (mergând uneori până la eludarea ei), refuzul unor unități de a mai lupta și fuga soldaților de pe front.
  31. Pentru atitudinea militară a Rusiei în campania din 1916 vezi și General Victor Pétin, *Drama României 1916-1918*, Prefață de general Maxime Weygand, traducere în limba română de Eugen Pelin, note și posfață Adrian Pandea, București, Editura Militară, 2016, pg.129-131.
  32. Traseul scrisorilor era unul ocolitor prin Rusia, Elveția și de aici în România.
  33. Unica fiică a cuplului, Valentina Bibescu (1903-1976), care s-a căsătorit ulterior cu Prințul Dimitrie Ghyca-Comănești.

MOMENTE DIN ISTORIA FAMILIEI GALIN*, POVESTITE DE VERONICA MOROȘANU, DESCENDENTĂ, PRIN MAMĂ – FLORICA EUGENIA MOROȘANU NĂSCUTĂ GALIN – DIN NEAMUL CU RĂDĂCINI BUCOVINENE

Familie de patrioți originară din Bucovina, familia Galin s-a remarcat prin fapte de arme în timpul lui Iosif al II-lea (împărat al Imperiului Habsburgic între 1780-1790), și a fost răsplătită primind titlu nobiliar. Parte din descendenți au rămas în Bucovina, alții au venit în Moldova.

Locul central în istoria familiei îl are Ioan Galin. În ascendența lui¹⁾, în vremea când familia era încă în Bucovina de nord, au existat preoți, iar stră-străbunicul său a fost notar. Pe Ioan îl aflăm deja în Bârlad. Știm că a fost trimis de tatăl său la Paris, pentru a studia medicina. A urmat trei ani de cursuri până când a izbucnit războiul franco-prusac (1870). Întors în țară la chemarea tatălui – nu singur, ci cu un copil rezultat dintr-o relație cu o franțuzoaică – a fost încadrat ca profesor de științele naturii la Externatul de Fete Drouhet din Bârlad. Aici a cunoscut-o pe Maria Lalu (Mircea?), descendenta unei familii bogate, crescută de mică și înzestrată de mătușa ei maternă, Maria Gâlcă. Din averea ei, Maria Gâlcă a ctitorit aripa de ginecologie a Spitalului bârlădean, precum și Școala primară care i-a purtat numele.²⁾ Profesorul Ioan Galin s-a căsătorit cu Maria pe când aceasta avea doar 16 ani. Au avut împreună 8 copii, în afară de Titus, băiatul născut la Paris și recunoscut de tatăl său. Apreciat pentru bunătatea și dărnicia sa (legenda familiei spune că soția avea grijă să-i scoată banii din buzunar când pleca dimineața de acasă, pentru că obișnuia să-i omenească pe toți cei întâlniți în drum spre școală), Ioan Galin a fost profesor la Liceul de băieți Gh. Roșca Codreanu. A murit la doar 42 de ani: bolnav fiind, a refuzat să rămână acasă și se poate spune că a murit la catedră. Soția, femeie vrednică și hotărâtă, și-a strunit cu mâini energice familia. Cei patru băieți au urmat cariere militare, în patru arme diferite. Dintre cele patru fete, două – Lucia Eugenia (n. 1890) și Florica Genlia (n. 1894) – au fost înscrise de mici, ca eleve interne, la Școala Centrală de Fete din București, instituție de prestigiu, patronată de Regina Maria, prin Clotilda Averescu, soția mareșalului. Lucia a studiat medicina. După ce și-a dat doctoratul (1920), a decis să se întoarcă la Bârlad, unde mama rămăsese singură. A fost mai întâi, timp de doi ani, medic de plasă lângă Bârlad, apoi în Spitalul din oraș. În timpul războiului, alături de medicul V. Voiculescu, a îngrijit răniții, sora ei, Florica, lucrând și ea ca voluntar.

Lucia Galin a rămas medic pediatru, alături de dr. Ionescu, iar după pensionarea acestuia, a fost medic șef al orașului încă aproape 20 de ani. În timpul războiului, secondată de Poliție și jandarmi, vizita locurile bombardate, culegând morții și răniții. Avea drept de trăsură permanentă, dar putea fi des întâlnită pe străzi, în exercițiul funcțiunii. De aceea era iubită și respectată. În august 1944, când năvălea puhoiul rusesc, ajutată de un căruțaș, a fugit din calea rușilor, străbătând astfel zeci de kilometri. Când s-a declarat armistițiul, pe 12 septembrie, era la Focșani. A ajuns în cele din urmă în București, la frații ei. Autoritățile Bârladului, care au trebuit să părăsească orașul, nu au revenit niciodată, dar dr. Galin a fost insistent chemată să-și reia postul la spital. L-a ținut până la pensionare (1953). A căzut la pat și, pentru diagnostic, un frate

a dus-o la București, unde a avut șansa să intre în îngrijirea dr. Ana Aslan, care își experimenta medicamentul ce avea să capete renume internațional. După doi ani de tratament, Lucia și-a revenit complet. Gospodăria ei de la Bârlad fusese lăsată în grija unui frate care urma să-i îndeplinească dorința de a-i lăsa fostei servitoare, Agripina, o cameră; el însă a lichidat toate bunurile surorii, pentru că nimeni nu mai spera ca ea să se vindece. Ca să demonstreze eficacitatea Gerovitalului, Ana Aslan, care o prețuia, a păstrat-o în secția de Geriatrie. Vorbind perfect limba franceză, Lucia Galin le explica străinilor boala și tratamentul. A trăit cu nostalgia Bârladului până la 94 de ani, când a răpus-o o infecție intestinală.

Foarte dotată pentru muzică, sora Luciei, Florica, ar fi trebuit să urmeze Conservatorul, dar mama nu a fost de acord, destinând-o măritişului. Cu toate acestea, Florica nu a renunțat la pasiunea pentru muzică și s-a măritat târziu, când avea aproape 40 de ani. A cerut-o în căsătorie profesorul codrenist, senatorul Constantin Moroșanu. Căsătorii în 1920, au alcătuit o familie foarte apreciată și respectată și au avut trei copii (pe lângă alți trei din prima căsătorie a profesorului). Băiatul cel mare, Bogdan Șerban Teodor (1922–1964), elev strălucit, a fost mândria liceului Codreanu (a obținut Premiul I pe țară la filozofie și religie, în concursul organizat de „Tinerimea Română” în 1938). A terminat liceul în plină atmosferă de război. Foarte dotat pentru umanioare, era extrem de talentat și ca violonist. Ghinioanele au început când, în timpul unui drum cu tatăl său la Bogdana/Verdeș, și-a pierdut vioara și nu a putut-o recupera. Trebuie spus că toți cei trei copii (plus unul din prima căsătorie a lui Constantin Moroșanu) au fost talentați la muzică. Bogdan dădea concerte de vioară la liceu și dorea să facă o carieră muzicală, dar din cauza războiului a trebuit să se îndrepte către o facultate tehnică: arhitectura (avea talent și la desen). A avut mari dificultăți materiale, a terminat cu greu studiile și și-a șubrezit sănătatea. S-a căsătorit cu o funcționară, dar au divorțat, după șase-șapte ani, din cauza sărăciei. Nici familia nu l-a putut ajuta, așa că risca să-și rateze cariera deși era unul dintre cei mai capabili arhitecți. S-a încumetat să ridice un spital TBC ultramodern la

Baia Mare. Ar fi putut să aibă o carieră strălucită în afară. Dar a muncit epuizant și, la 42 de ani, a murit de infarct miocardic în Baia Mare.

Deși tatăl le cunoștea și înțelegea înclinațiile – gena desenului era prezentă la toți copiii – timpurile au fost potrivnice și talentele nu s-au putut pune în valoare. Astfel, Veronicăi (n. 1925), i s-a descoperit talentul la vârsta de 6 ani, în prima ei zi de școală, când a reprodus perfect o imagine din abecedar, uimind-o pe învățătoare, care le-a transmis părinților că fiica lor trebuie să se dedice picturii. Când avea 13 ani, un inspector venit la ora de matematică a remarcat-o și i-a recomandat profesorului să-i sfătuiască pe părinți să o îndrepte spre studiul matematicii. A terminat facultatea la București, în 1947, în condiții grele, timp în care ce s-a îmbolnăvit de trei ori de pleurizie, ceea ce i-a zăgăzuit elanul. Cariera i-a fost perturbată și de situația politică a tatălui, fiind socotită fiică de moșier. Nu a renunțat însă la pasiunea pentru desen și a pictat, pentru plăcerea proprie, peisaje și portrete, pe care le-a dăruit cunoscătorilor. A donat două portrete (al mamei și al tatălui) și două peisaje Academiei Bârlădene.

Constantin, al treilea copil, a avut meningită la naștere și a rămas cu probleme de sănătate: a murit la doar 17 ani.

În loc de concluzii

În familia Galin, talentele au fost duble: muzica și desenul. Nu e mirare că familia numără în arborele genealogic oameni de marcă. Cel dintâi – filieră descoperită de C. D. Zeletin – e George Enescu! Egal de înzestrat pentru muzică și pictură, Enescu avea gena desenului pe ambele filiere, maternă și paternă: mama sa, născută Cosmovici, era sora lui Jean Cosmovici, pictor bine cunoscut; iar tatăl, Costache, fiul preotului Gheorghe Enescu, era nepotul lui Enea Galin, cântăreț bisericesc al cărui glas era vestit în sat și în împrejurimi. Demi-frate cu Enescu, Dumitru Bâșcu, copilul lui Costache născut dintr-o altă relație (după divorțul de mama lui George), a fost un cunoscut pictor. Deci, informația genetică privitoare la talentul în pictură venea și din partea tatălui, Costache Enescu.

Muzician, dirijor de renume universal, Sergiu Celibidache era nepot de soră al lui Ioan Galin. Sergiu Celibidache, care a fugit din țară în timpul ocupației rusești, s-a stabilit în Germania, unde a fost dirijorul orchestrei filarmonice din Berlin și Stuttgart.

Toți copiii Moroșanu au fost talentați la desen, moștenindu-și tatăl, chiar dacă el nu s-a preocupat în acest sens.

Al treilea copil din prima căsătorie a profesorului Moroșanu, Dinu, a fost talentat la vioară și pictură și a fost un elev eminent, figurând în Cartea de Aur a Liceului Codreanu.

Unul din băieții lui Ioan Galin, Mihai, a urmat cariera militară și i-a îndreptat pe doi dintre băieții lui către profesii tehnice. Între ei, Constantin Galin, grație inteligenței deosebite, a ajuns unul din cei mai importanți constructori de nave. S-a

Florica Moroșanu

lansat întâmplător în timpul revoluției ungare (1956) care l-a găsit în străinătate. A avut astfel posibilitatea să fie finanțat de șantierul naval Blohm&Voss din Hamburg, de unde viața l-a propulsat profesor universitar la Politehnica din Delft, al cărei decan a fost în două legislaturi. Gloria i-a adus-o faptul că a inventat un profil de navă, poate cel mai economic.

Deci, George Enescu, Sergiu Celibidache și Constantin Dinu Galin sunt cei ce și-au reprezentat familia în străinătate. Alte talente din familie n-au avut aceeași șansă: timpurile le-au oprit dezvoltarea (cazul lui Bogdan Moroșanu).

Note:

* Un început al acestei istorii de familie a apărut în revista noastră, nr. 4(45), 2011, pp. 10-11: Veronica Moroșanu, *Doctor Lucia Genlia Galin, medic șef al orașului Bârlad*.

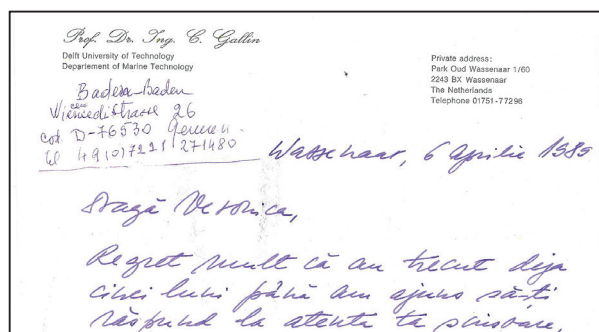
1) Depune mărturii despre străbunul ei Diana Berindei, fiica lui Ștefan Berindei, a cărei mamă, născută Galin, era vară primară cu Veronica Moroșanu

2) Școala era situată în zona pieții centrale, pe strada Ana Ipătescu; în fața clădirii în stil Spiru Haret se afla locuința directorului, clădire fără etaj. Ambele imobile au fost demolate la începutul deceniului 9 al secolului trecut.

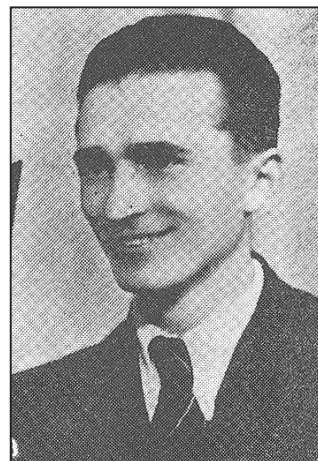
Imagine a familiei Moroșanu în 1930. Părinții și copiii.

Rândul unu, de la stg. la dr.: Bogdan Șerban Teodor, Constantin Moroșanu (tatăl), Constantin, Florica Moroșanu (mama) și Veronica. Al doilea rând: doi din cei trei copii ai profesorului din prima căsătorie.

Scrisoare adresată d-nei Veronica Moroșanu, în aprilie 1989, de către prof. dr. ing. Constantin Gallin de la Departement of Marine Technology Olanda.

GHEORGHE IONIȚĂ**(1911–1993)**

Născut în satul Sărățenii de Jos, comuna Schineni, județul Tutova, Gheorghe Ioniță a promovat primul pe listă la concursul de admitere la Liceul Codreanu. A urmat cursurile Facultății de Litere și Filozofie a Universității din Iași, unde i-a avut profesori pe Al. Philippide, Garabet Ibrăileanu, Iorgu Jordan. A fost profesor la Cetatea Albă, Timișoara, Chișinău, București. Pe timpul studiilor la Bârlad, a frecventat și a fost membru al Academiei Bârlădene, colaborând la revista *Scrisul nostru*.

C.D. Zeletin vede în poetul, profesorul și publicistul Gh. Ioniță pe unul dintre iubitorii absoluți ai poeziei, poet prin toată ființa sa, om foarte cultivat și atent cititor de poezie. Era un intelectual forte și extrem de exigent, pentru care măiestria artistică reprezenta unica poartă de acces la spiritualitate. În viața de toate zilele, era un om delicat, adânc și surâzător.

A scris poezii de un rafinament, o puritate și o îndrăzneală metaforică exemplare. Deși tonic, avea o viziune sumbră asupra lumii, mărturisind un pesimism cumplit și un nihilism categoric:

Nimic, dar absolut nimic nu rămâne după noi, în afară de poezie! Din scepticism ori deznădejde, nu a făcut nici un efort, în anii proletcultismului, să-și adune poeziile în volum.

(Cf. C. D. Zeletin, Notă la articolul lui Gh. Ioniță, *C. D. Zeletin și poezia sa originală în Bârladul odinioară și astăzi. Oameni și fapte*, II, miscelaneu sub redacția lui Romulus Boteanu, București, 1983, pp. 187-204), republicată în volumul *Omagiu C. D. Zeletin 70*, Bacău, 2005, pp. 154-172; cf. și C. D. Zeletin, *Medalion Gheorghe Ioniță*, urmat de Gh. Ioniță, *Andaluzia poetului C. D. Zeletin*, în volumul *C.D. Zeletin 75*, Editura Sfera, Bârlad, 2010, pp. 533-546).

Efigie

Te-a șlefuit un meșter faur
Atotputernic în azur,
Ca pe-o efigie de aur
Cu cel mai luminos contur.

Trecerea noastră-i printre muguri,
Pe care nici o stea n-o nfruntă,
Pe care-o cânt ca pe-o mireasmă
Rămasă-ntr-un potir de nuntă.

Trecere

În memoria poetului G. Tutoveanu

Un colț de cer se-ntuneca-ntr-o gene
Creșteau palori ca-n frunze de salcâm
Și amuțea un cânt cu cosânzene,
Iar el trecea ușor spre-al lor tărâm.

Dar mi se pare, devenind ca steiul,
Că mâna ca o inimă-a gemut,
Că-i scăpăta ca luna și condeiul
Ce i-a fost vis și flacără și lut.

Atâta gol îmi prejmuie gândirea
Și clipele se-nvăluie în fum...
O, cine-o să mai cânte de acum
Norocul, tinerețea și iubirea?

Rotind în loc, un zbor se frânge greu,
Iar roua de pe flori s-adună-n gene,
Peste dumbrăvi și plaiuri bârlădene,
Plâng apele văzduhului mereu.

Am să plec

Tot am să plec, tot am să las
Această clipă în uitare,
Pe care urma unui pas
A ars zăpezile amare.

Tot am să plec adânc din toate,
Din ochiul tău și din cuvânt,
Din raza care îmi străbate
Fulgul meu negru de pământ.

Și am să mă reasc plecând
În muguri cruzi, în flori agreste
Și-ai să-mi vezi rana sângerând
Precum luceafărul pe creste.

Adânc am să m-afund în ceți
Cu fruntea-n pulberi sub o zare.
Te-mbrățișez. Doar trei peceți
Rămân pe foile amare.

(Din volumul *Bârladul odinioară și astăzi*, miscelaneu sub redacția lui Romulus Boteanu, vol. I, București 1980, pp. 336-340)

**Noi donații C. D. Zeletin
pentru biblioteca Academiei
Bârlădene**

- O colecție de 11 volume din opera scriitorului Al. T. Stamatiad;
- Un dosar de documente – articole de presă, corespondență, reviste, fotografii din arhivele C. D. Zeletin.

GEORGE CONSTANDACHE

(1908–1964)*

S-a născut la 23 ianuarie 1908, în Bârlad. Urmează cursurile Școlii primare de băieți nr. 1, între 1915–1919, apoi primele trei clase de liceu, la Liceul Codreanu (1919–1922). După o întrerupere de doi ani, le reia între 1924–1926, însă numai clasele a IV-a și a V-a, din cauza greutăților familiale, terminând liceul abia în 1933. Participă la întrunirile Societății științifico-literare „Stroe Belloescu” și pune bazele viitoarei sale bibliotecii. Preocupările literare au început în anii 1927–1930. În 1938, G.G. Ursu îl prezintă poetului G. Tutoveanu, moment ce înseamnă începutul unei prietenii de o viață. În anii când poetul era însingurat, izolat de lume, George Constandache i-a fost fidelă companie și prieten devotat.

A participat la toate reuniunile Academiei Bârlădene, unde și citea din creațiile sale poetice. A publicat în revista *Cuget clar* a lui N. Iorga. În anii primului război, dar și în perioada interbelică, a continuat să ia parte la viața culturală, alături de G. Tutoveanu. A contribuit semnificativ la alcătuirea numărului festiv al revistei *Păstorul Tutovei* din octombrie-decembrie 1942, dedicat aniversării vârstei de 70 de ani a poetului, obținând colaborarea unor mari scriitori, între care Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Pamfil Șeicaru etc. A lucrat un număr de ani ca avocat. Își alegea procese preferențial din București, ca să se poată întâlni cu prietenii vechi bârlădeni: G. G. Ursu, Gh. Ioniță, C.D. Zeletin (cu tânărul C. D. Zeletin a fost în relații strânse, inclusiv epistolare, prelungind astfel inefabilul contact cu Academia Bârlădeană și cu Tutoveanu, chiar după ce poetul plecase din lumea aceasta). Întâlnirile erau prilejuri cu care se înfiripau veritabile cenecluri sub egida Academiei Bârlădene în amplasare bucureșteană, în genul reuniunilor de la Bârlad, depune mărturie dl C.D. Zeletin. Se întâmpla, subliniază domnia sa, în anii '50, perioadă de existență criptică a Societății culturale bârlădene, ani în care aceasta încerca să se înfiripe în București, cu discreția (lipsa discreției ar fi fost fatală!) impusă de anii comunismului.

George Constandache venea în capitală și ca să-și vadă familia din partea soției, Florica, bucureșteană de origine, care își urmase soțul la Bârlad (caz similar cu al soției poetului Tutoveanu, tânăra Zoe Tutoveanu, eminentă studentă care și-a părăsit studiile bucureștene, chiar perspectiva celor pariziene, pentru a-și urma soțul institutor la Bârlad).

S-a stins din viață la 22 martie 1964, la scurt timp după pensionarea sa pe motive medicale, din cauza unei nemiloase afecțiuni la coloana vertebrală. A fost un intelectual distins, o prezență frumoasă, care avea o omenie adâncă, o duioșie moldovenească și o devoțiune în prietenie rară, așa cum îl caracteriza G.G. Ursu. *Avem o datorie spirituală, scria autorul Dealului Brândușelor, de a cultiva și această floare a grădinii Academiei Bârlădene, floare care se numește George Constandache.*

Mărturisire

Sunt umbra cea mai pură a marelui nimic
Cu trena lui de aur și stropi de diamante,
În suflet port durerea uitatelor bacante
Și cântul veșniciei în degetul cel mic.

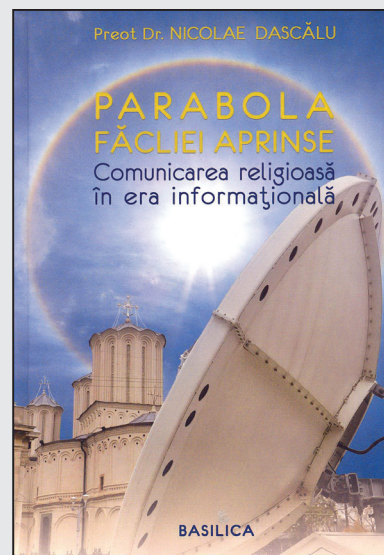
Sorb zări și infinitul în mările cu spic,
Beau spuma nemuririi în ritmuri de andante,
În mine-i frământarea poemelor lui Dante
Cântând pe Beatrice în vâl de borangic.

Săgeată-mi este vorba și trăsnet vârful ei,
În vâlul din privire e-o ploaie de scânteii
Iar tot sonetul rece o-nflăcărată sevă.

Sunt calda-nfiorare când tremură un ram,
Sub care se ascunde cea mai frumoasă Evă
Dar și, deopotrivă, păcatul lui Adam.

* Majoritatea datelor sunt preluate din articolul semnat de Elena Nicola, *Un poet al Academiei Bârlădene: George Constandache (1908–1964)*, în *Bârladul odinioară și astăzi. Oameni și fapte*, II, miscelaneu sub redacția lui Romulus Boteanu, București, 1983, pp. 147-150.

Ne-a vizitat, la sediul Academiei Bârlădene, **preotul dr. Nicolae Dascălu**, consilier patriarhal, directorul publicațiilor „Lumina”, coordonatorul Centrului de Presă „Basilica”, preot paroh la Parohia Zlătari, București, colaborator al revistei noastre. Părintele a venit însoțit de colaboratorul său, pr. Ioan Grigore. Am primit în dar prețioase cărți ale spiritului, între care *Parabola făcliei aprinse*. Am discutat despre apropiatul simpozion din București dedicat preotului Toma Chiricuță, unul din fondatorii Academiei Bârlădene.

ELENA MONU

CASE ISTORICE DIN BÂRLAD. CASA HAMANGIU

La începutul secolului al XIX-lea, oameni cu stare din târgul Bârladului, boieri, negustori, arendași, și-au ridicat case în afara zonei centrale (Vatra Veche) a multiseclarului oraș. Acestea sunt începuturile străzii Belvedere, nume sub care va apărea în documentele celei de-a doua jumătăți a secolului, schimbat, la cererile repetate ale cetățenilor urbei, în Strada Epureanu. Ca și astăzi, strada se mărginea, pe partea stângă, cu Dealul Țuguieța, poziție folosită de proprietari pentru a-și planta vii și livezi. Uneori, aceștia se vedeau nevoiți să taie din Deal, situație vizibilă până astăzi în cazul imobilelor de la numerele 1, 3, 5.

Despre casa din Bulevardul Epureanu nr. 1, pe care am numit-o, în urma cercetării noastre, Casa Hamangiu, un document inedit din 20 noiembrie 1904, care precizează vecinătățile caselor Ecaterinei Tuduri de la nr. 3, menționează că acestea erau „megieșite [...] la miazăzi cu casele d-nei Smaranda căpitan Mitescu, cari sunt constituite ca dotă de d-na Ecaterina Tuduri”¹. Smaranda era fiica Ecaterinei (Catinca n.n.) Tuduri (?1840–?1910) și a lui Gheorghieș Emandi (1823–1904), unionist și politician conservator. Originar din Epurenii de Huși, văduvul Emandi se stabilise la Bârlad înainte de 1859, cumpărând, la început, un loc de casă pe str. Cotu Negru (astăzi Gheorghe Emandi), apoi, în anul 1868, și-a mărit proprietatea prin cumpărarea casei și terenului de la Manolache Costachi Epureanu². În anul 1865, Gheorghieș Emandi s-a căsătorit cu Ecaterina Tuduri³, vecina de la răsăritul domeniului său. Se știe că Gheorghieș și Catinca Emandi au avut pe Ioan, Theodor și Smaranda, copii care s-au născut și au crescut în casa tatălui lor din str. Cotu Negru, astăzi imobilul de pe str. Gheorghe Emandi, numerele 2 E și 2 F. Viața lor – probabil fericită în copilărie – a durat până în anul 1884, când, din motive necunoscute, părinții au divorțat⁴. Credem că, după obicei, Ioan și Theodor au rămas la tată, iar Smaranda, la mama, Catinca Tuduri, în casa ei din str. Belvedere nr. 143 (astăzi, Bulevardul Epureanu nr. 3).

În februarie 1902, Smaranda G. Emandi (Didița), despre care aflăm că nu era nici frumoasă nici bogată, s-a căsătorit, destul de târziu pentru cutuma vremii, cu Alexandru Mitescu, căpitan în Regimentul 6 Roșiori „Princesa Maria”⁵. Ofițerul bârlădean, om de onoare, care pierduse rămășagul făcut împreună cu camarazii săi, a cerut-o de soție pe Smaranda.⁶ Dota, obligatorie atunci pentru soțiile de ofițeri, a constat în casa și terenul din Bârlad de pe str. Epureanu – astăzi, Bulevardul Epureanu nr. 1 –, primite de la mamă, care, la rândul ei, le moștenise de la tatăl său, Alecu Tuduri

(1805–1887). Numele lui Alecu (Alexandru, n.n.) este prezent în documentele județului Tutova și ale târgului Bârlad, unde ocupase funcții publice. Alecu era fiul medelnicerului Ilie Tudori, ce stăpânea la 1816 satul Călimănești din ținutul Tutovei – astăzi sat Călimănești, comuna Puiesti, județ Vaslui.⁸ Casele din Bârlad ale lui Alecu Tuduri sunt pomenite în „Memoriul institutorului Ioan Vasiliu” (1844–1918).⁹ Memorialistul și-a scris amintirile la vârsta de 63 de ani, așa că informațiile sale, îndeosebi din perioada adolescenței, se cer a fi coroborate cu documentele epocii. Astfel, relatând despre perioada ocupației austriece (iunie 1854–martie 1857), când el avea 10 respectiv 13 ani, autorul nominalizează doi ofițeri austrieci: căpitanul de cavalerie Șolț (Schulz, n.n.) și maiorul doctor Șabner (Schabner, n.n.), care nu au părăsit Bârladul în momentul retragerii armatei austriece, deoarece s-au căsătorit cu bârlădențe.¹⁰ Din text nu reiese cine va fi fost

soția căpitanului Schulz, în schimb știm că maiorul Schabner „... a luat în căsătorie pe o fiică a lui Alecu Tuduri, ce ședea în casele unde astăzi este Școala nr. 4 de băieți”¹¹. Or, prima clădire a viitoarei Școli nr. 4 de băieți s-a construit între anii 1866–1871, pe terenul donat de negustorul Dobranici, ceea ce explică faptul că, până la anul 1850, strada din fața instituției școlare i-a purtat numele. Facem precizarea că, în primăvara anului 1990, comisia bârlădeană ce a fixat numele străzilor din oraș a acceptat propunerea, argumentată documentar, a unuia dintre membri, ca str. Someșului, fostă Dobranici, să se numească Hamangiu. Confuzia memorialistului pornește de la realitatea de atunci: casele Dobranici se aflau în vecinătatea casei lui Alecu Tuduri. În această casă au locuit dr. Schabner și soția sa, al cărei prenume rămâne, din păcate, necunoscut. Din căsătoria lor s-a născut, în anul 1859, Alexandru Șabner

Tuduri, care și-a luat numele de familie al mamei deoarece bunicul matern nu a avut în descendență decât cele două fiice. Atunci casa-parter, compusă din 4 încăperi și dependințe, era neîndestulătoare pentru numărul de persoane. Situația s-a schimbat din 1860, când Catinca Tuduri cumpără de la Iacob Kimber imobilul învecinat¹², compus din: casa mare cu etaj, casa mică a servitorilor și alte dependințe, amplasate pe o suprafață de 1300 metri pătrați. În aceste circumstanțe

credem că d-ra Catinca Tuduri a propus familiei surorii sale să locuiască împreună. Peste câțiva ani, în 1865, Catinca Tuduri, căsătorindu-se cu Gheorghies Emandi, s-a mutat în casele soțului din Cotu Negru. Prezența medicului de Bârlad, Moritz Schabner, conte de Praga, ceh germanizat, înnobilit de Împăratul Franz Iosef (v. inscripția de pe monumentul funerar care cuprinde și fotografia ofițerului austriac înpământenit la Bârlad), este dovedită de un „Certificat emis de Primarul comunei urbei Bârladu”, document solicitat de Alexandru Șabner înainte de 28 februarie 1887.¹³

Din document reiese că Moritz Schabner „Domnia sa s’au săvârșitu din viață la 13 martie 1868”, iar actul de moarte s-a înregistrat la 15 martie.¹⁴ Cum documentul de mai sus se află între actele Casei Tuduri din Bulevardul Epureanu nr. 3, deducem că Moritz Schabner a locuit în acest imobil până la decesul său. Desigur, unicul său fiu, Alexandru Șabner, în vârstă de 9 ani, a rămas în grija familiei Tuduri, ceea ce înseamnă că a locuit în casa mătușii sale, Catinca, iar după divorțul ei din 1884, în casa vecină de la miazănoapte. Alexandru Șabner Tuduri, mai întâi elev la Liceul „Codreanu”, apoi student la Facultatea de Medicină din Iași, devenind doctor, a făcut o strălucită carieră științifică, fiind cunoscut în Europa prin cercetările sale în domeniile fiziologiei și balneoclimatologiei, devenind membru al Academiei Franceze. De apreciat este atașamentul său pentru orașul natal, unde a revenit deseori, cu ocazia unor evenimente familiale, politice, culturale etc., cum a fost nunta verișoarei sale, Smaranda, cu ofițerul Alexandru Mitescu.

Revenind la istoria Casei Hamangiu, nu știm deocamdată cât timp au locuit Smaranda și Alexandru Mitescu în casa dotată din str. Epureanu nr. 1. Este posibil ca fiicele lor, Alice și Georgeta¹⁵, să se fi născut în imobilul ridicat de Alecu Tuduri, bunicul matern. Nu știm nici când familia a părăsit Bârladul, fiindcă în vremea ofițerii aceea erau deseori mutați. Rămâne

aproape cert faptul că imobilul a fost vândut lui Constantin Hamangiu (1869–1932), care va ajunge, grație calităților sale, membru al Academiei Române, ministru de justiție, fondator al revistei „Pandectele Române”.

În tinerețe, eminentul jurist a scris și publicat poezii în limbile franceză și română sub pseudonimul feminin Maria N. Delabanca.¹⁶) El a mai colaborat, scriind și proză, la revistele „George Lazăr”, „Literatura și arta română”, „Paloda”, „Tutova”¹⁷. Vechea Academie Bârlădeană i-a publicat poezii în „Florile Dalbe”, una din primele reviste literare ale României postbelice, primul număr apărând la 1 ianuarie 1919.¹⁸ În perioada interbelică, Constantin Hamangiu s-a stabilit la București, dar nu a vândut casa din Bârlad, pe care a lăsat-o ca uzufruct surorii sale, Maria Hamangiu (?–1945), devenită proprietară, după moartea fratelui, conform dispozițiilor testamentare.¹⁹ De la Maria Hamangiu, necăsătorită, fără urmași direcți, casa moștenită de generalul Theodor Moscu și de Panait Moscu, cumnatul și nepotul defunctei, domiciliați în București, a fost înstrăinată prin vânzarea către Iordache și Maria Leonte (1904–2004)²⁰.

Astăzi, casa ridicată pe la 1828 – deținem informația de la Maria Leonte – se află într-o avansată stare de degradare, ceea ce presupune imposibilitatea restaurării. Propunerea noastră ar fi ca, odată casa demolată, proprietarul terenului să construiască un imobil asemănător, care să respecte

stilul arhitectural al unei epoci apuse.

Note:

1. Tribunalul Județului Tutova, Ordonanță de adjudecare nr. 1254, 20 noiembrie 1904. Arhiva Elena Monu.
2. Certificat emis de Casa proprietății târgului Bârlad, 17 aprilie 1873. Arhiva Elena Monu.
3. Certificat emis de Ofițerul Stării Civile din Bârlad, 19 februarie 1887. Document inedit. Arhiva Elena Monu.
4. Ibidem.
5. C. D. Zeletin, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*. Editura Vitruviu, București, 2007, p. 722. Apud *Le monde et la ville de Bârlad, La Roumanie*, V, 975, mardi, 19 février/ 4 mars 1902, p. 2.
6. Idem, pp. 731-732. C. D. Zeletin deține și alte informații despre Smaranda, de la Gabriela Defour, fiica lui V. Voiculescu, a cărei soție, Maria, era sora lui Alexandru Mitescu.
7. Ordonanță de adjudecare nr. 1254, 20 noiembrie 1904.
8. Corneliu Istrati, *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, Editura Academiei R.S.R., Iași, 1979, p. 63.
9. *Documente Bârlădene*, Volumul V. *Diverse*, de Iacob Antonovici, Episcopul Hușilor, 1926, Atelierele Zanet Corlăteanu, Huși, p. 217.
10. Idem, p. 243.
11. Ibidem.
12. Certificat emis de Tribunalul Județului Tutova, 21 octombrie 1891. Document inedit. Arhiva Elena Monu.
13. *Certificatu*. Document inedit. Arhiva Elena Monu.
14. Ibidem.
15. C.D.Zeletin, op. cit., nota 8, p. 732.
16. Idem, p. 531.
17. Idem, p. 118.
18. Ca semn de prețuire a primilor membri ai Academiei Bârlădene, actuala Societate cultural-literară a publicat *Florile Dalbe*, în formulă anastatică, Editura Sfera, Bârlad, 2009.
19. Testamentul lui Constantin Hamangiu, București, 11 august 1831. Copie legalizată în 18 ianuarie 1932, p. 1
20. Contract de vânzare-cumpărare, București, 13 iunie 1945. Copie legalizată.

MIRCEA COLOȘENCO

OVIDIUS. 2000 DE ANI DE LA TRECEREA ÎN ETERNITATE

Marele poet al Romanității, Ovidius Publius Naso (Sulmona/Aquila/Italia, 43 î.e.n.-17 e.n., Tomis/Constanța/România), a aparținut nobilimii latine, fiind relegat de Împăratul Octavian August, în anul 8 e.n., și nu exilat în regiunea Moesia Inferior, la Pontus Euxinus/Marea Neagră, Dobrogea românească de astăzi.

A murit în condiții neelucidate de istorici, rămânându-i necunoscut și mormântul!

Este autorul de geniu al unor opere de prestigiu universal: *Metamorphoses*, *Amores*, *Heroides*, *Ars amatoria*, *Tristia*, *Ex Ponto*, *Fasti* ș.a., în care lirica lui erotică, plecând de la elegiile lui Tibullus Albius (52-19 î.e.n.) și Propertius Carus (c. 49-15 î.e.n.), conservând reminiscențe alexandrine (erudiție, cultul formei etc.), amplificate prin procedeul variațiilor muzicale, se regăsește în poezii cu savante subtilități, inclusiv în limba geților, în mijlocul cărora și-a trăit ultimii ani de viață, cum a fost *Panegiricul* Împăratului Augustus, care nu ne-a parvenit, pierzându-se.

După veacuri de uitare, opera lui este descoperită de sasul Valentin Frank von Frankenstein (Sibiu, 20 octombrie 1643-27 septembrie 1697, Sibiu), poet și traducător, consilier și jude regal (1684), notar și comes al sașilor, negociind păstrarea pentru ei a privilegiilor de autonomie în Diploma Leopoldină (1691), când Sibiu devine capitala Transilvaniei (1692), iar notarul este înnobilit.

Între timp, publică lucrarea *Hecatombe Sententiarum Ovidianarum, Germanicae imitatorum, d.i. Nachahmung auserlesener Sprüche des berühmten Poeten Ovidii Nasonis*. Hermannstadt, 1679. (traduceri de Valentin Frank ale poetului Publius Ovidius Naso în germană, maghiară, română și în dialectul săsesc.) Reeditarea cu comentariile de rigoare se datorează lui Egon Hajek (Brașov, 6 nov.1888-18 mai 1963, Viena), scriitor, istoric literar și muzicolog german din România, care o prezintă la începutul sec. al XX-lea: Hajek Egon. *Die Hecatombe Sententiarum Ovidianarum des Valentin Frank von Frankenstein*, Sibiu, 1923.

Fără să cunoască lucrarea lui von Frankenstein, la un secol apoi, învățatul Prinț Dimitrie Cantemir (26 oct.1673-21 aug. 1723), îl prezintă în toată amplitudinea de clasic al spiritualității universale pe Ovidiu, în *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* (1717), din care reproducem un fragment edificator, *Capul IV. Pentru numele dachilor și începătura lor*:

„Așe Ovidie poeticul, carile pe vremea lui August au trăit și au fost trimis în izganie la cetatea Tomus (care socotim să fi fost unde iaste acum Cetatea Albă), unde și cartea o numește

Pont adecă Marea Niagră, scriind au trimis-o la Roma la un senator, ce-l chema Grețin, carele se trăgea din vechea familia Flachilor, în care se pomenește:

*Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus et illo
Ripa ferox Histri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentis in pace fideli,
Hic arcu fisus teruit ense Gentas.*

Adică:

*Stăpânit-au pre aceste locuri, o, Greține, odinioară Flac
Și sub hătmănia lui malurile Dunării fără grijă au fost.
Acesta în pace credincioasă au ținut pe massagheti.*

Acesta cu sabia au îngrozit pe gheti, carii în arce se biziua.

Catrenul reproduș și tălmăcit de Dimitrie Cantemir a primit o replică contemporană de la latinistul Teodor Naum:

*Pe aceste locuri Flacus a comandat odată:
Sub dânsul n-avea teamă la Istrul cel barbar,
Căci el ținu supuse a Mesiei popoare
Și-nspăimânta pe geții ce se-ncred în arc.*

(Publius Ovidiu Naso. *Scrisori din exil/Ponticele. Lui Graecinus*. În românește de Teodor Naum. ESPLA, 1957, p.233).

În a doua parte a secolului al XX-lea, Ovidiu este redescoperit de un alt învățat – Bogdan Petriceicu Hasdeu (26 febr. 1838-25 aug.1907), istoric, filolog, scriitor, ziarist, căruia îi publică în revista sa „Columna lui Traian” (București, III, 1872, p.240), în original și traducere, titrată românește *Ovidiu la Gurile Dunării*, elegia a X-a din *Tristia* (Lib.III), reluată integral în „Convorbiri literare” (Iași, VI, 1872, pp.430-431), „Familia” (Budapesta, IX, 1873, pp.269-270) și ulterior, de alte peste douăzeci de publicații până în anul 1937, când a fost inclusă de Mircea Eliade în ediția B.P. Hasdeu. *Scrieri literare, morale și politice* (București, Editura Fundațiilor Regale, Tom. I, pp.54-59), împreună cu elegia *Darul Dunării* (*Pontica*, III, 8). În *Istoria critică a Românilor* (Ed. II, vol. 1-2, 1875), precum și în studiul *Strat și substrat. Genealogia popoarelor*

balcanice (București, 1892), B.P.Hasdeu va sublinia importanța operei și prezența lui Ovidiu la Pontul Euxin/Istru.

În 1887, la Constanța, va fi ridicată o statuie din bronz, reprezentându-l pe Ovidiu în poziție meditativă, datorată sculptorului italian Ettore Ferrari (1845-1929), a cărei replică va fi inaugurată în 1925, la Sulmona/Abruzzo, locul nașterii poetului, comună înfrățită cu localitățile Constanța (România), Hamilton (Canada), Burghausen (Germania), Zakynthos (Grecia).

În secolul al XX-lea, bibliografia lui Ovidiu capătă dimensiuni academice nu numai în România, la fel și manifestările dedicate lui.

În prezent, Ovidiu, împreună cu Horațiu (65 î.e.n.-8 e.n.) și Virgiliu (70 î.e.n.-19 î.e.n.), își au fotolii de onoare în tratatele de istorie ale spiritualității române și universale.

Propunem spre reproducere *Ovidiu la Gurile Dunării/Tristia*, lib. III, 10/, în traducerea lui B.P. Hasdeu.

OVIDIU LA GURELE DUNĂRII
Tristia, lib. III, eleg. 10

De-ar fi să-și mai aducă aminte de Nasone
În Roma vr'o ființă, și dacă fără mine
A mai remas acolo ceva din al meu nume,
Să știe dar că 'n țara, în care-al mării luciu
În veci nu se 'ntâlnește cu zodia 'nstelată,
Aici îmi duc eu traiul în sânul barbariei,
Cu fearele sarmate, cu Besii și cu Geții,
Nedemni a le răspunde un echo 'n versul meu!

Cât mai adie vântul recoritor al verei,
Avem un zid de valuri, prin care ne scutește
De cruda lor năvală curgând la mijloc Istrul;
Vai însă când sosește posomorita iarnă
Rinjind grozava-i buză, și când incede gleba
A cărunți cu 'ncetul sub marmora de ger!

Și crivățul pornește, și neaoa imple nordul,
Și cade, cade, cade: nici soarele, nici ploaia
N'o mai topesc acum, căci frigul o 'mpetrește;
Și până să dispară un strat, s'ășterne altul,
Ș' adesea 'n aste cuiburi de ghețuri îndesate
Privești într'o grămadă zăpezi din două erni!

Ș'atâta-i de cumplită furtuna deslănțată,
Încât răpește case, ducându-le departe,
Și turnuri maiestoase în praf le risipește;
Și sguudit atunci în temelie polul,
De spaimă se 'nfioară selbaticele ginți!

Și barbarul imbracă nădragi și pei informe,
Cât din a lui făptură deabia se vîd obraji,
Dar până și prin blană dă gerul în putere;
Și pulberea de gheață pe barbă scânțeează;
Și te cuprinde groaza, când sloiuri cristaline
Se'nchiagă printre plete și se ciocnesc cu freamăt
L'a capului mișcare; și'n vas inghiață vinul
De-l scoți în bolovane păstrând figura oalei,
Și-n loc a soarbe spumă, mănânci bucăți de vin!

Să mai descriu eu oare, cum riurile toate
În poduri le preface suflarea crudei erne,
Ș'atunci din oboseală c'un strop de apă vie
De vrei să-ți stēmperi setea, spargi intărita gheață,
Săpând adânc o groapă căscată la un loc!

Chiar uriașul Istru, pe care nu-l întrece
A Nillului lărgime, acuma se sbircește
Sub viscolii de crivăț, ș'albastrelei-i talazuri
Se fac o scoartă tare, și pe furiș sub dânsa
Se scurge'n toiul mării prin cele multe guri!
Și p'unde mai dēunăzi plutea corăbierul
S'alunecă piciorul săltând fără sfială;

Ș-a calului copită isbește cu resunet
În lespezi făurite din colosale valuri;
Și boii fără frică pe-această nouă punte,
Sub care stau închise prăpăstii desfundate,
A-lene trag căruța nomadului Sarmat!

De necrezut, și totuși eu am văzut chiar marea,
Chiar marea 'ncătușată de-un bloc imens de gheață,
Tăcută, neclintită sub țeasta-i lunecoasă;
Și n'o văzusem numai, dar am âmblat eu singur
Pe creștete marine călcând ca pe țerănă...
D'aveai și tu a trece asemenea mări, Leandre,
Nu te 'nghițea 'n vëltoarea-i un mai îngust abis!

Respins de ger, delfinul tot în deșert se 'ncearcă
În aer să trăsâlte pe-a mării suprafață;
Și vântul de la crivăț, trântindu-se cu sgomot,
Turbează fără să poată un val din loc să miște;
Și vasele, ca 'n cercuri de marmură cuprinse
De ghiața ce le 'ncinge, stau țepene; vislașul
Talazurile dure azi nu le mai despică;
Și unda degerată, cu capete afară
Vezi peștii ce se 'ncrustă, și unii mai trăesc!

Atunci dar când Pontul și Dunărea spumândă
De iarnă 'mbrățișate prin peliță de gheață,
Pe-a Istrului lucioasă și măturată cale
Călări pe cai selbateci vrășmașii vin incoace,
Vestind a lor sosire săgețile ce sboară,
Și rămânând drept urmă pământul despoiat!

Țăranii fug departe, lăsând câmpia pradă,
Și barbarul răpește puțina-i avuție,
Tot ce putu să stringă sătenul prin sudoare;
Și carele și turme și sărăcia toată!
Apoi pe robi îi leagă cu mânele la spate...
Se duc; se duc sērmanii, privind cu desperare
În urma lor ogoare ce n'o să le mai vază
Și focul ce se 'nalță din șubrede colibe,
Căci barbarul aprinde, doboară, mistuiește
Tot ce nu poate duce, tot ce nu vrea să lase,
Și stoluri de victime sucumbă sub săgeata-i
În virf încărligată, al cărui fer supsesse
Din erburi ucigașe un suc inveninat!

Aici și'n timp de pace resboiul te 'ngrozește;
De nu mai vezi pe barbari, e spaima ce ți-o lasă;
Și nimeni nu cutează pe câmp să tragă brazde:
Și țelină uitată remâne sterp pământul;
Nici desfătutul strugur nu crește 'n umbra viței;
Nici ferbe mustul dulce în naltele basinuri;
Un pom nu se zărește, pe care ca 'n vechime
Să scrie un Aconțiu cuvinte de iubire;
Pustie, tristă, nudă, nici arbore, nici frunză...
Fugi, fugi de-această țară, tu omule feric!

Și totuș din întreaga nemărginită lume
Aice, ah! aice osinda m'a trimis!

(*Convorbiri literare*, anul VI, fevr. 1873)

GABRIELA ȘI RENÉ DUDA - DOI BÂRLĂDENI NEȘTERȘI DIN ADUCEREA NOASTRĂ AMINTE

Născută la Bârlad, Gabriela Constandache, căsătorită Duda (1938–2017), a fost eleva Școlii de Fete „Iorgu Radu”, după care a urmat cursurile Facultății de Medicină din Iași, și s-a căsătorit, studentă fiind, cu René Corneliu Duda (1936–1999), și el fiu al Bârladului. Provenit dintr-o familie de intelectuali (mama, profesor de istorie, iar tatăl, medic militar), René Duda a absolvit Colegiul „Gheorghe Roșca Codreanu”, apoi a urmat cursurile Facultății de Medicină din Iași, ulterior absolvind, la fără frecvență, și Facultatea de Filozofie. Soții Gabriela și René Duda și-au început cariera de medici în orașul natal. René a fost medic de circă, în comuna Tutova, apoi la Secția de sănătate a raionului Bârlad, după care la secția Interne a Spitalului de adulți; Gabriela a lucrat patru ani la Spitalul rural din Tutova. Familia s-a stabilit apoi la Iași, unde René Duda a devenit, prin concurs, profesor la Catedra de statistică medicală și management a Universității de Medicină și Farmacie. Din 1992, a fost director al Institutului de Sănătate Publică Iași, în timp ce Gabriela Duda s-a consacrat medicinei de laborator.

Prof. René Duda a avut o bogată activitate scriitoricească, concretizată în peste 500 de lucrări publicate în țară și în străinătate, științifice, dar și de beletristică. Proza sa are un stil de un rafinament proustian, cum o dovedește volumul postum *Gânduri răzlețe*, îngrijit de muzeograful bârlădean Alina

Butnaru, Editura Opera Magna, Iași, 2010. Autorul și-a dorit ca volumul de proză psihologică să-i fie prezentat de scriitorul C.D Zeletin. Și așa a fost.

Cuplul Duda are doi copii, Radu și Gabriel Dan, acesta din urmă apreciat medic la Harvard; Radu, căsătorit cu Margareta, Principesa Moștenitoare a României și Custode al Coroanei României, dovedește în reprezentarea rangului de Principe distincție, inteligență și o rară intelectualitate.

Gabriela și René Duda au rămas mereu atașați de orașul natal. De aceea, și-au exprimat dorința să fie înmormântați la Bârlad: dr. René Duda, alături de părinți și bunici, iar Gabriela Duda, alături de soțul plecat prea devreme la cele veșnice, la doar 63 de ani.

Tristul eveniment al dispariției recente a celei care a fost Gabriela Duda ne prilejuiește publicarea textului de mai jos, scris cu multă căldură, putere a evocării și talent literar, tresărind în lectură fiind trăsătură a familiei.

GABRIELA DUDA

TUTOVA, GRĂDINA DE PESTE DEAL A BÂRLADULUI *

Tutova, grădină de peste deal a Bârladului, loc plin de nostalgie și frumusețe, loc unde am dat primele consultații, unde am scris prima rețetă, unde am semnat prima dată cu emoție: dr. Duda Gabriela.

Îmi amintesc și astăzi prima vizită la Sfatul popular al comunei, unde mi-am prezentat cu timiditate cei 23 de ani împliniți o dată cu absolvirea facultății de medicină din Iași și dorința mea de a ajunge cât mai repede la dispensarul rural.

Unul din funcționarii de la birou, privindu-mă cu neîncredere, a șoptit atunci: nu va trece nici o lună și va pleca plângând la mămica!

Am plecat într-adevăr plângând, dar nu în prima lună ci după patru ani de muncă și dăruire celor care veneau cu încredere să-și dea pe mâna tânărului medic taina sufletului sau a trupului bolnav; după patru ani de strădanie în care am fost sprijinită de colectivul de medici și personalul mediu de la dispensarul și spitalul rural Tutova, o „bijuterie” de spital cizelată cu pasiune și mîgală de o excepțională echipă sanitară condusă până în ziua de astăzi de familia dr. Magdalena și Ioan Nicolescu. Aici veneam noi, cei foarte tineri de la circă, să ne urmărim confirmarea sau infirmarea diagnosticelor, aici veneam să urmărim vindecarea celor mici trimiși de noi, aici veneam să ne împărtășim din experiența și învățătura celor doi medici, gata oricând să ne arate, să ne ajute, să ne îndrume.

Când intram în cabinetul directorului spitalului, o făceam

cu aceeași emoție cu care intram la examene în cabinetul profesorilor. Emoția ne-o dădeau realizările obținute prin munca de o viață a celor doi soți, care reușiseră să facă din spitalul în paragină, pe geamurile căruia intrau broaște și șerpi, un spital modern, cu un interior curat și elegant, unde culorile odihnitoare se asortau pe perete, pe pat și în perdele, unde copiii convalescenți urmăreau cărțile de povești pictate pe pereții salonului sau pe pătuțul unde-și odihniseră trupușoarele suferinde. Un spital cu exterior de catedrală și grădină de basm, unde florile pământului se întrec în frumusețe cu pomii roditori crescuți dirijați în jocuri de linii, alături de via încărcată de rod greu. Toate acestea alături de titlurile de medici specialiști, de profesioniști de elită, primii pe lista județului, medici ai unei zone „model” pentru toți cei veniți să cunoască activitatea sanitară a împrejurimilor rurale ale Bârladului.

Aici am petrecut cei patru ani ca medic de dispensar rural, ani de muncă și devotament pentru sănătate, ani de formare a viitorului specialist, ani întipăriți pentru totdeauna în suflet, fără de uitare și regret. Am plecat plângând, dar nu în prima lună și nu la mămica, ci spre a-mi urma drumul ca specialist în domeniul care m-a atras mai mult: cel al laboratorului.

(Din *Bârladul odinioară și astăzi. Oameni și fapte*, II, miscelaneu sub redacția lui Romulus Boteanu, București, 1983, p. 799)

MIRCEA COLOȘENCO

TONI HULUBEI MACOVEI. DEMERSUL POEZIEI SCRIPTURAL SANGVINE

De la prima carte de poezii a D-nei Toni Hulubei Macovei (licențiată în Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași) – *Curcubeie în noapte* (2005), citită împreună cu celelalte din seria scoasă la Editura Junimea din Iași (*Zodia Leului*, 2006; *Flori de Mătase*, 2007; *Serenada în Re Minor pentru greier solo*, 2011; *Rochia de vorbe*, 2014), am constatat un fluid optimist melancolic, în care motivele și structurile poetice se diversifică continuu revitalizant și se adună/coagulează asemenea unei spirale duble îndreptată spre zenit.

Cu aceste spuse, m-am oprit la volumele *Rochia de vorbe* (2014) și *Scrisori la Post-Restant* (Prefață de Mioara Valentina Ion, Editura Sedcom Libris, Iași, 2015), pe care le prezint în comun, pentru că sunt marcate de liberul arbitru al senectuții artistice.

Poeta a locuit/trăit în medii de excelență, câteva decenii, la Ambasade/Consulate – alături de soțul său, un distins diplomat de carieră, la rândul scriitor român – în țări euro-transatlantice, de culturi elitiste (și nu numai), fără a fi ruptă de cele naționale. Așa se și explică singularitatea cărților sale de poezii, pline de orgolii deturnate de învelișuri stilistice originale, și (de menționat) care nu au primit „botezul” vreunei ședințe de cenaclu literar!

Trăirea spiritualizată a poetei este o deliberare de retorică interioară pe urmele unor frământări din experiențele proprii, traversând inocent hiatul îndoielii, suferințe și bucurii absconse, într-un program poetic tranșant: *Copile,/cu ochii de culoarea strugurelui copt,/unde va, în adâncul pădurii,/este tufa de mure/ce poartă parfumul sufletului tău.//Mi-e dor și aș vrea/ca iarăși codrul să vină spre mine.//Numai de n-ar fi prea târziu./De n-ar fi!* (**Chemare**); *Când am plecat,/Ți-am lăsat rochia verde,/de alge marine,/cu care am fost/când înotam cu disperare/către tine.//Pe o piatră ți-am lăsat rochia luminoasă,/strălucitoare,/de curcubeie și rochia aurie/din flori de salcie târzie.* (**Rochia de vorbe**).

Textul poetic, scris fără complexe, cercetează autoscopic interiorul corporalist al unui material existențial și recognoscibil din arealul sentimentalist de parc mitic, redat, însă, ca intertext: *Cerul se limpezise,/ se stinsese și larma copiilor/ce alergaseră bezmetici,/ca niște fluturi,/în jurul Obeliscului cu lei.//Plecaseră la culcare o dată cu ei/și mingile, căteii de pluș și trotinetele.//Stau pe bancă, alături de Iacob Negruzzi./Printre brazi răsare luna/și liniștea se lăsase/peste Grădina Copou.//Și atunci,/atunci,/a început din toate colțurile concertul de viori,/concertul de august,/cu care mici cântăreți/și încheiau stagiunea,/la care m-am alăturat,/fiind și eu,/de o vreme,/un greier/ce cântă doar pentru mine.* (**Concert în Grădina Copou**).

În alt cadru, în tentațiile sale luciferice dispersat congruent, poeta descrie un halou cu alte semnificații de iradiere semantică, în care discursul poetic proiectat în plan pluridimensional se derulează, totuși, într-un spațiu închis ca realitate: *Și ce frumos era concertul în Re minor/cu sala plină,/cu tine, prim solist la violină,/și eu valsând în vis/cu pași ușori de balerină./Și s-a pornit să tremure pământul/și lumea începu să țipe/leșiți!/Fugiți!/Și toți se-ngrămădiră către uși./Cu glas de tunet,/răsuna o voce:/Opriți!/Vin pompierii să ne salveze./Se-aud cum vin în grabă, călcând cu cizme grele pe marmora albă/la Ateneul Român./Iar tu, furat de muzica celestă,/imperturbabil cântai în sala goală/concertul în Re minor/pentru violă și orchestră./Cu mine, singur spectator.* (**Concert**).

În volumul *Scrisori la Post-Restant*, structurat în două cicluri (*Primul cuvânt; Petale în vânt*) și mai elaborat, poeta dialoghează cu Sinele, dar mai ales și mai des cu mama, în cutuma familială: *Mamele nu mor niciodată!/Ne naștem cu răsuflarea/fierbinte a mamei/asupra noastră./În ceasuri grele/gândul ni se îndreaptă/către ea./Iar când ne pierdem,/dorim din nou/să fim copii,/în brațe să ne ia/și să plecăm/cu răsuflarea ei fierbinte/peste noi./Sunt stâlpul casei/de care suntem legați/cu fire nevăzute./Sunt resemnate,/tăcute,/sacrificate,/iubite/și, uneori, uitate./Sunt legătura noastră/cu Iisus!/Niciodată!/Mamele nu mor!* (**Veșnicie**). (Special, poeta a adăugat, la finele ultimului vers, cuvântul Vatican. Spre știință, unde a fost scrisă/inspirată). Nu-și uită nici tatăl: *Când veți veni,/veți regăsi vișinii/mai înalți, mai stufoși,/mai plini de rod./I-am însoțit/cu o magnolie/gingașă, albă, frumoasă,/cum era mama odată./Scârțâitul porțiței, tată,/a amuțit/de când am meșterit/și-am pus încuietore nouă./Grădina-i plină de flori,/de fluturi și albine/și eu/o să v-aștept în prag,/cu drag/și brațele deschise.* (**Post-Scriptum**). (Semnează ca într-o scrisoare: Antonica.) Este o ordine ritualică realizată din ipostaza infantilă, surprinzătoare în forme neoclasice, integrându-se textul autonom în conștiința colectivă.

Poeta a recurs rar la forme de expresie tradiționalistă (rimă, ritm, metaforizare), fără a sacrifica autenticitatea poemătică, aprofundând cu grație discursul monodic în fiecare volum de versuri.

Dar dincolo de meridianul incantațiilor lirice, poeta s-a dedublat într-o prozatoare cu o tematică bogată prin seninătatea subiectelor preferate, cu un EU nepersonalizat concret, în vreme ce Omul/personaj este concret/abstract, condus de idei/idealuri/morală/ordine juridică, cultivând binele/frumosul/adevărul.

Totul pare aiurit: sugestia unei lumi de dincolo de cuvinte, întâlniri în oglindă, periplus existențial în căutarea celui alt între efemer, eresuri și basme, venind din tradiționalismul interbelic și suflul expresionist postmodern occidental.

Timpul este filtrat, drămuț printr-o clepsidră specială, discursul epic luând forma de roman, scenariu de telenovelă ori pagini memorialiste privind *remember* la ani de liceu de la Colegiul Național „Oltea Doamna” din Iași. (*Între primăveri și toamne*, 2012) sau privind saloanele consulare în ambient de excelență (*Havana, ultimul bal*, 2016) dar și impasibil la ale vremurilor valuri (*Povești din ceașca de cafea*, 2010). Altceva reprezintă romanul *Inelul cu ametist* (Ediția I, 2013; a II-a, vol. 1-2, 2017), în care eroul este un alter ego al autoarei...

Revenind la poetă, în paralel cu scrierile programatice în proză, vocea ei tonică de lirică spontană constituie un corolar de mare responsabilitate poetică, civică și mistică: *În momentele de mare cumpănă,/strig involuntar MAMĂ!/O identific cu Dumnezeuzeia!* (**Primul cuvânt**).

Astfel discursul său oximoronic se răsfrânge concomitent în actul poetic și în cel existențial ca trăire nativă pură. Nu are concurență (deocamdată) printre sufletele feminine... surate, nici printre subiectivisme exclusive ale... (în)suraților.

Este vorba de o piatră rară deja personalizată care își are locul distinct în edificiile/tratatele de istorie a literaturii române.

THEODOR CODREANU

POVARA VINOVĂȚIEI

După 1989, s-a petrecut în literatura noastră un fenomen interesant, acela al debuturilor în volum nu târziu, ci foarte târziu, cele mai multe în pragul pensionării autorilor. Cunoșc multe exemple de acest fel. În interiorul fenomenului, se poate distinge fie prezența valorii, fie a unui diletantism orgolios al autorlăcului care a dus la o invazie de cărți mediocre și submedicore. Cum critica de întâmpinare a devenit ea însăși sporadică, sunt puține exemple de critici profesioniști care să se ocupe de fenomen. Unul dintre aceștia, Alex. Ștefănescu, a avut răbdarea să citească literatura veleitarilor și să publice chiar o carte cu texte destinate sanificării vieții literare (*Texte care n-au folosit la nimic*, 2014), chit că subiectivitatea inevitabilă a autorului a produs și nedreptățiri, unele flagrante, augmentate de supraevaluarea câtorva nume, în *Istoria literaturii contemporane (1940-2000)*. Pe de altă parte, debuturile târziu, postdecembriste, au fost determinate de cenzura comunistă. Un exemplu, la îndemână, este criticul Nicolae Georgescu, strălucitul eminescolog de astăzi, care și-a publicat prima carte abia în 1994 (*A doua viață a lui Eminescu*). La alte personalități a primat severa autoexigență, ca în cazul lui Constantin Călin, care a lucrat decenii întregi la o carte exemplară ca *Dosarul Bacovia*, volumul I fiind tipărit abia în 1999. La acești autori însă primează activitatea publicistică anterioară, care le adusese deja consacrarea. Demnă de semnalat mi se pare însă și categoria autorilor care și-au descoperit târziu vocația sau și-o cunoșteau, dar împrejurările i-au împiedicat să și-o cultive. Mă gândesc la medicul bucureștean Mihai Licu Ungureanu, un poet autentic (inovator și teoretician al *poeziei modulare*, descoperit de Ion Vianu), care și-a făcut apariția publică în prag de pensionare, dovedind o productivitate impresionantă, după debutul cu *Iatacul cuvintelor* (Editura Paideia, București, 2011).

Voi semnală aici cazul unei foste colege de liceu, Silvia Budescu, poetă și prozatoare, profesoară prestigioasă de limba și literatura română la Bârlad, despre care am aflat foarte târziu că scrie, ajungând, anul acesta, la al optulea volum: *Căutări târziu* (versuri, 2013), *Dor de albastru* (versuri, 2014), *Nedumeriri* (povestiri, 2015), *Anotimpul amintirilor* (roman, 2015), *Rătăcirii pe drum pustiu* (roman, 2016), *Pe urma unui anotimp* (antologie poetică, 2016), *Fugara* (roman, 2016) și *Alma* (roman, Editura Orizonturi, București, 2017, prefață semnată de Geo Călugăru), carte la care voi face referire în notele următoare. Cu *Alma*, cred că Silvia Budescu a depășit condiția amatorismului (respectabil și acesta), construind, cu profesionalism, un roman rotund (prolog, trei cărți, epilog), bine scris, concentrat și alert, care se citește cu interes dintr-o dublă perspectivă: în cheie tradiționalistă, cu o vădită capacitate de a creiona un destin dramatic până la tragism, iar, pe de altă parte, o carte plasabilă în zona postmodernistă a metaromanului, textura naratorială dedublându-se/triplându-se/multiplicându-se în oglinzi paralele: cea auctorială, jurnalul/scrișorile Milenei, trăirile Almei și cartea vindecătoare, finală a lui Andrei, anunțată încă de la început, cu titlul *Povara vinovăției*.

Prima carte, *Drumul unui neam*, se vrea o saga hiperconcentrată a familiei boierești a Avrămeștilor, continuată de energica și orgolioasă Ana, care moștenește conacul strămoșesc cu prilejul căsătoriei, la nouăsprezece ani, cu tânărul locotenent Nicolae Simionescu, ajuns, ulterior, prin vrednicie, colonel. Continuitatea genetică a neamului, rezonantă cu a Comăneștenilor lui Duiliu Zamfirescu și poate cu a aristocraților din *Ciuleandra* rebreniană, e contextualizată într-o nouă istorie, cea a trecerii prin comunism, Ana și Niky ajungând la periferia vieții bucureștene. Din colonel, Niky se va mulțumi cu cea mai bună slujbă posibilă, vânzător la o agenție de loto, iar Ana maistru pe o catedră de lucru manual la o școală mărginașă. Ana, educată de la opt ani la Paris, vrea să imprime familiei spiritul de luptă, cu mândria aristocratică, având ca principiu feminin, însușit și de fiica Milena: „Nu te dăruiești cu te cere, dăruiește-te cui te vrea.” (p. 33). Destinul ingrat se-ntrupează și în Milena, ajunsă cu greu la facultate

și nevoită să suplinească prin școlile de la periferia Bucureștilor. Salvarea vine din căsătoria Milenei cu medicul Șerban Dobrea, dar norma în această familie este înstrăinarea dintre soți. Milena se titularizează, grație doctorului, la o școală mai spre centru. Se naște Alma, eroina titulară a romanului, educată de Ana în spiritul aristocrat al neamului. Alma vrea să ajungă pictoriță, spre nemulțumirea părinților. Susținută moralmente de bunică, fata intră a treia pe listă la Arte. Talentată, frumoasă, diferită de toți colegii și colegele, Alma e, în felul ei, chintesența evoluției Avrămeștilor, în care feminitatea elitară a predominat. Studenția ei la Arte coincide cu schimbările istorice din 1989. Estimp, Ana e îndrituită să-și revendice și conacul aflat în paragină, în zidul căruia ascunsese comoara familiei. Alma, la rândul-i, câștigă o bursă de studii la Paris și e însoțită acolo, pentru instalare, de bunica Ana. În urmă rămâne Milena, bolnavă, refugiată în scrierea jurnalului, nefericită că abia acum soțul i-a atins mâna și a mângâiat-o: „– Dacă aș fi simțit sinceritatea acestei mângâieri mai devreme, m-aș fi întors din morți pentru tine, acum mă arde și e prea târziu, doctore!” (p. 74). Acesta pare să fie blestemul familiei: cuplurile trăiesc în timpi diferiți, sub zodia înstrăinării.

Silvia Budescu are priceperea realismului crud până la farsa tragică trăită cu asupra de măsură de Alma. Aceasta, în virtutea aceluiași principiu, refuză iubirea lui Matei și cade în jocul cinic al unui coleg, Don Juan de Paris, André, care îi dă impresia că o prețuiește cu totul altfel decât cum le trata pe celelalte femei. I-o spune, atrăgând-o în camera de lux a mamei sale: „Aici îmi aduc femeile cu care mă culc, în fiecare seară alta. Pe tine te-am ferit de patul pierzaniei dintr-o simplă întâmplare. Nu te vreau în patul meu, înțelegi! Pentru asta s-ar putea să-mi mulțumești mai târziu.” (pp.114-115). În momentul despărțirii, la încheierea anului de studiu, când își fac cadou reciproc câte un tablou și când Alma era îngrijorată de știrea că mama este grav bolnavă, într-o clipă de răvășeală și de fiebințeală, îi cedează, André arătându-și imediat adevărata față, tratând-o ca pe o târfă și zicându-i cu cinism: „– Dragă, cum ai reușit să te păstrezi intactă până la ora asta? Am crezut că ești femeie ca toate fetele de azi!” (p. 124).

A fost momentul revoltei, al rupturii de sine și de o iubire trădată, descoperind păcatul/eroarea moștenită în familie prin principiul: „Nu te dăruiești cui te cere, dăruiește-te cui te vrea.” Întoarsă în București, îl cere ea în căsătorie pe Matei, care încă o mai iubea. Cartea a treia stă sub semnul *vinovăției* care o copleșește până la neantizare. Cu Matei, îl naște pe Andrei pe care îl crede fiul parizianului André, despre care află de la Marcel, colegul din Iași de la Paris, că ar fi murit de SIDA. Se consideră ea însăși întinată, considerând că, la rândul-i, și-a îmbolnăvit propriul fiu: groaznica *povară a vinovăției* care o duce la sanatoriul psihiatric. În realitate, demersurile avocatului Matei, secundat de fiu, au dezvăluit că André trăia bine sănătos, că totul fusese o farsă pusă la cale cu Marcel, că Andrei era fiul său și al Almei. Cartea fiului, *Povara vinovăției*, era menită să o vindece pe Alma de jocul tragic al farsei și de tara moștenită din neam în neam. Din *Epilog*, aflăm că, înainte să moară, medicul Șerban îl avertizează pe Matei: – *Ai grijă de băiat și de tine! Fiica mea și a Milenei poartă blestemul din al șaptelea neam: fuga de ele, teama de a fi iubite, fuga de a nu putea răspunde cu iubire celui care le-a iubit și pe care l-au crezut nevrednic de a fi iubit de ele. O povară a vinovăției a doborât-o pe Alma. De ce? Fiindcă a încercat să spargă zidul întemnițării sufletului și în tinerețea ei n-a avut noroc. Alma a vrut să iasă la lumină.* (p. 205).

Morala fabulei, cu sfârșitul ei melodramatic, poate să fie partea artificială a cărții, augmentată și de farsa cu tentă caragială. O salvează însă firescul sondării sufletului omenesc care singur poate explica prăpăștiile tulburi ale *vinovăției* venind din negura păcatului originar. Astfel, teza romanului poate rămâne în plan secund, iar Silvia Budescu are de învățat pentru următoarele cărți.

PETRUȘ ANDREI

POETA LUMINIȚA COJOACĂ – PER ASPERA AD... ARTA. TERAPIA PRIN ARTĂ

Titus Lucretius Carus, în poemul sociogonic „De rerum natura”, îmbinând amarul filosofiei cu miera poeziei, amintea de stratagema medicului care unge buza paharului cu miere pentru ca bolnavul să soarbă băutura amară pentru a se vindeca.

Poeta Luminița Cojoacă, de la care primesc, după ani buni, o carte de versuri („Untdelemnul norocului”, Editura „Axa”, 2012, Botoșani) prin bunăvoința celui mai însemnat (și mai charismatic) rebusist român contemporan Serghei Coloșenco, trebuie să fi avut „o mare suferință pentru că de acolo își trag seva inspirațiile sale.

Asemeni prințului gândirii românești, Dimitrie Cantemir, cel din „Divanul sau gălceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul”, poeta își îndeamnă sinele să facă mărturisiri. Ea plânge fără lacrimi pe umărul cititorului (Din jale se întrupează... poezia!), frecvența cuvântului „amar” și a sinonimelor lui (otravă, venin) fiind cu totul remarcabilă:

„Arome de cărni amare” (p.5);
 „Amarul fără de speranță” (p.12);
 „Un vis amar cu iz de vin” (p.12);
 „Prunc curat fără venin” (p.16);
 „Amarul din umbre în vine îl întreci” (p.14);
 „Amarul amarul” (p.41).

Dar, peste ruine de suflet, peste mormintele din inimi, crește „Floare de poezie aleasă” („Umbra binelui”, p.18).

Într-una din poeziile mele scriam: „Miroase-amar a foi de nuc”, referindu-mă la iradierea durerii până la pervertirea simțurilor. Aceeași durere trebuie să fi simțit și poeta Luminița Cojoacă atunci când a scris versurile:

„Cuvintele alergau descălțate
 la hotare
 apoi stâncile urcau
 în îngeri
 să coboare flăcări
 din materii
 ninsorile amare”. (p.24)

Mai întâi într-un prozopoem, poeta deplânge condiția sa umană („Radiografie existențială”, p.10), apoi infernul de fiecare zi, încât atunci „Când merge dracul pe pământ” (p.28) și „Conștiința mușcă”.

Din aceste suferințe, dureri, amaruri, „Rodul flăcării să stârnească/ Minunea împlinirii” („Sete de înger”).

Eternul dor nu putea lipsi din poezia Luminiței Cojoacă:

„Dorul de floare stinsă-n vânt
 Schimbă secera din gând
 Precum în cer și pe pământ
 Lumina ninsă din cuvânt.” („Clopotele ninsorii”)

Din rațiuni lesne de înțeles ne oprim doar asupra câtorva simboluri întâlnite în creațiile acestui volum: câinele, sângele, piatra și untdelemnul.

Întâlnit încă din titlul poeziilor, („Suspînul câinelui”, „Talpă și câine”, „Întoarcerea câinelui”, „Blestemul câinelui”), câinele are o simbolistică extrem de bogată în toate culturile. „Prima funcție mitică a câinelui, universal atestată, este aceea de psihopomp, călăuză a omului în întunericul morții după ce îi va fi fost tovarăș în lumina vieții”. (cf. „Dicționarul de simboluri”, Editura „Artemis”, București, 1994)

Există și Constelația Câinelui în zodiacul mexican care introduce

ideea de moarte, de lume subterană, dar și pe aceea de reînnoire.

Lăsând la o parte aspectele sale nefaste, câinele devorat de lup, în concepția alchimiștilor reprezintă purificarea aurului prin antimoniu, penultima etapă a Operei.

Câine și lup, înțeleptul sau sfântul „se purifică devorându-se, adică sacrificându-se în el însuși, pentru a ajunge, în sfârșit, la etapa ultimă a cuceririi sale spirituale.” (op. cit.)

În momentele sale de disperare, de necredință („Ajută, Doamne, necredinței mele!”), asemenea lui Nietzsche, poeta declară că: „e mort Dumnezeu” (p.35) sau că „apune Dumnezeu” (p.67), dar este numai o stare de moment, îngerul din omul creator nu moare niciodată pentru că „Ne naștem îngeri aștri să murim.” (p.43)

Sângele, întâlnit, de asemenea, încă din titlul unor creații („Setea de sânge”, „Poem în sânge”, „Păcat de sânge”) „simbolizează toate valorile solidare cu focul, căldura și viața, care se înrudesc cu soarele. Acestor valori li se asociază tot ceea ce este frumos, nobil, generos, elevat. Prin natura sa, sângele ține și de simbolistica generală a culorii roșu. (op. cit.)

Poeta comite un „Păcat de sânge” îndemnând femeia din ea să-și refuze menirea – aceea de a procrea:

„Nu te chinui femeie
 Să faci câine viu din miere
 Să crești lacrimă de vin
 Prunc curat fără venin
 Nu te chinui femeie
 Să scrii morții o cerere
 Dumnezeu din aluat
 Să te ierte de păcat.” (p.16)

Piatra („Rugăciunea pietrei”, „Alunecă piatra”, „Glasul potecilor din piatră”, „Piatra crescută”, „Cântecul pietrei”, „Se preface piatra”, „Piatra arătată”, „Piatra descântată”, „Piatra făloasă”, „Azilul pietrei”, „Piatră seacă”) își păstrează mirosul de om. „Piatra brută este de asemenea socotită drept androgină, androginia constituind perfecțiunea stării dintâi” (op. cit.). „Piatra conică întruchipează elementul masculin; piatra cubică pe cel feminin. Prin așezarea conului pe soclu, cele două principii sunt din nou împreună.” (op. cit.)

Poezia își găsește izvorul și în „Piatră seacă” și Luminița Cojoacă are harul de a-l descoperi.

Untdelemnul sau mirul:
 „Vinul toarnă-l peste mir/ Crucea fără cimitir”.

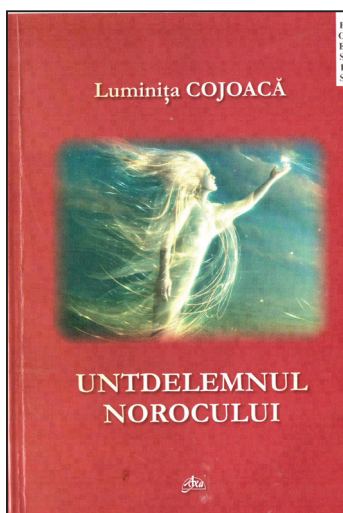
Oferind lumină și hrană, menționat încă din titlul cărții, untdelemnul este „simbol de lumină și de puritate, dar și de prosperitate.” (op. cit.)

Untdelemnul este, de asemenea, „simbol al binecuvântării divine”, „un simbol al Duhului lui Dumnezeu”. În ebraică Mesia înseamnă „uns” iar în greacă Hristos, regele așteptat.

La începutul și la sfârșitul vieții (taina nașterii și a morții) se toarnă ulei sfințit:

„aprindeți lumânarea strigă orbii
 moartă e carnea.
 Viața a trecut” (în nemurire, zicem noi)
 („Nemurirea aproape”).

Mă întrebam când am primit cartea: cine este Luminița Cojoacă? Acum știu: Luminița Cojoacă este o poetă în toată puterea cuvântului, și asta mi-i de ajuns.

IORGU GĂLĂȚEANU

FORȚA GÂNDIRII

Printr-o împrejurare plăcută a vremii, mi-a căzut în palme o cărticică numărând 75 de pagini în format liliput, bucurându-mă spontan ca de un grăunțor de aur: un grupaj de poezii intitulat *Turn, la țärm*, semnat de Mihail Nemeș. Nu pretind că sunt critic literar, așa că impresiile mele de lectură s-ar putea să surprindă. M-au ajutat și rândurile domnului Gheorghe Nemeș, exprimate în postfața care lămurește cititorul în ceea ce privește autorul, ca traducător al unor poeți renumiți din literatura universală – e suficient să-i menționăm pe Goethe, Rainer Maria Rilke, Rimbaud, Valéry, Apollinaire – dar și cu înclinațiile sale poetice influențate mult de poemele lui Labiș. Primele sale poeme reflectă cele spuse, însă cu cât înaintezi pe albia pârâiașului, devine tot mai dificil să te răcorești, să-ți limpezești mintea și să spui la final, ah, ce bine a fost, însă canicula tot apăsătoare a rămas!

Voi căuta să-mi susțin părerea în puține fraze, și asta cu ajutorul unor rânduri pe care le voi reda de la primele lui poeme până la ultimele din cărticică. Să încep cu o strofă din poezia *Revedere*, atât de plăcută auzului: „Va curge râu-n calea ninsă cu tăceri/ pe unde stins răzbat arar

doar șoapte/ și plâns ușor de cetini când le frâng poveri/ de grele tănuiri de peste noapte.” Frumos spus, anume spus „ca sufletul cu liniști să se-ncarce!” Alt exemplu din următoarea frământare de cuvinte prin care autorul își exprimă așteptările și anxietățile: „... Mi s-a-ntâmplat să vreau un cântec doar/ neștiutor am prins să-l zic în șoaptă/ și s-a făcut minune să apar/ deodată spre izbânda ce m-așteaptă.// Dar nu știam că în curând de tot/ neliniște prea mare o să vie/ și-o să mă zbat din gânduri să mă scot/ când mi-i urât și-aproape nebulie” (*Prefață*). Poemul *Dor de-acasă* respiră nostalgia: „Păstrez în amintire încă pur/ întinderea de șesuri largă/ în care mă credeam copilul-fur/ de zări ce unduiau a vargă/ de-mi aflu iar în suflet citadin/ iubiri natale și neliniști/ îmbelșugate în statornic chin/ pe care le-am pornit din siliști.” Următoarele versuri ale poemului par menite a-i întări cititorului impresia mea – reală sau nu – rămâne larg deschisă poarta pentru fiecare. În alt poem, *Preludiu*, autorul se adresează adolescentului, întrebând, labișian: „Pe când dar tu, tăcutule ce ești, / te vei ivi să arzi cu timpi-acești? „ Și mai departe: „Azi nu mai este vreme să te minți, / adolescent ce-ai fost ca scos din minți! / Tu ești, făcut, băiete, ca prin lume / o clipă să nu stai ci să te-arăți / mereu cu albul cal al tău în spume / la îndemâna dreptei judecăți...” Pe parcursul altor

treizeci de rânduri urmează alte îndemnuri redată în versuri plină de căldură, prevestind, în plastice cuvinte, posibila arșiță ce-o voi simți cu fiecare pas făcut spre capătul pârâului.

Nu sunt critic literar, sunt obligat să mă repet, aleg doar poezii admirându-le ritmul, încercând să le pătrund înțelesul. E cazul poemului *Ploi*: „Paparudă, rudă, vino de ne udă! / Lutul ca să-l sfarme iarba-n creșteri, crudă, / ritmic dansul ploii cu sclipiri de patimi / astfel îl chemarăm mitului din datini. // Cu găleata, leata, peste toată ceata / prinși cu bozii-n brăuri ne-nvârteam în roata / jocului de-a ploaia. Și jucăm o farsă / sărutând țărâna de arșiță arsă. // [...] Și urcați în spice cu plesniri de bice / limpezimi sonore. Vița să-și ridice / în ciorchini tăria, cată-n voi rubinul / toamna ca hangița să ne toarne vinul.” Ce bine a fost, chiar dacă am aflat aici doar închipuirea norocului, a răcoarei pe care ne-ar aduce-o mult dorita ploaie.

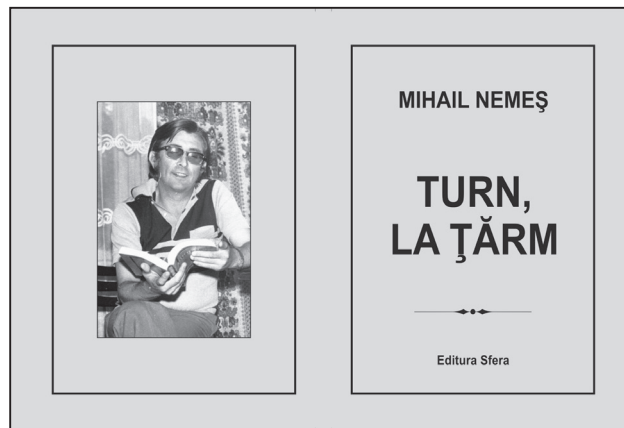
Iat-ne ajunși la grupajul de versuri *Așchii* sau *Sensul cunoașterii*. Începem să simțim apariția oboselii, responsabilitatea ce trebuie asumată de eul fiecăruia, după puterea spiritului de a fi lucid. Exemplific din *Natura 1*: „Iar te-ai răzvrătit, lumină, în sehelbe? / Crunt și-mplântă clonțu-n cărnuri vegetale / Cheltuindu-și timpii smulși din ore șerbe, / Toamna cu împletoșări de aspre zale. // Mai afund de scoarță, suflet de frunzare / Trunchiurile plânse-l cată să-l resoarbă. / N-ai băgat de seamă, bune pădurare, / Cât de crudă-i frunzelor plecarea oarbă?”

Sau ultima strofă din *Natura 2*, asociind toamnei sugestia extincției acceptată cu resemnare parcă: „C-a mai venit o toamnă, lemnul scormonindu-l, / Nu-i bai. Asprimea repetată-i mai ușură / Și mai ușură-i și-a securii lovitură / Decât fățarnic cariul, plinu-i mistuindu-l.”

Cărticica se apropie de final. *Natura II*, *Memento vivere*, (*Dumnezeul meu*), *Ultima Thule* și *Turn, la țärm* redau starea sufletească trăită de autor de presimțire a sfârșitului: „Cad și ape, cad și stele. / Zările promise nu-s. / Și noi singuri între cele / mări de jos și mări de sus ! // S-a făcut târziu. Acuma-i / ceasul stingerii-n străfund. / Să ne-arate luna numai, / dacă poate, țărnul scund !”

Rămâne în noi, ca o premoniție, obsedantă, întrebarea poetului: „a mai fost, și-a cui, tot cale? / către țărnul celălalt?”

Fiecare cititor are libertatea să se scalde în poemele lui Mihail Nemeș, iar la sfârșit să-și exprime sincer părerea. Fără supărare, cu bine pentru toată lumea!

TURN, LA ȚĂRM

Turn, la țärm, lăsăm în urmă.
Să ne-ajungă din trecut,
raza lui abia mai scurmă.
Drum pe ape ne-a pierdut.

Peste mine, peste tine
stele mici și mari împung.
Rînd pe rînd, în reci suspine,
lung ne cad în ochi, prelung.

Și adînc ne tot prăvale
cale de la țärm înalt
(a mai fost, și-a cui, tot cale?)
cătore țărnul celălalt.

Cad și ape, cad și stele.
Zările promise nu-s.
Și noi singuri între cele
mări de jos și mări de sus!

S-a făcut tîrziu. Acuma-i
ceasul stingerii-n străfund.
Să ne-arate luna numai,
dacă poate, țărnul scund!

PETRUȘ ANDREI

PROZA LUI TEODOR OANCĂ – MORALITATEA ÎN ARTĂ

*Arta a avut întotdeauna o înaltă misiune morală,
și orice adevărată operă artistică o îndeplinește.*
(Titu Maiorescu)

Universitarul Teodor Oancă are o operă impresionantă, publicând, până în prezent, 16 cărți personale și în colaborare și peste 130 de studii, articole, recenzii, cum aflăm dintr-o succintă „Notă biografică”.

Opera științifică include: „Geografia antroponică” prin care „a creat metoda de cercetare onomastică”, „Dicționarul toponimic al României. Oltenia” (redactor și coresponsabil de volum la tomurile 3-7) și „Microsisteme antroponimice românești” (Editura „Grafix”, Craiova, 2016).

Opera literară cuprinde: „Salonul regal. Teatru scurt”, „Vitrina cu rondeluri” (2006); „Instantanee cotidiene” (schite, povestiri, 2012); „Zbor de cocori (poezii, 2014); „Conferința de presă” (comedie în două acte, 2016) și „Vremuri sub lupă” (Editura „Grafix”, Craiova, 2017).

Dintre zecile de reviste la care colaborează cu proză, teatru, poezii și lucrări de specialitate amintim revistele bârlădene „Baaadul literar”, „Academia Bârlădeană” și „Viața noastră”.

„Microsisteme antroponimice românești”, urmare a cercetării sale științifice întinse și intense „privesc numele de familie provenite de la nume de meserii și ocupații, nume de păsări și animale domestice, de ființe sălbatice, de nume de plante și de termeni care aparțin terminologiei viei și vinului. Așadar, numele de familie în discuție se revendică de la apelative. Metoda lingvistică de cercetare utilizată este Geografia antroponică” (Teodor Oancă, op. cit., „Introducere”, p.14).

Opera sa literară merită și ea luarea aminte. Într-o vreme în care societatea românească este în degradingoladă, când peste tot domnește haosul, când sunt promovate nonvalorile, veleitarii și epigonii, prozele lui Teodor Oancă, mai scurte sau mai ample, se constituie în adevărate repere morale. Asanarea mlaștinii pestilențiale contemporane este absolut necesară.

„Instantanee cotidiene” (Editura „Universitaria”, Craiova, 2013) care dă titlul volumului înfățișează lapidar câteva dintre anomaliiile care bântuie societatea zilelor noastre:

O pensionară are o pensie „nesimțit” de mică, și nu numai ea, o țigancă tânără cerșește vorbind la telefonul mobil, un cioban joacă la „Loto”, o femeie este jefuită în plină stradă și nimeni nu îi sare în ajutor, un tren își iese și el din sărite și deraiază (La noi, bineînțeles”).

Eroilor lui Caragiale Lache și Mache li se adaugă Matache, Sandu și Vergică și autorul, desigur. Ca în „Craii de Curtea-Veche”, capodopera lui Mateiu Caragiale, cei patru „muschetari” se duelează verbal în privința unor „chestiuni arzătoare la ordinea zilei”, adică „aceleași cazuri, întâmplări, evenimente” („Ca între prieteni”).

Dialoguri ironice, umor de calitate, („Vise, vise”; „Lăsatul postului”), sare și piper și satiră, evident la adresa celor vinovați de această stare de lucruri, caracterizează toate aceste proze scurte, într-un stil curat, elegant, elevat, lipsit de necuviințe, vulgarități și insanități postmoderniste.

Volumul cuprinde o paletă multicoloră de teme și

motive. Unele proze au caracter anecdotic („Moțata), altele se constituie în acte de condamnare a injustițiilor din justiție, din politică, din învățământ sau sănătate ori administrație („Momentul adevărului”, „Rămânerea în sistem” ș. a.).

Unele dezvăluie meandrele și culisele politicii: „Culisele unei șanse”, „Invitație la petrecere”, „Una caldă, una rece”, „Gingia politică”, „Duba electorală” etc.

Oltean, ca toți măgurenii (locuitori din Măgura), Teodor Oancă are limba ascuțită, presărată cu perfectul simplu al verbelor, ceea ce dă atâta farmec graiului oltenesc.

Talentul dramatic este dovedit de autor prin punerea în scenă, prin dialogurile spumoase, prin didascalii, prin numele personajelor: Nineta lui Băgălău, Anghel Pacoste, Voica lui Brabete ș.a.

Într-o așa lume, când accepți o „Invitație la nuntă”, „te minunezi de ceva și devii un om cultivat, capabil să-ți explici multe din cele care se petrec sub ochii noștri”, de pildă că „Darul acesta e o formă mascată de mituire, pe care nu ți-o poate imputa nimeni” (p.51).

„Salonul de cosmetică” este o persuasivă pledoarie în favoarea limbii române și, implicit, o condamnare a snobilor care pocesc frumoasa și poetica noastră limbă (ora *doisprezece*, *O.K., look, cool...*).

„Geanta maro” condamnă ipocrizia celor care se erijează în apărători ai animalelor iar „Mandarine de ocazie” divulgă tertipurile comercianților cupizi.

Câte o schiță face anamneza sistemului sanitar profund bolnav de la noi („Rezerva 10), alta sancționează importurile făcute în defavoarea producției autohtone („La taclale”).

Proza „Există soluții” este o litanie și o susținere a pensionarilor care au muncit o viață.

Învățămintul nu putea trece neobservat: „Peste timp”, „Puica”, „Învățămint la mare distanță” (Uneori prea mare!).

În „Două săptămâni de concediu” îți poți permite puțin romantism. „Mama Veranda” prezintă o tentativă matrimonială eșuată. Într-o „soțietate fără prințipuri” ca a noastră chiar și marii artiști „primesc un brânci la împlinirea vârstei de pensionare” („Concertul din parc”); „O fotografie” trezește nostalgii iar proza „Al treilea colăcel”, reluată în volumul următor dezleagă o enigmă.

Volumul „Vremuri sub lupă” (Editura „Grafix”, Craiova, 2017) continuă radiografia sufletului omenesc și a societății contemporane. Schița „Doi porumbi fierți” reînvie neîmplinirile iubiri. „Instantanee din iad” sunt pline de haz; iadul nu este altceva decât „o copie a lumii” noastre, pentru că atunci „Când este vorba de minciună, de intrigă, de hoție, de evaziune fiscală, nici dracul nu ne întrece” dar poate fi și un vis urât atunci când seara te întreci cu băutura” (p.14). „Târgul de joburi” se dovedește a fi până la urmă tot o stratagemă de campanie electorală. Proza „Adevărata Mona” are drept subiect „prăbușirea morală și fizică” a unei eleve de clasa a XII-a care și-a părăsit casa părintească și școala pentru a-și trăi nefericirea și extincția. „Ciorapi și șosete” reactualizează o practică mai

veche, acum când băncile dau faliment indus, anume aceea de a ține banii la ciorap sau, în cazul pensionarilor, la șosetă sau la șosetuță de Păpușă Barbie... „Poarta” pensionarilor se deschide mai rar chiar de către copiii lor, deși aceștia nu pleacă chiar așa cum au venit, cu mâna goală. „Clopotul” este o elegie a satului românesc pe cale de dispariție, căzut pradă lăcomiei unor politicieni corupți. „O știre pe surse” ne introduce în culisele jocurilor politicianiste când promovările în funcții mari pot avea efectul bumerangului. Proza „Meniu cu pește” este bun prilej pentru prozatorul Teodor Oancă de a spune niște adevăruri dureroase. „Ne-am făcut-o cu mâna noastră dar și cu ajutor din afară. Ne-a plecat mâna calificată de toate felurile”. Cei vinovați „fac o spoyală de pușcărie, dar rămân cu bani băgați în case, în mașini, în tablouri, în ceasuri, în terenuri” (p.p. 54-55), de unde se vede că chiar justiția la noi este o altă mâncare de pește. Nu lipsește din acest volum nici dialogul dintre generații, de la „generația celor cu cheia la gât” la generația cu „Telefonul” ascultat, atunci când părinții sunt „urmăriți penal”. O „Conferință” în loc să fie efectivă este fictivă, ca multe alte activități și acțiuni raportate în vremea socialismului multilateral dezvoltat, înlocuit după aceea de capitalismul sălbatic.

Stilul prozatorului este presărat cu regionalisme, unele având nevoie de explicații pentru cititorii din alte zone ale țării: *cârpător, groștei...*

Evantaiul tematic se lărgește cu subiecte inspirate din viața literară (Îndrumare și control”), din administrația locală („Concurs cu interviu”), politica și compromisurile ei („Vizită neașteptată”), justiția („În oglindă”, „Papornița”), istoria păcălitorului păcălit („Alba-Neagră”), de-ale învățământului („Nedumerire”, „Învățătoarea Domnica”).

„Un interviu” ne dezvăluie dedesubturile dosarelor politice făcute la comandă de către procurori corupți până în măduva oaselor.

Într-o asemenea societate cum este cea actuală este greu de găsit până și „Nașul” pentru încreștinarea unui copil, fiindcă cei care îndeplinesc anumite funcții se tem și de umbra lor. „Profesorul de geografie” de altădată, ca și cel de istorie, de română, de altfel, se plânge de manualele după care se învață geografia și istoria și de limba care se utilizează în școală.

Nici de locurile de veci ale părinților și bunicilor noștri nu mai suntem siguri pentru că vin parveniți și îmbogățiți peste noapte, ca Boscrăcea, și cumpără morminte cu toptanul pentru a-și face „Cavou cu living”. „Poșta redacției” este o fină satiră la adresa poezilor postmoderni care au apărut ca ciupercile după ploaie și care scriu poezii fără cap (și coadă). „O cafea turcească” ne dezvăluie spiritul detectivist și critic al autorului care, ghicind unei „necunoscută” în zațul rămas, încearcă să o vindece de „narcisismul” dovedit pe Facebook. „Un miniconcert” susținut de „două trompete, două tromboane, un corn francez și o tubă” satirizează tam-tam-ul televizat care se face în jurul unor indivizi care au prăduit țara, miniconcert după care se pune iar batista pe țambal. Actorii dezastrului rămân cu ceea ce au furat iar noi, telespectatorii, rămânem cu praful de pe tobă sau de pe tubă. Schița „Mai ceva ca aurul” ne introduce în lumea rromilor cu toate ale lor. Romantismul dar și tristețea despărțirii se întâlnesc într-o „Poveste din gară”, fără happy-end. „Pomul de Crăciun” vine să pună față în față realitatea și adevărul de ieri cu cele de astăzi, în favoarea celor dinainte, din toate punctele de vedere. „Peste timp”, „Peșitul” și „Al treilea colăcel” (reluată din volumul „Instantanee cotidiene”) ne duce în *ille tempore*, în timpul războiului pentru întregirea țării, apoi al secetei și al foametei, timp în care au

avut loc drame individuale și tragedii colective, cu dezlegarea unei enigme, în cele din urmă.

Prozatorul Teodor Oancă se numără „printre aceia care cred că există și o altă realitate”, fiind „adeptul iubirii, al încrederii, al speranței, al bunului simț, al bunului gust, al adevărului, al datoriei” („C-așa e în tenis”, p. 82).

În tot și în toate, prozatorul se povestește pe sine, omul creator absolut necesar acestei epoci nesfârșite de tranziție a societății românești spre un nicăieri nu se știe cum dar mult mai rău ca cel de până acum.

Caracteristicile ambelor volume semnate de Teodor Oancă sunt: un ascuțit simț de observație, o putere de analiză și sinteză a faptelor diverse deosebită, o cunoaștere a limbii române în cele mai profunde structuri ale sale., o luciditate și o maturitate a gândirii *sine ira et studio* care, adăugate la talentul său de povestitor, fac din aceste radiografii ale sufletului omenesc și ale societății românești actuale o operă viabilă, demnă de luat în seamă.

La valoarea lor estetică se adaugă acestor proze scurte valoarea etică, arta având, dintotdeauna și pentru totdeauna un puternic rol educativ.

PETRUȘ ANDREI

Sunt apariții...

Sunt apariții providențiale
Și-ncearcă toți savanții explicații
Cu experiențe și cu aplicații
Iar rezultatul e cu zecimale.

Dar nu se ține cont de complicații
Că-n loc s-o ia la deal, o ia la vale
Și pe acolo nu cresc portocale,
Așa că ele-s pure aberații.

Un astrolog privind cerul cu stele
Văzu, cu aparatul, printre ele
Că s-a ivit, pe boltă, un nou astru.

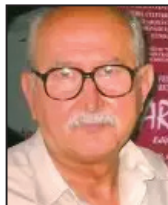
Așa se-ntâmplă și în societate
Apare-un geniu, pe neașteptate,
Și-i de mirare, ca un brad albastru.

Țipătul păunului

Când pe-al studenției drum
Îmi opresc din nou privirea
Țipăt jalnic de păun
Îmi rănește amintirea

Și în cale-agale vin
Vise cu aripi cernite
Înțepate într-un suspin
De iubiri neîmplinite.

Dac-ar fi în sunet nou
Să dea glas durerea toată
Toți păunii din Copou
Ar țipa atunci deodată.

TEODOR OANCĂ

O ZI MARE

Doamna Mimoza a văzut cu îngrijorare că Fetița dă semne de neliniște. „Ce-o fi având? se întrebă, mângâind-o pe creștetul capului și pe urechile clăpăuge, pe care Fetița le scutură spre satisfacția stăpânei. Scumpete, te doare ceva? Vrei să mergem la doctor? N-o să-ți facă domnul doctor nicio injecție”, mai spuse doamna Mimoza, sorbind-o din priviri pe Fetița. Apoi o luă în brațe și o așeză pe fotoliu.

„E mai bine să-l sun pe doctor” își spuse, cât mai am timp până vin ceilalți de pe unde sunt plecați.

Doctorul veterinar Andrei Pascu o are clientă pe doamna Mimoza de mai bine de un an. O consultă lunar pe Fetița, chiar dacă nu sunt motive întemeiate să-i prescrie un tratament. Totul este spre liniștea doamnei Mimoza, mai ales că pentru asemenea servicii onorariul este destul de modest.

– Bună ziua, domnule doctor, aș vrea să vin cu Fetița la cabinet. Nu știu ce are, dă semne de agitație.

– Doamnă Mimoza, mâine e sâmbătă, am program la cabinet între orele 8-12.

– Vin negreșit, domnule doctor. Mulțumesc. La revedere.

A doua zi, doamna Mimoza se prezintă la cabinet cu Fetița în brațe.

– Sper să nu fie nimic grav...

Doctorul Pascu îi luă Fetiței seama cu atenție, zâmbi și-i spuse doamnei Mimoza:

– Doamnă dragă, o să vă pun în legătură cu cineva care cunoaște multe adrese ale unor persoane care dețin câini de rasă. Fetița s-a maturizat și trebuie să cunoască un partener, cocker și el. Cred că nu aveți nimic împotriva.

– Vai de mine, râse doamna Mimoza, nu credeam să mă fac soacră așa de repede.

Doctorul îi dădu un bilet gata scris cu numele și adresa persoanei care urma să joace rol de pețitoare.

Doamna de la capătul firului se interesă de rasa din care face parte Fetița și-i comunică doamnei Mimoza telefonul domnului Valeriu. O asigură că va afla de la dânsul cum se va proceda în cazul în care vor cădea la înțelegere.

Doamna Mimoza îl sună pe domnul Valeriu, îl puse în temă cu ce dorea și fu de-a dreptul încântată de ce-i spuse acesta:

– Stimată doamnă, am un partener cocker pentru Fetița dumneavoastră. Mie o să-mi revină doi pui după înțărcarea lor. Întîlnirea tinerilor va fi la doamna Bombonica, cea cu care ați vorbit. Dânsa are o grădină nu prea mare, cu boscheți, pentru ca tinerii să se simtă în intimitate. Dumneavoastră vă veți pregăti cu o gustare și ceva de închinat în cinstea și succesul socializării tinerilor.

– Domnule, sunt încântată de tot ce-mi spuneți. Îndrăznesc cu o întrebare de siguranță: Băiatul e cocker veritabil? Cred că e de talie obișnuită...

– Da, doamnă, cocker veritabil.

– Și încă ceva: Cockerul dumneavoastră este heterosexual?

– Normal, răspunse domnul Valeriu, cum ar putea să fie altfel?

Cu această asigurare, doamna Mimoza și domnul Valeriu căzură de acord când să-i facă o vizită doamnei Bombonica pentru a savura un eveniment deosebit din viața Fetiței.

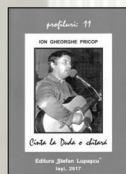
Poetul **Simion Bogdănescu**, membru al Academiei Bârlădene, a obținut la *Tabăra de creație literară: Grai românesc la... porțile Deltei*, din iulie 2017, Diploma de excelență, placheta și medalia concursului.

Tot Simion Bogdănescu a obținut Trofeul de Excelență la *Festivalul Internațional EuroPoesia* (ediția a II-a) dedicat poeziei contemporane italiene, desfășurat la Brăila-Cahul între 14-18 septembrie a.c.

Liter-Club

Revistă de cultură
Anul II, nr. 3(7),
iulie - septembrie
2017

LITER-CLUB 7

Formatul (ne)obișnuit al revistei (10/29), numărul suficient de pagini (40) plus 4 coperti, prezențe numeroase cu poezii, proze etc. (17), o grafică plăcută, cuprins bogat și incitant: poezie, proză, reflecțiile lui Mihai Eminescu despre Limba Română, însemnări, opinii, impresii de lectură, note de călătorie, șarje amicale, cronică întrunirilor de club, ecourile revistei ajunsă peste mări și țări, tocmai în Noua Zeelandă (coperta III), evocarea unui trubadur: Val Furtună, așa se prezintă numărul 3(7) al revistei de cultură *Liter-Club*, anul II, iulie-septembrie 2017.

Revista se încheie cu un *Album* ce prezintă 14 fotografii memorabile.

Copertile I și II ne informează despre apariții editoriale ale Linei Codreanu, Danielei Oatu și Ion Gheorghe Pricop și conțin un memento cu 7 personalități vasluiene născute în perioada iulie-septembrie.

Coperta IV are în medalion reflecția lui Fănuș Neagu, pe care o reproducem: *Pentru mine, limba română e distanța dintre inimă și umbra ei, care se numește suflet.*

Se merită să-i menționăm pe membrii fondatori ai revistei, cei care au realizat și acest număr de revistă: patru cupluri de profesori de limba și literatura română: Lina (director) și Theodor Codreanu, Livia (redactor-șef) și Petruș Andrei, Daniela Oatu și Teodor Pracsu, Elena și Ion Gh. Pricop.

Apa și focul

Tu ești apă
care sapă
vaduri nalte
s-o încapă.

Eu sunt piatră
seara-n șatră
țin s-aprind
focul în vatră.

Focul plânge,
apa-nvinge
dar pe-al inimii
nu-l stinge.

Petruș Andrei (Puiеști-Bârlad)

Haiku-uri de vară

Pâine răscoptă
în cuptorul cerului –
soare văratic...

Fată mare pregătită
de nuntire –
iarba de coasă...

Anotimp al zămislirii
de rod, vara
vopsește lanuri...

*

Surâs al zânelor
bune, iunie
înflorește în tei...

*

Guri de rechini
înfometăți – plajele
albe ale lumii...

*

Vacanțe de vară –
goluri de aer
în buzunar și bănci...

*

Surâs al iubirii
pe țârm de mare
și-n vârful de munte – vara...

*

Zăpușeala pe câmp –
cățea de rasă
intrată în călduri...

*

Caș, ceapă și cârnați –
patimi ale berii
la iarbă verde...

*

Prieteniile verii –
brodate pe flori
roșii de maci...

Ion Gheorghe Pricop (Duda-Huși)

Căutări

Am întotdeauna
timp, spațiu,
răbdare,
am aripi și știu
cum să zbor,
ating vârful
brazilor
foarte ușor
și-i fac să adie,
să le inspir adânc
din balsam...
dar totuși,
pe mine cea vie,
încă nu mă am.

Oana Andrei (Toronto-Canada)

În piept/de-a dura

ardere nu iubire
trecerea aceasta o
urmă adâncă –
disc de argint
circular
inelar
prin creierii
mici
tot mai mici
rid al
observației primare
din mine.

Cornelius Ioan I. Drăgan (Vaslui)

Marian ROTARU

ÎNSEMNĂRI (VI)

De unde are statul bani? Din impozitele prelevate cu respectarea principiilor enunțate acum două secole și jumătate de scoțianul John Adams, fondatorul științei economice moderne, din taxele pentru serviciile sociale, dar și din veniturile aduse de proprietățile deținute ca persoană juridică. Este indicat ca o pondere cât mai mare din buget să provină din activități economice proprii. În acest fel se diminuează povara fiscalității impusă firmelor și cetățenilor. În perioada interbelică școlile ori spitalele aveau în proprietate terenuri agricole. Astfel, Spitalul "Elena Beldiman" din Bârlad avea pădure, vie, teren arabil și o cramă modernă. Primăriile aveau terenuri agricole, imașuri, dar și întreprinderi proprii. În aceeași perioadă, Primăria Bârlad era proprietara Uzinei Electrice, stațiunii de mecanizare a agriculturii R.E.A.Z.I.M. și a Întreprinderilor Comunele Bârlad. Prefectura Tutova administra un atelier de prelucrări mecanice. Statul român avea însemnate proprietăți funciare: terenuri agricole, păduri și bălți administrate de regiile "Domeniile Statului", "Pădurile Statului" și "Pescăriile Statului". Avea, de asemenea, monopolul exploatărilor de sare, industriei chibriturilor și industriei tutunului prin regia "Casa Autonomă" care administra 29 de fabrici de fermentat tutnului, fabrici de țigarete și un institut de cercetări în domeniu. Controlul calității, sortarea, ambalarea, etichetarea și comercializarea en gros a băuturilor alcoolice se făcea prin unitățile MAT. Serviciul de control tehnic de calitate în toate întreprinderile industriale și agricole aparținea statului prin Ministerul de Finanțe. În proprietate de stat erau serviciile poștale, de telegrafie și telefonie, radiodifuziunea, porturile, aeroporturile, compania de aviație L.A.R., compania de căi ferate C.F.R., Oficiul Național de Turism, casa de discuri Columbia, societatea de asigurări „Asigurările Române”, Loteria Națională, compania de loz în plic I.O.V.R., C.E.C.-ul, Cazinoul din Constanța, Întreprinderea Aeronautică Română din Brașov, care a produs 19 tipuri de avioane având toate componentele indigene, primul elicopter în 1930 și primul tractor românesc în 1947. Se adaugă hidrocentralele mari și complexul siderurgic Domeniile Reșița, unde în 1945 s-a fabricat prima serie de automobile românești. Loteria Națională finanța Ministerul Culturii, așa încât din profitul ei s-a construit Athénée Palace. În 1943, CFR-ul a primit sarcina de a construi din profit hidrocentrala de la Bicaz, care la vremea aceea trebuia să fie cea mai mare din Europa. Pentru sprijinirea aviației naționale statul român percepea în anii 1930 o taxă de 1% din valoarea fiecărui act judiciar. Apropos de loterie, este interesantă ideea de a converti în cultură beneficiul obținut din exploatarea viciilor. În aceeași ani interbelici, Carel Capek scrie în cartea „Călătorie prin Europa” că, în Danemarca, accizele plătite de consumatorii de bere erau direcționate la Ministerul Culturii. În România, monopolurile de stat nu acționau în Țara Vrancei, datorită unor vechi acorduri cu domnia Moldovei, nici în insula Ada Kaleh, beneficiară a statutului porto franco. În baza acordului de protectorat încheiat în 1918, statul român nu putea avea proprietăți pe insulă. Societatea pe acțiuni „Musulmana” din Ada Kaleh deținea unica fabrică particulară românească de țigări, producând țigarete de lux, livrate în tabachere metalice și țigări populare, „la metru”, pe care fumătorii le tăiau după dorință. Compania este naționalizată în 1953, iar Ali Kadri, „sultanul din Ada Kaleh”, director și acționar principal la „Musulmana” pleacă în exil în Turcia. Se știe că a avut la Istanbul o rețea de brăgării și o flotilă de bărci care plimbau turiștii pe Cornul de Aur. Cum se folosea statul român de banii publici? Voi da exemple edificatoare. În 1910, România a impus protectoratul asupra comunităților de aromâni și meglenoromâni din Balcani, pentru a le proteja ființa națională amenințată de greci și sârbi. Statul nostru a finanțat până în 1948 peste 100 de școli cu predare în limba română în teritoriile românești sud-dunărene și a acordat burse studenților aromâni și megleno-români. Tot statul a început în 1938 construcția canalului București-Dunăre. În perioada interbelică, leul românesc era la paritate cu francul francez.

Proprietățile țărănești de 500 de metri pătrați fac din Malta un mare exportator de legume timpurii. În Japonia practic nu există mari

proprietăți funciare. Un hectar este media suprafețelor deținute de fermierii japonezi. Exploratorul Sven Hedin nota la începutul secolului XX, în cartea sa „De la Polul Nord la Polul Sud. Țări, popoare și moravuri încă puțin cunoscute” că acest hectar, lucrat ca o grădină, asigură nu numai hrană familiei dar și disponibilități pentru comerț. Alvin Toffler susține că întreprinderile mici au capacitatea de a produce mult și divers cu puține resurse. Dacă ca exemplu o fermă structurată pe niveluri, la cel mai sus se află o crescătorie de păsări, sub aceasta un iaz cu raci, iar la parter, o seră cu castraveți. Dejecțiile și resturile de la păsări căzute în bazin hrănesc racii, iar apa din bazin, bogată în substanțe nutritive și în zoogled, microorganisme fitonutritive, intră în instalația hidroponică unde se cultivă castraveții.

La polul opus, un alt autor, tot suedez, Arthur Lundkvist, remarcă în cartea „Continentalul Vulcanic”, ineficacitatea și risipa de resurse din latifundiile chiliene de la jumătatea secolului XX. Proprietatea mică și cea mijlocie nu exclud asocierea. Asociere nu în sens de colhoz, ci de uniune de proprietari liberi. Agricultură daneză este deținută în proporție de 60% de cooperative. Proprietarii cooperatori păstrează individualitatea juridică, dar se asociază pentru a achiziționa mașini agricole, instalații pentru industria de fermă sau servicii de specialitate: agrotehnice, juridice, economice, etc. O asemenea cooperativă a fost înființată în satul Ciocani încă din 1912. La români sunt tradiționale obștile satești, iar răzeșii, membrii acestora, erau puși de Dimitrie Cantemir pe prima treaptă a boieriei. Au supraviețuit până la colectivizarea obștii satești în Țara Vrancei, Buzău, Muscel sau Vâlcea. A existat o Obște în comuna tutoveană Șendrești, o Obște a Târgului Bârlad până în 1949 și tot până atunci o obște a cartierului Cotu Negru, care avea în proprietate devălmașă pășunea de pe Dealul Morii donată de familia Sturdza. După 1990, au existat propuneri de înființare a unei federații a satelor răzeșești și alteia a satelor montane, care să reînvie spiritul obștilor. Din păcate, inițiativele au rămas fără ecou. Obștile satești nu trebuie confundate cu falansterurile. Primele sunt structuri tradiționale, în care fiecare familie de țărani lucrează individual parcela de teren distribuită de obște după o regulă oarecare. De exemplu, în stanițele (obștile) cazacilor, lotul de familie era anual tras la sorți. În Dobrogea au existat stanițele de la Sarachioi, Svistovska și Dunavăț, înființate în 1739 de cazacii emigrați. Sunt desființate după unirea Dobrogei cu România. O monografie dedicată cazacilor dobrogeni a scris de curând Vasile Dolghin, profesor la școala din Sarachioi. Ideea societăților criptocomuniste nu este deloc nouă. Abdulah Pescarul, unul din eroii celor „O mie și una de nopți”, ajunge pe fundul mării într-o comunitate de oameni amfibie care trăiau după regulile celui mai deplin egalitarism: cu toții goi, fără averi personale și fără ierahie socială. Falansterurile, ca să revenim la lumea tangibilă, apar în secolul XIX ca rezultat al socialismului utopic.

În general aceste experimente nu au rezistat timpului. Bunăoară, comuna egalitariană Kristeen Community creată pe 1200 de hectare în statul Indiana a rezistat doi ani, din 1845 până în 1847. Finlandezii au întemeiat la finele veacului XIX, nu mai puțin de 17 colonii egalitariene în Sierra Leone, Cuba, Columbia Britanică, Alberta, Galilea, Republica Dominicană, Queensland, provincia argentiniană Misiones, pe Costa de Azur, ori în statul brazilian Rio de Janeiro. Au existat în medie 5 ani. Oamenii sunt egali în fața legii, dar nu și în privința darurilor cu care i-a înzestrat Dumnezeu și cum nu pot fi reduși la același numitor, nici societățile egalitariene nu au șanse de reușită. Cu toate acestea, se încearcă reactivarea falansterurilor în lumea occidentală a secolului XX sub forma comunelor *longomai*, inițiate de agenții sovietici. Prima comună egalitariană longomai, Contadour din Privansalia, este fondată în 1930 de scriitorul Jean Giono. Tot în Provasalia, un discipol al lui Giono, creează în 1973, pe o suprafață de 270 de hectare, comuna Forcalquier. Giono a fost unul dintre acei agenți sovietici cu misiuni speciale menite să facă breșe în sistemul occidental capitalist. Mai interesant decât Jean Giono a fost Boris Skossyrev, descendentul unei familii de aristocrați ruși, devenit ofițer special sovietic. În deceniul trei al secolului trecut, Moscova a dorit să facă din mica Andorra, stat mărunț dar așezat strategic între

Franța și Spania, o bază de operațiuni în Vest. Se pregătea insurecția comunistă din Spania, care se știe avea să ducă la războiul civil din anii 1930. Andorra este un principat ai cărui coprincipi sunt președintele Franței și arhiepiscopul orașului Urgell din Catalonia. Plătește anual un tribut simbolic Franței și orașului Urgel, ceva în jurul a câtorva sute de euro. Poșta și emisiunile filatelice ale principatului sunt exploatare de Franța și Spania, care bineînțeles culeg și profitul. Prin mașinațiuni subtile, Skossyrev obține cetățenia andorreză și devine primul ministru al principatului în 1933. În 1934, el declară Andorra regat și oferă coroana „Majestății Sale Regelui Franței”. Faptul că la data aceea Franța era republică și că moștenitorul prezumtiv al tronului francez, contele de Paris, a refuzat coroana nu pare să-l fi deranjat. El însuși se numește vicerege și declară război orașului Urgell. După câteva luni, Skossyrev este arestat de militarii spanioli, închis într-un penitenciar din Barcelona, dar eliberat până la urmă și expulzat din Spania și Andorra. Agentul se stabilește în Franța unde creează un guvern în exil al regatului Andorrei. Este iarăși arestat în 1940, de data aceasta de poliția guvernului de la Vichy. Se știe că oficial Andorra era la vremea aceea în război cu Germania aliată Vichy-ului. Aventurierul este internat într-un lagăr și este forțat să desființeze guvernul regalist andorran. Scapă în 1944, eliberat de americani. În următoarele decenii a activat pentru serviciile secrete sovietice. Viața lui Boris Skossyrev, considerat un erou legendar în Rusia, este subiectul cărții „Secretele Pieții Smolenskaya” scrisă de Boris Sopelnyak și al romanului „Regele Andorrei”, al cărui autor, Anroni de Morel y Mora, este nepotul amantei aventurierului.

Principiul postindustrialist “dimensiunea potrivită asigură eficiența” este valabil și în domeniul industrial. Bunăoară, uriașele unități producătoare de energie ce brutalizează mediul pot fi înlocuite, evident acolo unde se poate, cu unități mici, care nu schimbă cadrul natural. Exemple sunt centralele mareomotrice care produc electricitate din forța mareelor. În ultimii ani s-au pus în funcțiune la Rance (Bretania, Franța), pe estuarul râului Tees (comitatul York, Anglia), în golful Kutch (statul indian omonim), pe insula Islay (arhipelagul Hibridelor, Scoția), laguna Swansea și golful Ramsay (Țara Galilor), golful Kislaya (regiunea Țara Terskaya, Rusia), Marea Ohotsk (Kamciatka, Rusia), estuarul râului Menzen (gubernatoratul Arkhangelsk, Rusia), golful Huangzhou și estuarul râului Yalu (provincia chineză Zhenjiang), arhipelagul Incheon, insula Ganghwa, golful Uldolmok și lacul Sihwa (Corea de Sud), golful Coombscook (statul Maine), East River (statul New York), Race Rocks (insula Vancouver, Columbia Britanică, Canada), golful Foundy (Nova Scoție, Canada). În golful Foundy se înregistrează și cea mai înaltă maree din lume, de 19 metri! S-au testat cu succes centralele electrice flotante ancorate la punct fix, tip EVOPOD, care pun în valoare curenții submarini. Primele generatoare de acest tip funcționează pe laguna Strangford din Irlanda de Nord și în golful Sanda din Scoția.

Industria mică și mijlocie au asigurat succesul economic în multe zone ale lumii. În Hong Kong funcționau în anii 1990 nu mai puțin de 12.000 de mici unități industriale. După 1949, Prințul Rainier al III-lea adoptă măsuri de dezvoltare industrială a principatului Monaco. Dacă până atunci turismul și serviciile asociate însemnau aproape totul în economia monegască, azi mica industrie acoperă 80% din PNB. Monaco produce mecanică fină, electronică și electrotehnică, încălțăminte și ciocolată, cărți și bijuterii, cosmetice și parfumuri. Dacă în 1950 statul avea o suprafață de 144 de hectare, acum are 202 hectare, iar tot acest spor teritorial s-a realizat prin desecări marine. Orașul Fontvieille bunăoară se întinde exclusiv pe un teritoriu recuperat din mare. Pentru următorii ani, guvernul monegasc pune la bătaie multe miliarde de euro ca să smulgă noi pământuri mării: orașele Le Portier și Nouvelle Livorno, care vor ocupa împreună 100 de hectare, insula Tombat des Spelunges de 10 hectare și o peninsulă de 30 de hectare. Insula și peninsula, încă nebotezată, vor găzdui zone rezidențiale de lux. Pentru viitorul ceva mai îndepărtat se dorește un arhipelag destinat turiștilor în genul Insulelor Palmierului din Dubai. În apele teritoriale ale principatului s-a găsit petrol, dar exploatarea acestuia nu reprezintă o prioritate. Monaco este mai interesat de altă resursă: soarele. Numărul mare de zile însorite pe an și clima blândă fac mai tentante panourile fotovoltaice care să transforme energia soarelui în electricitate. Ele pot fi puse pe acoperișul oricărei clădiri. O atitudine de refuz față de dezvoltarea industriei petroliere a adoptat și statul Maldive. Turismul are rol cheie în economia locală, iar principala problemă a micii țări

alcătuită din 2000 de insule coraliene este lipsa spațiului. Așa se face că nu numai de dragul exotismului, dar și pentru economia de teren, multe dintre campingurile cu case de vacanță din Maldive sunt construite pe piloni deasupra mării și unite prin poduri de pământul ferm al insulelor. Jucând cartea turismului, autoritățile maldiviene au amânat *sine die* concesionarea unor sectoare din apele teritoriale către companiile interesate să exploateze rezervele submarine de petrol. Regatul Bahreim, constituit dintr-un arhipelag de insule din Golful Persic, este alt exemplu de stat care nu se simte complexat de micimea sa. *Boom-ul* petrolier din ultimile decenii a adus bani, dar și explozie demografică. Pentru a face loc populației tot mai numeroase și instalațiilor petroliere, s-au desecat zonele marine cu adâncime mică și astfel numărul insulelor arhipelagului a sporit de la 33 la 86. Guvernul știe că economia trebuie diversificată pentru a face față căderilor de pe piața petrolului, dar arhipelagul Bahreim nu are nimic altceva în afară de câteva pâlcuri de curmali și de bogățiile mării: pește, celebrele icre aurii specifice Golfului Persic și perle. Până acum vreo șase decenii, locuitorii din Bahreim erau mari comercianți. Corăbiile lor, numite dhowuri, se puteau vedea în toate porturile Golfului, numai că vremea negustorilor și a corăbiilor cu pânze a trecut. Ca și statele vecine, Dubai, Abu Dhabi sau Qatar, Bahreimul a mizat pe turism. Durant al Bahreim este un viitor arhipelag artificial cu 15 insule în suprafață totală de 2000 de hectare. Pe arhipelag se vor construi hoteluri de lux, plaje, un imens port de yachturi, spații de agrement. Cum bogăția est europeanii au obsesia de a merge în Golf pentru distracție și shopping, proiectul din Bahreim are șanse de succes. Chiar și Japonia vrea să contruiască din deșuri inerte lângă țărmul regiunii Kanto, arhipelagul artificial Orange ce va fi destinat turismului și programelor *teambuilding*, de distracții comune, prin care companiile caută să sporească coeziunea salariaților. Coeziunea grupului creează sinergia, care la rândul-i duce la creșterea randamentului în muncă și a fidelității față de corporație.

Societatea postindustrială recunoaște rolul fecund al culturii, al sistemului peren de valori, al tradițiilor și spiritului național. Conservarea specificului local și național are rang de principiu. Se asigură astfel continuitatea istorică și se conservă identitatea locală și națională. În plus, a fi vechi nu înseamnă a fi depășit, de nefolosit. Oameni pricepuți au trăit în toate timpurile. Astfel, podul Alcantara de la Toledo, Spania, care traversează fluviul Tajo, este încă funcțional. Primul proiect al canalului Panama a fost gândit de Contele Henri de Saint-Simon la finele secolului XVIII, și tot atunci Saint-Simon a plănuțit construirea un canal navigabil care să lege Madridul de Marea Mediterană.

Civilizația și bunăstarea nu trebuie să sacrifice spiritul. Spre deosebire de postindustrialism, globalismul și consumitorismul, urmărind ștergerea diferențelor regionale și naționale, transformă omenirea într-o masă fără identitate și consideră patriotismul și naționalismul ca defecte și nu ca sentimente firești. Nu mai contează dacă suntem români, sorabi, portughezi, laponi, provensali sau cașubi. Totul este aruncat la coș și în loc este promovată vidul cultural. În ultima vreme am văzut că este reluat experimentul bolșevic din 1950, când județele istorice au fost înlocuite cu regiuni și raioane artificiale. Termenul de județ aparține exclusiv patrimoniului cultural românesc, este intraductibil. *Jude*, provenit din latinescul *judicium*, era titlul purtat de conducătorii primelor formațiuni statale apărute pe pământul românesc după retragerea romană. Nu există județe în China sau în Tanganika, dar există în Bulgaria ocoale, în Polonia voievodate, în Ungaria și Anglia comitate, iar în China *li* (țări). Se dorește să nu mai fim moldoveni sau olteni, ci nordestici și sudvestici. Delta Dunării, Covurluiul și Țara Luanei intră în același terci uniformizator preconizat a se numi, depersonalizant, insipid, incolor și inodor, regiunea de sud-est, sau după unii dornici să acopere politica de deznaționalizare cu o frunză de smochin, voievodatul de sud-est. O țară cu istoria ei milenară este împărțită ca o hală industrială. Accesul la cultură adevărată și în special la cuvântul scris este îngrădit prin prețurile uriașe ale cărților. Se scot însă pe taraba socială, cu surle și trâmbițe, ieftin și ușor accesibil, incultura, tembelismul și nonvaloarea. Consumitorismul maldiv nu este altceva decât expresia celui mai vulgar materialism, iar ceea ce vedem că se naște în lume, ca orânduire socială și economică, nu pare a fi altceva decât un comunism întors pe dos.

DIN VIAȚA ACADEMIEI

- urmare din pagina 2 -

Martți, 27 iunie 2017, în satul Bursuci, s-a desfășurat cea de-a XX-a ediție a Sărbătorii Teiului, manifestare organizată de Primăria și Consiliul local Epureni și de Căminul cultural „Principesa Elena Bibescu”. Elena Monu a participat la Simpozionul de istorie, devenit și el o tradiție, cu o comunicare având titlul: *Personalități ale comunei Epureni. Maria Magdalena Ecsarhu (1876–1949)*, readucând în actualitate, cu argumente documentare, această personalitate, astăzi pe nedrept uitată. Născută în conacul secular de la Epureni, Maria Magdalena era fiica Ecaterinei Ecsarhu, născută Costachi Epureanu (1854–1911) și a lui Alexandru Ecsarhu (1851–1946). Părinții au educat-o acasă, cu institutori străini, inclusiv un profesor de pian. Regina Elisabeta I, a cărei doamnă de onoare a fost Ecaterina Ecsarhu, a prețuit calitățile intelectuale și artistice ale tinerei Maria Magdalena. Necăsătorită, dispunând de mijloace materiale modeste, ea a ctitorit biserica curții boierești din Epureni, locaș sfințit în anul 1914. În ciuda resurselor modeste, în anii grei ai primului război, împreună cu tatăl ei, a oferit hrană copiilor satului. Nepoata lui Manolache Costachi Epureanu a menținut nu doar vocația spirituală a neamului Costachi, ci și darul scrisului. Din creațiile ei literare s-au păstrat doar 6 poeme, readuse la viață abia în anul 2009, când Academia Bârlădeană a scos, în formă anastatică, revista *Florile Dalbe*.

Vineri, 7 iulie 2017, prof. Roxana Galan, membră a Academiei, a organizat și coordonat Concursul interjudețean „Lumea viitorului” ediția a IV-a, alături de colegii săi, Florina Nanea, directorul unității, Larisa Ignat și Rebeica Perju, de la Școala Gimnazială „Teodor Medeleanu” din satul Ciocani și de partenerii de proiect, Daniela Jitcă-Horoiiță, director la Colegiul Național „Gh. Roșca Codreanu”, Emilia Galan-Oprișan, profesor la Școala Gimnazială nr.1 Zorleni și Ciprian Horoiță, profesor-învățător la Școala Gimnazială nr.1 Perieni. Roxana Galan și Emilia Galan-Oprișan au participat, în luna iulie 2017, la Simpozionul interjudețean „Managementul grupului de elevi”, organizat de Colegiul Național bârlădean, cu lucrarea: „Literatura și teatrul ca mijloace de dobândire a abilităților sociale”.

Sâmbătă, 15 iulie 2017, ora 10.30, la sediul Societății, s-a desfășurat tradiționala reuniune festivă dedicată Zilei Naționale a Franței. Inițiată și pregătită de Departamentul de Francofonie al Academiei Bârlădene, manifestarea a cuprins: un moment poetic Charles Baudelaire, două fiind cifrele semnificative care au marcat anul 2017 în legătură cu viața și opera marelui poet: 150 de ani de la moartea sa și 160 de ani de la publicarea *Florilor Răului*. Ca în fiecare an, a fost pregătit și lansat suplimentul francofon al *Academiei Bârlădene*, revista *Francophilie Roumaine*, nr. 2(67)/2017. Numărul încorporează, în premieră, un număr de 4 povestiri în limba franceză având ca autori elevi din liceele bârlădene, premiați ai concursului de nuvele polițiste lansat anul acesta de catedra de limba franceză a Colegiului Național „Gh. Roșca Codreanu” și organizat în parteneriat cu Academia Bârlădeană. Revista cuprinde și un *Jurnal parizian româno-francez* iunie-iulie 2017, scris de Elena Popoiu, în urma recente sale călătorii în capitala Franței. Diploma de Excelență pentru Francofonie pe

*Ziua Francofiliei la Academia Bârlădeană: lansarea revistei.
De la dreapta la stânga: Mihaela Chifane, Elena Popoiu,
Adriana Penciu, Liliana Sârbu*

*Finalul ceremoniei de acordare a Diplomei.
De la dreapta la stânga: Corina Macovei (premiată),
Mirela Chicoș, Pierina Cioroiu, Elena Popoiu*

anul 2017 a fost acordată dnei Corina Macovei, profesoară de limba franceză la Colegiul „Național Gh. Roșca Codreanu”.

Luni, 11 septembrie 2017, ora 10, la Șuletea, reședința comunei omonime, în clădirea nouă a Școlii Gimnaziale „Virgil Caraivan”, s-a desfășurat prima etapă a proiectului de constituire a Asociației Culturale „Virgil Caraivan”, din partea Academiei Bârlădene participând Elena Monu. Reamintim că, în ziua de 12 aprilie 2016, Societatea noastră a prezentat și dăruit școlii din Șuletea volumele anastatice ale cărturarului: *Răzeșul* (1926–1927) și *Documente răzășești* (1932–1934). În organizarea evenimentului s-au implicat Școala amintită și Parohia „Sf. Nicolae” din localitate. Al doilea moment al evenimentului s-a desfășurat în curtea bisericii, unde preotul

Manifestarea de la Șuletea. În imagine: doamna Anca Bâră, strănepoata lui Virgil Caraivan, și Elena Monu.

De la dreapta la stânga: Elena Popoiu, Elena Monu și Dumitru Boroș, primarul municipiului

Aurel Zlat a sfințit locul viitoarei case praznicale. A urmat festivitatea deschiderii noului an școlar. Înaintea intrării elevilor și cadrelor didactice în noul local al școlii, oficialitățile, conform cutumei, au tăiat panglica inaugurală. A participat, sosită din capitală, dna Anca Bâră, strănepoata lui Virgil Caraivan, cărturarul care a părăsit Bucureștiul și a trăit cea mai mare parte a vieții în satul străbunilor săi, în casa mamei. Elena Monu i-a oferit dnei Anca Bâră volumele menționate, editate sub egida Academiei Bârlădene.

Sâmbătă, 16 septembrie 2017, Academia Bârlădeană a omagiat, în cadrul primei sale reuniuni de toamnă, Zilele Europene ale Patrimoniului, prin expunerea, însoțită de proiecții, a prof. Elena Monu, intitulată: *Monumente istorice laice*

Mic conclav de istorici.
În mijloc: Marcel Proca, autorul expunerii

din Bârlad. Expunerea s-a concentrat asupra personalităților care și-au legat numele de clădirile prezentate, între care Casa Cuza, Casa Theodor Cerchez. Anul acesta, pe 6 septembrie, s-au împlinit două secole de la nașterea lui Mihail Kogălniceanu, principalul făuritor al României moderne, alături de Al. I. Cuza. Academia Bârlădeană s-a implicat în marcarea bicentenarului marelui om de stat prin invitarea la reuniune a profesorului de istorie Marcel Proca. Acesta a prezentat interesanta expunere: *Mihail Kogălniceanu și făurirea României moderne*. Despre

marele cărturar patriot a vorbit, de asemenea, prof. Mihaela Tudor.

Martți, 19 septembrie 2017, Școala Gimnazială „Manolache Costache Epureanu” a organizat comemorarea patronului ei spiritual, decedat în Germania la Schlangenbad în 7/19 septembrie 1880. Ceremonia s-a desfășurat la monumentul funerar al familiei cunoscutului om politic și de stat al României moderne. Din partea Academiei Bârlădene, Elena Monu a evocat, în fața publicului alcătuit din elevi, profesori și oameni de presă, personalitatea celui care a fost, succesiv, prim-ministru al Moldovei (1859), al Țării Românești (1860-1861) și al României (1870 - în guvernul supranumit „Cloșca cu puii de aur” - și 1876).

Sâmbătă, 23 septembrie 2017, la Centrul Eminescu din Bârlad s-a desfășurat, în organizarea muzeografului Geta Modiga, reuniunea cu tema: *Revistele de cultură? Instructive, educative, necesare și... nemuritoare*. Au participat redactorii revistelor bârlădene: *Academia Bârlădeană*, *Arheu*, *Baaadul Literar*, *Elanul*, *Liter-Club*, *Viața noastră*. Din partea redacției revistei noastre a vorbit Elena Popoiu. Spicuim din cuvântul său:

Născută în martie 1994, revista a ajuns la nr. 67, crescând constant: de la 15, 24, 28, la 32 pagini, cu un maxim de 52, chiar 58 de pagini în anul Centenarului, 2015. Sigur, nu numărul de pagini e definitiv, ci faptul că revista a tins și tinde să-și schimbe în mai bine și conținutul și aspectul, păstrând esențialul: echilibrul celor două componente ale programului editorial: restituire și înnoire; altfel spus, readucerea în prezentul cititorului a personalităților și operelor care au construit, în timp, tradiția culturală bârlădeană și, pe de altă parte, găsirea și încurajarea creatorilor tineri. De subliniat că tonul revistei rămâne în armonie cu idealul moral și artistic din cultul căruia s-a născut Academia Bârlădeană, ca topos și stare de spirit favorabilă frumosului. Asta înseamnă că, refuzând retorismul și stilul polemic, dar neocolind confruntările de idei, și sensibili fiind la ironie, noi nu cultivăm sarcasmele și scepticismele care contravin armoniei dorite de întemeietori.

În zilele de **28 și 29 septembrie 2017**, Muzeul Unirii din Iași a organizat a XVII-a ediție a Simpozionului Național: Monumentul, tradiție și viitor. Prezentă la manifestare, Elena Monu a avut o intervenție la secțiunea Monumente istorice.

ZILELE EUROPENE ALE PATRIMONIULUI

Monumente istorice din Bârlad

Casa Theodor Cerchez (datare: 1896-1901)

Casa Sturdza (datare: cca. 1812)

Casa Cuza (datare: sec. XIX)

Casa Șuțu (datare: cca. 1850)

Casa Corbu (datare: cca. 1880)

Casa Tuduri (datare: 1840)

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.
Anul XXIV, nr. 3(68), septembrie 2017, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.
Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor șef), Ritta Mintiade, Bogdan Artene, Florian Pricop, Elena Popoiu, Eliza Artene, Constantin Romete.

Responsabili de număr: Elena Popoiu și Serghei Coloșenco.

Fotografii: Mirela Chicoș, Cezar Crăescu

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

Manuscrisele trimise pe adresa redacției se publică în ordinea necesităților redacționale. Materialele nepublicate nu se restituie.

Răspunderea pentru conținutul articolelor publicate aparține autorilor.

ISSN: 1584-8361

Număr apărut cu sprijinul membrilor Academiei Bârlădene